

MARIBORSKI

1936

KOLENDAR

NABAVLJALNA ZADRUGA DRŽAVNIH USLUŽBENCEV V MARIBORU

POGOVOR V KUHINJI

VIM čisti vse temeljito in brzo ter je tako izdaten!

Pred vsem pa

VIM

čisti pri-
zanesljivo!

Ko bi oče moral prati

Schichtov **RADION** pere sam

Snežno belo je perilo z

Zlatorog

terpentinovim milom

Zlatorog

SPECIALE MELANGE

Menard Tea

Priprava čaja:

Za kuhanje vode naj se uporabi izključno za to določena posoda, najbolje iz nikla ali emajla; posode iz aluminija morajo se pred uporabo nekolikokrat s čajem izkuhati. Vodo za čaj je treba vzeti vedno popolnoma svežo od vodovoda ali vodnjaka. Polivanje čaja z vrelo vodo, se ima vršiti v ilovini, glinasti, kamneni ali porcelanasti posodi. V dobro pregreto posodo deni čaj (za veliko čašo eno čajevno žličko čaja, okoli 2 grama, manje ni priporočljivo, ker trpi okus), nato ga polij z vrelo vodo in pusti, da stoji najmanje 7 do 10 minut. Čaj se sme politi samo enkrat. Na ta način napravljen nalivek je jako okusen, aromatičen, jak in zdrav.

Tvrdba Luka Menard uvaža najfinejše vrste čaja direktno iz dežel, kjer rastejo. Z največjim strokovnim znanjem in finim okusom sestavlja iz raznih vrst čajne mešanice v najnežnejših niansah. Vse te vrste paketira v srebrne zavitke, katere prodajamo v naši zadrugi.

Pristna terpentinska krema za čevlje

Schmoll Pasta

Milijoni ljudi v mestu in na deželi jo uporabljajo, milijoni ljudi jo hvalijo.

SCHMOLL-pasta čisti, barva in daje čevljem lesk, konzervira usnje, napravi usnje prožno in mehko, **pomaga štediti!**

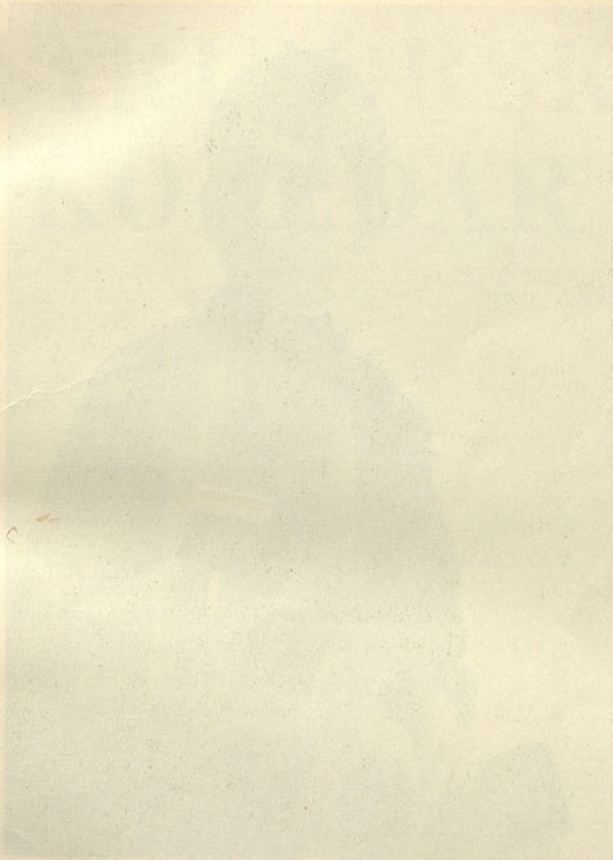
*S tem
ni nobena
umetnost!*

Dr. Oetkerjev
vanilinov sladkor.

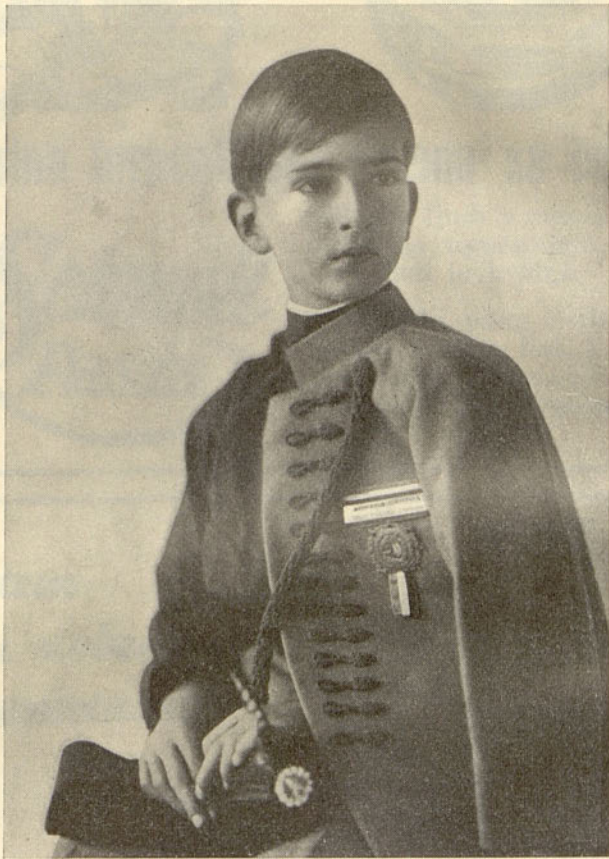
Čuvajmo Jugoslavijo!

Vol. 11, No. 11

Kralj Peter II.

ročnik št. 21. 22. 23.

MARIBORSKI KOLEDAR

1936

IZDALA IN ZALOŽILA NABAVLJALNA ZADRUGA
DRŽ. USLUŽBENCEV V MARIBORU, R. Z. Z O. Z.

9 10627

ZA UREDNIŠKI ODBOR:
N. I. VRABL, MARIBOR

Rodovnik dinastije Karadjordjevićev.

KARADJORDJE, rojen 3. novembra 1752 v Viševcu, umrl 13. julija 1817 v Radovanju.

Knez **ALEKSANDER KARADJORDJEVIĆ**, rojen v Topoli 29. septembra 1806, umrl 3. maja 1885 v Temišvaru.

Kralj **PETER I. VELIKI OSVOBODITELJ**, rojen 29. junija 1844 v Beogradu, umrl 16. avgusta 1921 v Beogradu.

Viteški kralj **ALEKSANDER I. UJEDINITELJ**, rojen 17. decembra 1888 na Cetinju. Regent od 24. junija 1914; prestol je zasedel 17. avgusta 1921, umrl 9. oktobra 1934 v Marseilleu.

Njegovo Veličanstvo kralj **PETER II.**, rojen 6. septembra 1923 v Beogradu. Prestol zasedel 9. oktobra 1934.

Njeno Veličanstvo kraljica-mati **MARIJA**, rojena 9. januarja 1900 v Goti, poročena 8. junija 1922 v Beogradu.

Nj. kralj. Visočanstvo kraljevič **TOMISLAV**, rojen 19. januarja 1928 v Beogradu.

Nj. kralj. Visočanstvo kraljevič **ANDREJ**, rojen 28. junija 1929 na Bledu.

Nj. kralj. Visočanstvo kraljevič **JURIJ**, rojen 8. septembra 1887 na Cetinju.

Nj. kralj. Visočanstvo kneginja **JELENA**, rojena 4. novembra 1884 na Reki, vdova Nj. V. kneza Ivana Konstantinovića Romanova.

Nj. kralj. Visočanstvo knez **ARZEN KARADJORDJEVIĆ**, rojen 16. aprila 1859 v Temišvaru.

Nj. kralj. Visočanstvo knez-namestnik **PAVLE**, sin kneza Arzena, rojen 27. aprila 1893 v Petrogradu, poročen z

Nj. kralj. Visočanstvom kneginjo **OLGO**, hčerko grškega princa Nikole, rojeno 29. maja 1903 v Tatoju.

Nj. Visočanstvo knez **ALEKSANDER**, sin Nj. Visočanstva kneza Pavla, rojen 13. avgusta 1924 v White Lodge Richmond.

Nj. Visočanstvo knez **NIKOLA**, sin Nj. Visočanstva kneza Pavla, rojen 29. junija 1928 istotam.

KRALJEVSKI NAMESTNIKI:

Nj. kralj. Visočanstvo knez-namestnik **PAVLE**,
gospod Dr. **RADENKO STANKOVIĆ**,
gospod Dr. **IVO PEROVIĆ**.

Razne takse in pristojbine.

Vsaka pismena vloga ali prošnja	Din	5'—
če se zahteva tudi odgovor še	Din	20'—
vsaka priloga mora biti kolekovaná (dokolekována)	Din	2'—
za pritožbo (priziv) na višje oblastvo	Din	20'—
trgovski računi: od 20 do 100 Din: 0'50, nad 100 Din	Din	1'—
pooblastilo generalno	Din	20'—
pooblastilo specialno	Din	10'—
vsak plakat ali objava, ki se prilepi na vidnem mestu	Din	1'50

ŠOLSKA SPRIČEVALA:

za osnovne šole	Din	5'—
za nižje razrede srednjih šol	Din	10'—
za višje razrede srednjih in strokovnih šol, o dovršeni specialni kmetijski, rudarski in obči obrtno-trgovski šoli	Din	20'—
o dovršeni meščanski, strokovno obrtni, srednji in nižji kmetijski in gozdarski šoli	Din	50'—
o nižjem tečajnem izpitu srednjih šol, o dovršeni trgovski šoli	Din	100'—
o višjem tečajnem izpitu srednjih šol, diplomskem izpitu na srednjih strokovnih šolah, o dovršeni vojni akademiji, železniški prometni šoli, učiteljišču in bogoslovju	Din	250'—
za potrdila o času, prebitem na univerzi	Din	20'—
za potrdila o izpitih	Din	30'—
za diplomo univerze, visoke ekonomsko-komercialne šole, višje pedagoške šole	Din	600'—
za doktorsko diplomó	Din	1000'—
za nostrifikacijo diplome univerze v inozemstvu	Din	2000'—
za duplikat spričevala in diplome: polovica takse.		

ZA VPIS v višji razred:

v srednjih šolah	Din	50'—
v meščanskih in strokovnih šolah	Din	5'—
na univerzah in drugih šolah iste veljave za vsak semester	Din	100'—

Nové predpise o ŠOLNINI glej v Službenem listu z dne 28. IV. 1934. št. 272/34, stran 405.

ZA POTRDLA O PREJETI NAJEMNINI za stanovanja in lokale:

do Din 500'—	Din	1'—
od Din 500'— do Din 1000'—	Din	2'—
od Din 1000'— do Din 2000'—	Din	5'—
od Din 2000'— do Din 3000'—	Din	10'—
nad Din 3000'— za vsakih Din 10'— še Din —'25.		

ZA POGODBE O NAJEMU zgradbe, stanovanja in lokalov:

nad Din 2.400'— letne najemnine do Din 3.600'—	Din	10'—
nad Din 3.600'— letne najemnine do Din 6.000'—	Din	20'—
nad Din 6.000'— letne najemnine do Din 10.000'—	Din	30'—
nad Din 10.000'— letne najemnine do Din 20.000'—	Din	50'—

NOVE SODNE TAKSE glej v Službenem listu z dne 23. VIII. 1930, števí. 113/20 in razpredelnico v našem koledarju za 1931.

Katoliki

Januar

Pravoslavni

1 S NOVO LETO ☽	19 dec. Bonifacije
2 Č Makarij	20 Danilo ap. s.
3 P Genovefa	21 Juliana muč.
4 S Tit, Angela	22 Anastasija
5 N IME JEZUSOVO	23 TUCIN DAN
6 P SV. 3 KRALJI	24 Badnji dan
7 T Valentin	25 ROŽD. HRIST.
8 S Severin ☉	26 SAB. PR. BOG.
9 Č Rojst. Nj. V. kraljice	27 STEVAN P. M.
10 P Pavel	28 20.000 mučenika
11 S Higin	29 14.000 dece
12 N 1. PO RAZGL. G.	30 ANISIJE MUČ.
13 P Veronika	31 Melanija
14 T Feliks	1 jan. NOVA GODINA
15 S Maver	2 Silvestar p.
16 Č Marcel ☽	3 Malahije
17 P Anton	4 Jevstah. a. s.
18 S Petra stol	5 Teona muč.
19 N 2. PO RAZGL. G.	6 BOGOJAVLJENJE
20 P Fabijan in Seb.	7 SAB. JOV. Kr.
21 T Neža	8 Georgije
22 S Vinko	9 Polijevtko
23 Č Zaroka M. D.	10 Grigorije
24 P Timotej ☉	11 Teodosije
25 S Sp. Pavla	12 Tatjana muč.
26 N 3. PO RAZGL. G.	13 JERMIL I ST.
27 P Janez Zlat.	14 SV. SAVA AP.
28 T Roger	15 Pavao Tiv.
29 S Frančišek	16 Č. ver. ap. Petra
30 Č Martina	17 Antonije V.
31 P Peter N. ☽	18 Maksim arh.
☽ Prvi krajec 1. ob 16.15.	☽ Zadnji kraj. 16. ob 20.41
☉ Ščip 8. ob 19.15.	☉ Mlaj 24. ob 8.18.
	☽ Prvi krajec 31. ob 0.36.

Beležke

19 Mladnja	1 E Igund
20 JETINJA	2 N SVETIČKA
21 Mladja F.	3 P Blaž Iloč
22 Timotej sp.	4 T Adolj K.
23 Kliment p.	5 S Agala
24 Ksenija sp.	6 C Goratin
25 Gilevica	7 B Bonaldi
26 Kneževci	8 S Janez od M.
27 P. I. SV. JOV.	9 N I. PREDPOSTVA
28 Jakov a P.	10 P. Škofarica
29 Janette F. M.	11 T Adolj
30 VEL. TRI JEN.	12 S. Evlajica
31 Kp. I. Jovan	13 C. Katarina
1 Lepa. Trina	14 P. Valentin
2 SWITENJE G.	15 S. Eustaj
3 SIMON BOG.	16 N. 2. PREDPOSTVA
4 Jabor Pp.	17 P. Pirošek
5 Anđelija m.	18 T. Simon
6 Vojko sp.	19 S. Kozar
7 Partenije P.	20 C. Ekvantij
8 M. T. Jovan	21 P. Vajla
9 Nijler m.	22 S. Sv. Petra a.
10 HARALAMP M.	23 N. 1. PREDPOSTVA
11 D. Katarina	24 P. Pristopnik Jan
12 Melanija Sv.	25 T. P. sv. Matije sp.
13 Simon Sv.	26 S. Pridolj
14 Jevančija	27 C. Gabrijel
15 Otona sp.	28 T. Antonija
16 M. Familla	29 S. Roman
30 Mlad. 22. od 1942.	30 S. T. od 1919.
31 Part. izroč. od 1938.	32 N. izroč. 12. od 1845.

Katoliki	Februar	Pravoslavni
1 S Ignacij	19	Makarije
2 N SVEČNICA	20	JEFTIMIJ
3 P Blaž, škof	21	Maksim P.
4 T Andrej K.	22	Timotej ap.
5 S Agata	23	Kliment p.
6 Č Doroteja	24	Ksenija pr.
7 P Romuald ☉	25	Grigorije
8 S Janez od M.	26	Ksenofont
9 N 1. PREDPOSTNA	27	P. I SV. JOV.
10 P Sholastika	28	Jefrem s. P.
11 T Adolf	29	Ignatije P. M.
12 S Evlalija	30	VEL. TRI JER.
13 Č Katarina	31	Kir. i Jovan
14 P Valentin	1 febr.	Trifun
15 S Favstin ☾	2	SRETENIJE G.
16 N 2. PREDPOSTNA	3	SIMEON BOG.
17 P Frančišek	4	Isidor Prp.
18 T Simeon	5	Agatija muč.
19 S Konrad	6	Vukol prp.
20 Č Eleverij	7	Partenije P.
21 P Feliks	8	M. T. Strat.
22 S Sv. Petra st. ☼	9	Nićifor m.
23 N 3. PREDPOSTNA	10	HARALAMP M.
24 P Prestopni dan	11	Dj. Kratovac
25 T P u s t, Matija, ap.	12	Meletija Sv.
26 S Pepelnica	13	Simeon Sv.
27 Č Gabrijel	14	Avksentije
28 P Antonija	15	Onisim ap.
29 S Roman ☽	16	M. Pamfila
☉ Ščip 7. ob 12.19.	☼ Mlaj 22. ob 19.42.	
☾ Zadnji kraj. 15. ob 16.45	☽ Prvi krajec ob 10.28.	

Katoliki	Marec	Pravoslavni
1 N 1. POSTNA	17	TEODOR TIR.
2 P Simplcij	18	Lav papa
3 T Kunigunda	19	Arhip
4 S Kazimir	20	Lav ep. k.
5 Č Janez	21	Timotej pr.
6 P Perpetua	22	N. moš. u Er.
7 S Tomaž Akv.	23	Polikarp S.
8 N 2. POSTNA ☉	24	JOV. K. P. AB.
9 P Frančiška	25	Tarasi p. c.
10 T 40 mučencev	26	Porfirije
11 S Sofronij	27	Prokopije
12 Č Gregor	28	Vasilije Pr.
13 P Teodora	29	Kasijan
14 S Matilda	1 mart	Jevdokije
15 N 3. POSTNA	2	TEODOT
16 P Hilarij ☽	3	M. Evtropije
17 T Jedert	4	Gerasim
18 S Ciril Jer.	5	Konon muč.
19 Č JOŽEF	6	42 muč. u A.
20 P Janez P.	7	Vasilije
21 S Benedikt	8	Teofil
22 N 4. POSTNA	9	40 MUČ. SEV.
23 P Jožef Or. ☼	10	Kodrat muč.
24 T Gabrijel	11	Sofronije
25 S MAR. OZN.	12	Teofan prep.
26 Č Emanuel	13	Nikifor
27 P Rupert	14	Benedikt
28 S Janez K.	15	Agapije muč.
29 N 5. POSTNA ☽	16	SAVIN MUČ.
30 P Janez K.	17	Aleksije
31 T Modest	18	Kirilo p. j.
☉ Ščip 8. ob 6.13.	☼ Mlaj 23. ob 5.13.	
☽ Zadnji kraj. 16. ob 9.35.	☽ Prvi krajec 29. ob 22.22	

Beležke

1 S. Hays, Jr.	19	Hinnant, W.
2 C. Remondet	20	Jovan, I. S.
3 P. Maritz & Fabert	21	P. J. Jovan
4 S. Jabor, Sr.	22	S. M. Van A.
5 N. E. Postina	23	CVEJTA NEB.
6 T. Schar, L. Jr.	24	Zaborja
7 T. Hermann	25	BLAGOVEST
8 S. Albert	26	Garbo, S.
9 C. Vel. Šottek	27	Vel. Šottek
10 P. Vel. Peter	28	VEL. PETAK
11 S. Vel. Sobota	29	Vel. Sobota
12 N. VELIKA NOČ	30	USKRS
13 P. VEL. BOND	31	USKRS. BOND
14 T. Janda	1	1. april USKRS. LJUB.
15 S. Helan, Jr.	2	The Club
16 C. Remondet	3	Walla
17 T. Huber	4	Joni gear
18 S. Jatta	5	Tschul
19 N. I. PO VELIK. (Belj)	6	SV. JEFIMIJ
20 P. Neča M.	7	Genzje
21 T. Anselm	8	Ag. Juhij
22 S. Peter, P.	9	Javolija
23 C. Vojtek	10	Tovarije
24 P. Jurij	11	Anton
25 S. Minka	12	Trp. Vani
26 N. 2. PO VELIK.	13	SV. MIK. ART.
27 P. Peter, K.	14	Trp. Martin
28 T. Pavel od N.	15	Ag. Anja
29 S. Vel. sv. Jozef	16	Mik. Anja
30 C. Katarina	17	Simon
31 S. Hays, Jr.	18	Vel. Šottek
32 C. Remondet	19	Vel. Sobota
33 P. Maritz & Fabert	20	USKRS
34 S. Jabor, Sr.	21	USKRS. BOND
35 N. E. Postina	22	1. april USKRS. LJUB.
36 T. Schar, L. Jr.	23	The Club
37 T. Hermann	24	Walla
38 S. Albert	25	Joni gear
39 C. Vel. Šottek	26	Tschul
40 P. Vel. Peter	27	SV. JEFIMIJ
41 S. Vel. Sobota	28	Genzje
42 N. VELIKA NOČ	29	Ag. Juhij
43 P. VEL. BOND	30	Javolija
44 T. Janda	31	Tovarije
45 S. Helan, Jr.	1	Anton
46 C. Remondet	2	Trp. Vani
47 T. Huber	3	SV. MIK. ART.
48 S. Jatta	4	Trp. Martin
49 N. I. PO VELIK. (Belj)	5	Ag. Anja
50 P. Neča M.	6	Mik. Anja
51 T. Anselm	7	Simon
52 S. Peter, P.	8	Vel. Šottek
53 C. Vojtek	9	Vel. Sobota
54 P. Jurij	10	USKRS
55 S. Minka	11	USKRS. BOND
56 N. 2. PO VELIK.	12	1. april USKRS. LJUB.
57 P. Peter, K.	13	The Club
58 T. Pavel od N.	14	Walla
59 S. Vel. sv. Jozef	15	Joni gear
60 C. Katarina	16	Tschul
61 S. Hays, Jr.	17	SV. JEFIMIJ
62 C. Remondet	18	Genzje
63 P. Maritz & Fabert	19	Ag. Juhij
64 S. Jabor, Sr.	20	Javolija
65 N. E. Postina	21	Tovarije
66 T. Schar, L. Jr.	22	Anton
67 T. Hermann	23	Trp. Vani
68 S. Albert	24	SV. MIK. ART.
69 C. Vel. Šottek	25	Trp. Martin
70 P. Vel. Peter	26	Ag. Anja
71 S. Vel. Sobota	27	Mik. Anja
72 N. VELIKA NOČ	28	Simon
73 P. VEL. BOND	29	Vel. Šottek
74 T. Janda	30	Vel. Sobota
75 S. Helan, Jr.	31	USKRS
76 C. Remondet	1	USKRS. BOND
77 T. Huber	2	1. april USKRS. LJUB.
78 S. Jatta	3	The Club
79 N. I. PO VELIK. (Belj)	4	Walla
80 P. Neča M.	5	Joni gear
81 T. Anselm	6	Tschul
82 S. Peter, P.	7	SV. JEFIMIJ
83 C. Vojtek	8	Genzje
84 P. Jurij	9	Ag. Juhij
85 S. Minka	10	Javolija
86 N. 2. PO VELIK.	11	Tovarije
87 P. Peter, K.	12	Anton
88 T. Pavel od N.	13	Trp. Vani
89 S. Vel. sv. Jozef	14	SV. MIK. ART.
90 C. Katarina	15	Trp. Martin
91 S. Hays, Jr.	16	Ag. Anja
92 C. Remondet	17	Mik. Anja
93 P. Maritz & Fabert	18	Simon
94 S. Jabor, Sr.	19	Vel. Šottek
95 N. E. Postina	20	Vel. Sobota
96 T. Schar, L. Jr.	21	USKRS
97 T. Hermann	22	USKRS. BOND
98 S. Albert	23	1. april USKRS. LJUB.
99 C. Vel. Šottek	24	The Club
100 P. Vel. Peter	25	Walla
101 S. Vel. Sobota	26	Joni gear
102 N. VELIKA NOČ	27	Tschul
103 P. VEL. BOND	28	SV. JEFIMIJ
104 T. Janda	29	Genzje
105 S. Helan, Jr.	30	Ag. Juhij
106 C. Remondet	31	Javolija
107 T. Huber	1	Tovarije
108 S. Jatta	2	Anton
109 N. I. PO VELIK. (Belj)	3	Trp. Vani
110 P. Neča M.	4	SV. MIK. ART.
111 T. Anselm	5	Trp. Martin
112 S. Peter, P.	6	Ag. Anja
113 C. Vojtek	7	Mik. Anja
114 P. Jurij	8	Simon
115 S. Minka	9	Vel. Šottek
116 N. 2. PO VELIK.	10	Vel. Sobota
117 P. Peter, K.	11	USKRS
118 T. Pavel od N.	12	USKRS. BOND
119 S. Vel. sv. Jozef	13	1. april USKRS. LJUB.
120 C. Katarina	14	The Club
121 S. Hays, Jr.	15	Walla
122 C. Remondet	16	Joni gear
123 P. Maritz & Fabert	17	Tschul
124 S. Jabor, Sr.	18	SV. JEFIMIJ
125 N. E. Postina	19	Genzje
126 T. Schar, L. Jr.	20	Ag. Juhij
127 T. Hermann	21	Javolija
128 S. Albert	22	Tovarije
129 C. Vel. Šottek	23	Anton
130 P. Vel. Peter	24	Trp. Vani
131 S. Vel. Sobota	25	SV. MIK. ART.
132 N. VELIKA NOČ	26	Trp. Martin
133 P. VEL. BOND	27	Ag. Anja
134 T. Janda	28	Mik. Anja
135 S. Helan, Jr.	29	Simon
136 C. Remondet	30	Vel. Šottek
137 T. Huber	31	Vel. Sobota
138 S. Jatta	1	USKRS
139 N. I. PO VELIK. (Belj)	2	USKRS. BOND
140 P. Neča M.	3	1. april USKRS. LJUB.
141 T. Anselm	4	The Club
142 S. Peter, P.	5	Walla
143 C. Vojtek	6	Joni gear
144 P. Jurij	7	Tschul
145 S. Minka	8	SV. JEFIMIJ
146 N. 2. PO VELIK.	9	Genzje
147 P. Peter, K.	10	Ag. Juhij
148 T. Pavel od N.	11	Javolija
149 S. Vel. sv. Jozef	12	Tovarije
150 C. Katarina	13	Anton
151 S. Hays, Jr.	14	Trp. Vani
152 C. Remondet	15	SV. MIK. ART.
153 P. Maritz & Fabert	16	Trp. Martin
154 S. Jabor, Sr.	17	Ag. Anja
155 N. E. Postina	18	Mik. Anja
156 T. Schar, L. Jr.	19	Simon
157 T. Hermann	20	Vel. Šottek
158 S. Albert	21	Vel. Sobota
159 C. Vel. Šottek	22	USKRS
160 P. Vel. Peter	23	USKRS. BOND
161 S. Vel. Sobota	24	1. april USKRS. LJUB.
162 N. VELIKA NOČ	25	The Club
163 P. VEL. BOND	26	Walla
164 T. Janda	27	Joni gear
165 S. Helan, Jr.	28	Tschul
166 C. Remondet	29	SV. JEFIMIJ
167 T. Huber	30	Genzje
168 S. Jatta	31	Ag. Juhij
169 N. I. PO VELIK. (Belj)	1	Javolija
170 P. Neča M.	2	Tovarije
171 T. Anselm	3	Anton
172 S. Peter, P.	4	Trp. Vani
173 C. Vojtek	5	SV. MIK. ART.
174 P. Jurij	6	Trp. Martin
175 S. Minka	7	Ag. Anja
176 N. 2. PO VELIK.	8	Mik. Anja
177 P. Peter, K.	9	Simon
178 T. Pavel od N.	10	Vel. Šottek
179 S. Vel. sv. Jozef	11	Vel. Sobota
180 C. Katarina	12	USKRS
181 S. Hays, Jr.	13	USKRS. BOND
182 C. Remondet	14	1. april USKRS. LJUB.
183 P. Maritz & Fabert	15	The Club
184 S. Jabor, Sr.	16	Walla
185 N. E. Postina	17	Joni gear
186 T. Schar, L. Jr.	18	Tschul
187 T. Hermann	19	SV. JEFIMIJ
188 S. Albert	20	Genzje
189 C. Vel. Šottek	21	Ag. Juhij
190 P. Vel. Peter	22	Javolija
191 S. Vel. Sobota	23	Tovarije
192 N. VELIKA NOČ	24	Anton
193 P. VEL. BOND	25	Trp. Vani
194 T. Janda	26	SV. MIK. ART.
195 S. Helan, Jr.	27	Trp. Martin
196 C. Remondet	28	Ag. Anja
197 T. Huber	29	Mik. Anja
198 S. Jatta	30	Simon
199 N. I. PO VELIK. (Belj)	31	Vel. Šottek
200 P. Neča M.	1	Vel. Sobota
201 T. Anselm	2	USKRS
202 S. Peter, P.	3	USKRS. BOND
203 C. Vojtek	4	1. april USKRS. LJUB.
204 P. Jurij	5	The Club
205 S. Minka	6	Walla
206 N. 2. PO VELIK.	7	Joni gear
207 P. Peter, K.	8	Tschul
208 T. Pavel od N.	9	SV. JEFIMIJ
209 S. Vel. sv. Jozef	10	Genzje
210 C. Katarina	11	Ag. Juhij
211 S. Hays, Jr.	12	Javolija
212 C. Remondet	13	Tovarije
213 P. Maritz & Fabert	14	Anton
214 S. Jabor, Sr.	15	Trp. Vani
215 N. E. Postina	16	SV. MIK. ART.
216 T. Schar, L. Jr.	17	Trp. Martin
217 T. Hermann	18	Ag. Anja
218 S. Albert	19	Mik. Anja
219 C. Vel. Šottek	20	Simon
220 P. Vel. Peter	21	Vel. Šottek
221 S. Vel. Sobota	22	Vel. Sobota
222 N. VELIKA NOČ	23	USKRS
223 P. VEL. BOND	24	USKRS. BOND
224 T. Janda	25	1. april USKRS. LJUB.
225 S. Helan, Jr.	26	The Club
226 C. Remondet	27	Walla
227 T. Huber	28	Joni gear
228 S. Jatta	29	Tschul
229 N. I. PO VELIK. (Belj)	30	SV. JEFIMIJ
230 P. Neča M.	31	Genzje
231 T. Anselm	1	Ag. Juhij
232 S. Peter, P.	2	Javolija
233 C. Vojtek	3	Tovarije
234 P. Jurij	4	Anton
235 S. Minka	5	Trp. Vani
236 N. 2. PO VELIK.	6	SV. MIK. ART.
237 P. Peter, K.	7	Trp. Martin
238 T. Pavel od N.	8	Ag. Anja
239 S. Vel. sv. Jozef	9	Mik. Anja
240 C. Katarina	10	Simon
241 S. Hays, Jr.	11	Vel. Šottek
242 C. Remondet	12	Vel. Sobota
243 P. Maritz & Fabert	13	USKRS
244 S. Jabor, Sr.	14	USKRS. BOND
245 N. E. Postina	15	1. april USKRS. LJUB.
246 T. Schar, L. Jr.	16	The Club
247 T. Hermann	17	Walla
248 S. Albert	18	Joni gear
249 C. Vel. Šottek	19	Tschul
250 P. Vel. Peter	20	SV. JEFIMIJ
251 S. Vel. Sobota	21	Genzje
252 N. VELIKA NOČ	22	Ag. Juhij
253 P. VEL. BOND	23	Javolija
254 T. Janda	24	Tovarije
255 S. Helan, Jr.	25	Anton
256 C. Remondet	26	Trp. Vani
257 T. Huber	27	SV. MIK. ART.
258 S. Jatta	28	Trp. Martin
259 N. I. PO VELIK. (Belj)	29	Ag. Anja
260 P. Neča M.	30	Mik. Anja
261 T. Anselm	31	Simon
262 S. Peter, P.	1	Vel. Šottek
263 C. Vojtek	2	Vel. Sobota
264 P. Jurij	3	USKRS
265 S. Minka	4	USKRS. BOND
266 N. 2. PO VELIK.	5	1. april USKRS. LJUB.
267 P. Peter, K.	6	The Club
268 T. Pavel od N.	7	Walla
269 S. Vel. sv. Jozef	8	Joni gear
270 C. Katarina	9	Tschul
271 S. Hays, Jr.	10	SV. JEFIMIJ
272 C. Remondet	11	Genzje
273 P. Maritz & Fabert	12	Ag. Juhij
274 S. Jabor, Sr.	13	Javolija
275 N. E. Postina	14	Tovarije
276 T. Schar, L. Jr.	15	Anton
277 T. Hermann	16	Trp. Vani
278 S. Albert	17	SV. MIK. ART.
279 C. Vel. Šottek	18	Trp. Martin
280 P. Vel. Peter	19	Ag. Anja
281 S. Vel. Sobota	20	Mik. Anja
282 N. VELIKA NOČ	21	Simon
283 P. VEL. BOND	22	Vel. Šottek
284 T. Janda	23	Vel. Sobota
285 S. Helan, Jr.	24	USKRS
286 C. Remondet	25	USKRS. BOND
287 T. Huber	26	1. april USKRS. LJUB.
288 S. Jatta	27	The Club
289 N. I. PO VELIK. (Belj)	28	Walla
290 P. Neča M.	29	Joni gear
291 T. Anselm	30	Tschul
292 S. Peter, P.	31	SV. JEFIMIJ
293 C. Vojtek	1	Genzje
294 P. Jurij	2	Ag. Juhij
295 S. Minka	3	Javolija
296 N. 2. PO VELIK.	4	Tovarije
297 P. Peter, K.	5	Anton
298 T. Pavel od N.	6	Trp. Vani
299 S. Vel. sv. Jozef	7	SV. MIK. ART.
300 C. Katarina	8	Trp. Martin
301 S. Hays, Jr.	9	Ag. Anja
302 C. Remondet	10	Mik. Anja
303 P. Maritz & Fabert	11	Simon
304 S. Jabor, Sr.	12	Vel. Šottek
305 N. E. Postina	13	Vel. Sobota
306 T. Schar, L. Jr.	14	USKRS
307 T. Hermann	15	USKRS. BOND
308 S. Albert	16	1. april USKRS. LJUB.
309 C. Vel. Šottek	17	The Club
310 P. Vel. Peter	18	Walla
311 S. Vel. Sobota	19	Joni gear
312 N. VELIKA NOČ	20	Tschul
313 P. VEL. BOND	21	SV. JEFIMIJ
314 T. Janda	22	Genzje
315 S. Helan, Jr.	23	Ag. Juhij

Katoliki	April	Pravoslavni
1 S Hugo, šk.	19	Hrisant m.
2 Č Frančišek	20	Jovan i S.
3 P Marija 7 žalosti	21	Pr. Jakov
4 S Izidor Sev.	22	S. M. Val. A.
5 N 6. POSTNA	23	CVETNA NED.
6 P Sikst I., p. ☉	24	Zaharije
7 T Herman	25	BLAGOVEST
8 S Albert	26	Gavrilo S.
9 Č Vel. četrtek	27	Vel. četvrtak
10 P Vel. petek	28	VEL. PETAK
11 S Vel. sobota	29	Vel. subota
12 N VELIKA NOČ	30	USKRS
13 P VEL. POND.	31	USKRS. POND.
14 T Justin ☾	1 april	USKRS. UTOR.
15 S Helena, kr.	2	Tito Čud.
16 Č Benedikt	3	Nikita
17 P Rudolf	4	Josif pesm.
18 S Antia	5	Teodul
19 N 1. PO VELIK. (Bela)	6	SV. JEFTIMIJE
20 P Neža M.	7	Georgije
21 T Anzelm ☉	8	Ap. Iridij.
22 S Soter p.	9	Jevpsihije
23 Č Vojteh	10	Terentije
24 P Jurij	11	Antina
25 S Marko	12	Prp. Vasil.
26 N 2. PO VELK.	13	SV. MUČ. ART.
27 P Peter K.	14	Prp. Martin
28 T Pavel od K. ☽	15	Ap. Arist
29 S Var. sv. Jožefa	16	Muč. Agapije
30 Č Katarina	17	Simeon.
☉ Ščip 6. ob 23. 46	☽ Mlaj 21. ob 13.32.	
☾ Zadnji kraj. 14. ob 22.21	☽ Prvi krajec 28. ob 12.16	

Beležke

Jovan zubi	10	1 F. Filip in Jakob
Jovan prep.	19	2 S. Atanasij
TEODOR T.	20	3 N. S. PO VELIK.
Jakovlje	21	4 P. Petar in
Teodor S.	22	5 T. Pet. V. p.
DURDEVI DAN	23	6 S. Jovan Kr.
Ševa S.	24	7 S. Stevan in
Marko S.	25	8 P. Mikael
Vasilje	26	9 S. Gregor N.
SIMON	27	10 N. S. PO VELIK.
Jovan sp.	28	11 P. Petar in
Vasilje S.	29	12 T. Petar in
Jakov sp.	30	13 S. Stevan in
1 maj Jovan in	31	14 S. Petar in
Atanasje	32	15 P. Kofija
Timo in	33	16 S. Jovan Nepomuk
PELAGIJA	34	17 N. S. PO VELIK.
Krin in	35	18 P. Petar in
Jov. Pet.	36	19 T. Petar, Gd.
Atanasje in	37	20 S. Petar in
SPASOV DAN	38	21 S. PNEBODB.
Dr. in. in. N.	39	22 P. Milan
Simon S.	40	23 S. Jovan Kr.
ŠTET I MITROJ	41	24 N. S. PO VELIK.
Petrij	42	25 P. Udan
Gilje	43	26 T. Filip in
Jakov	44	27 S. Bodo S.
Kofija	45	28 S. Avgustin
Teodor O.	46	29 P. Marija M.
Andrija	47	30 S. Petar in
DURJOVI	48	31 N. BINKOVI
© Mlad. št. št. 21.31		© št. št. št. 16.1
© Trst. št. št. 22. 3.46		© Trst. št. št. 14. 6. 7.12

Katoliki	Maj	Pravoslavni
1 P Filip in Jakob	18	Jovan muč.
2 S Atanazij	19	Jovan prep.
3 N 3. PO VELK.	20	TEODOR T.
4 P Florijan	21	Januarije
5 T Pij V., p.	22	Teodor S.
6 S Janez Ev. ☉	23	DJURDJEV DAN
7 Č Stanislav	24	Sava St.
8 P Mihael	25	Marko A.
9 S Gregor N.	26	Vasilije
10 N 4. PO VELK.	27	SIMON
11 P Frančišek	28	Jason ap.
12 T Pankracij	29	Vasilije S.
13 S Servacij	30	Jakov ap.
14 Č Bonifacij ☽	1 maj	Jeremija
15 P Zofija	2	Atanasije
16 S Janez Nepomuk	3	Timotej m.
17 N 5. PO VELK.	4	PELAGIJA
18 P Venancij	5	Irina m.
19 T Peter, Cel.	6	Jov. Prav.
20 S Bernard ☉	7	Akakije m.
21 Č VNEBOHOD	8	SPASOV DAN
22 P Milan	9	Pr. m. sv. N.
23 S Janez Kr.	10	Simon Z.
24 N 6. PO VELK.	11	ĆIRIL I METOD
25 P Urban	12	Epifanije
26 T Filip Neri	13	Glikerija
27 S Beda Č.	14	Isidor
28 Č Avguštin ☽	15	Pahomije
29 P Marija M.	16	Teodor O.
30 S Ferdinand	17	Andronik
31 N BINKOŠTI	18	DUHOVI
☉ Ščip 6. ob 16.1	☉ Mlaj 20. ob 21.34	
☽ Zadnji kraj. 14. ob 7.12	☽ Prvi krajec 28. ob 3.46	

Beležke

19 DUB. POKREB.	1 P. BIRK. POKREB.
20 DUB. UPORAK	2 P. Miroslav
21 C. K. T. C. MEL.	3 P. Klobučnik
22 Sv. Vlah	4 P. Kranjšek
23 Mihalj	5 P. Domitrij
24 Zmaga	6 P. Nohar
25 2. in 3. kl. A. K.	7 N. J. POBINKOŠT.
26 Karna sp.	8 P. Medved
27 Turpant	9 P. Primož
28 Milica	10 P. Mergarita
29 Teodosij	11 C. SV. REŠ. TRIG.
30 Katiža	12 P. Janca P.
31 Ircenjska sp.	13 P. Anton Pab.
1. del HURTI	14 N. J. POBINKOŠT.
2. del	15 P. Vrh. moj
3. del	16 T. Jelič. opat
4. del	17 P. Adal. Jelič
5. del	18 P. Eriem
6. del	19 P. Svo. Jav.
7. del	20 P. Števanj
TEODOR VM.	21 N. J. POBINKOŠT.
Gula. sp.	22 P. Pavla
Turošje	23 P. Xabala
Barčevanj	24 P. Janca. Klat.
Gandrič	25 C. Viljam
Alina	26 P. Pavel
Dr. Jelič	27 P. Ljona
TRIDVAJ	28 N. J. POBINKOŠT.
Tbon. sp.	29 P. PIETRI IV. PAVEL.
Števan. moj.	30 P. Števan. sv. Efra.

1. del. izd. leta 1923. 2. del. izd. leta 1923.
3. del. izd. leta 1923. 4. del. izd. leta 1923.

Katoliki	Junij	Pravoslavni
1 P BINK. PONED.	19	DUH. PONED.
2 T Marcellin	20	DUH. UTORAK
3 S Klotilda	21	C. K. i C. JEL.
4 Č Frančišek	22	Sv. Vlad.
5 P Bonifacij ☺	23	Mihajlo
6 S Norbert	24	Simeon
7 N 1. POBINKOŠT.	25	Š. n. Gl. J. K.
8 P Medard	26	Karpo ap.
9 T Primož	27	Terapont
10 S Margareta	28	Nikita
11 Č SV. REŠ. TELO	29	Teodosije
12 P Janez F. ☹	30	Isakije
13 S Anton Pad.	31	Jeremije ap.
14 N 2. POBINKOŠT.	1 juni	JUSTIN
15 P Vid, muč.	2	Nićifor
16 T Jošt, opat	3	Lukilijan
17 S Adolf, škof	4	Mitrofan
18 Č Efrem	5	Dorotej
19 P Srce Jez. ☉	6	Visarion
20 S Silverij	7	Teodor ep.
21 N 3. POBINKOŠT.	8	TEODOR VM.
22 P Pavlin	9	Ćirilo, arh.
23 T Zdenka	10	Timotije
24 S Janez Krst.	11	Bartolomej
25 Č Viljem	12	Onufrije
26 P Pavel ☽	13	Akilina
27 S Hema	14	Pr. Jelisej
28 N 4. POBINKOŠT.	15	VIDOV DAN
29 P PETER IN PAVEL	16	Tihon čud.
30 T Spomin sv. Petra	17	Manojlo muč.
☺ Ščip 5. ob 6.22	☉ Mlaj 19. ob 6.14	
☹ Zadnji kraj. 12. ob 13.5	☽ Prvi krajec 26. ob 20.23	

Beleške

Kategorija	Beleške	Kategorija
Leontije	18	1 S Feobald
Ap. Juba	19	2 C Oskar M. D.
Metodije	20	3 E Leon II.
Lilijan	21	4 S Utrak B.
AR. S. JEVS.	22	5 N S PORINIKOST.
Agrigina	23	6 P Isarija
KODL. JOV. KH.	24	7 T Vilibald
Muc. Ieronija	25	8 S Elikabeta
David pr.	26	9 C Nikolaj in tov.
Fr. Simonov	27	10 P Amalija
M. K. I. Jov.	28	11 S Pij I.
PETROV DAN	29	12 N S PORINIKOST.
Sep. 12 sp.	30	13 P Mavrovia
Kuz. D.	1 jul	14 T Boaventura
I. Jaganje A. B.	2	15 S Henrik
Muc. Jakim	3	16 C M. D. Karm.
Andrija K.	4	17 P Alej
Atanasije	5	18 S Kamil M.
FR. S. SIBIE	6	19 N S PORINIKOST.
Tomaš i Anab.	7	20 P Marjeta
Prokopije	8	21 T Prokopska
Pavlatije	9	22 S Marija Magd.
45 m. v. Mil.	10	23 C Apolinarij
Eulimije	11	24 P Kristina
Muc. P. I. H.	12	25 S Jakob
SAB. ARH. G.	13	26 N S PORINIK.
Ap. Abila	14	27 P Radolf
Muc. Kuz. J.	15	28 T Viktor
Muc. Andri.	16	29 S Marta
Vr. Muzina	17	30 C Abban in son.
Muc. Jak. I. Em.	18	31 P Jancolj
Maj 18. ob 18.19	9	32 Sep. 4. ob 18.34
Prvi krst. 26. ob 18.36	9	33 Kaduš krst. 11. ob 17.38

Katoliki

Julij

Pravoslavni

1 S Teobald	18 Leontije
2 Č Obisk. M. D.	19 Ap. Juda
3 P Leon II.	20 Metodije
4 S Ulrik, B. ☉	21 Julijan
5 N 5. POBINKOŠT.	22 AP. S. JEVS.
6 P Izaija	23 Agripina
7 T Vilibald	24 RODJ. JOV. KR.
8 S Elizabeta	25 Muč. Fevronija
9 Č Nikolaj in tov.	26 David pr.
10 P Amalija	27 Pr. Samson
11 S Pij I. ☾	28 M. K. i Jov.
12 N 6. POBINKOŠT.	29 PETROV DAN
13 P Margareta	30 Sab. 12 ap.
14 T Bonaventura	1 juli Kuz. D.
15 S Henrik	2 Polaganje h. B.
16 Č M. D. Karm.	3 Muč. Jakint
17 P Aleš	4 Andrija K.
18 S Kamil, M. ☼	5 Atanasije
19 N 7. POBINKOŠT.	6 PRP. SISOJE
20 P Marjeta	7 Toma i Akak.
21 T Prakseša	8 Prokopije
22 S Marija Magd.	9 Pankratije
23 Č Apolinarij	10 45 m. u Nik.
24 P Kristina	11 Eufimija
25 S Jakob	12 Muč. Pr. i II.
26 N 8. POBINK.	13 SAB. ARH. G.
27 P Rudolf	14 Ap. Akila
28 T Viktor	15 Muč. Kir. i J.
29 S Marta	16 Muč. Antin.
30 Č Abdon in Sen.	17 Vm. Marina
31 P Ignacij	18 Muč. Jak. i Em.
☉ Ščip 4. ob 18.34	☉ Mlaj 18. ob 16.19
☾ Zadnji kraj. 11. ob 17.28	☽ Prvi krajec 26. ob 13.36

Beleške

Prejeto	Številka	Prejeto	Številka
P. Makren	19	1. Vozl. av. P. P. P.	1
P. ILIJA	20	2. N. A. POBINKOST	2
Šimon	21	3. P. P. P. av. Štef.	3
B. Matija	22	4. T. D. D.	4
M. T. T.	23	5. S. S. S. S.	5
Kristina	24	6. C. C. C. C.	6
S. S. S. S.	25	7. P. P. P. P.	7
P. P. P. P.	26	8. S. S. S. S.	8
P. P. P. P.	27	9. N. A. POBINKOST	9
A. P. P. P.	28	10. P. P. P. P.	10
K. K. K. K.	29	11. T. T. T. T.	11
A. S. S. M. A.	30	12. S. S. S. S.	12
J. J. J. J.	31	13. C. C. C. C.	13
1. av. N. N. N. N.	1	14. P. P. P. P.	14
P. P. P. P.	2	15. S. S. S. S. S. S.	15
ISK. ISK.	3	16. N. A. POBINKOST	16
7. S. S. S. S.	4	17. P. P. P. P.	17
E. E. E. E.	5	18. T. T. T. T.	18
P. P. P. P.	6	19. S. S. S. S.	19
D. D. D. D.	7	20. C. C. C. C.	20
F. F. F. F.	8	21. P. P. P. P.	21
A. P. P. P.	9	22. S. S. S. S.	22
L. L. L. L.	10	23. N. A. POBINKOST	23
M. M. M. M.	11	24. P. P. P. P.	24
M. M. M. M.	12	25. T. T. T. T.	25
M. M. M. M.	13	26. S. S. S. S.	26
P. P. P. P.	14	27. C. C. C. C.	27
V. V. V. V.	15	28. P. P. P. P.	28
P. P. P. P.	16	29. S. S. S. S.	29
M. M. M. M.	17	30. N. A. POBINKOST	30
T. T. T. T.	18	31. P. P. P. P.	31
© M. M. M. M. M. M.	19	© S. S. S. S. S. S.	20
© P. P. P. P. P. P.	20	© N. N. N. N. N. N.	21

Katoliki

Avgust

Pravoslavni

1 S Vezi sv. Petra	19 Pr. Makrena
2 N 9. POBINKOŠT.	20 PR. ILIJA
3 P Najdba sv. Štef. ☉	21 Simeon
4 T Dominik	22 Bl. Marija
5 S Marija Snežna	23 Muč. Trofim
6 Č Spr. Gosp.	24 Hristina
7 P Kajetan	25 Smrt p. Ane
8 S Cirijak	26 Paraskeva
9 N 10. POBINK. ☽	27 PANTELEJ
10 P Lavrencij	28 Ap. Prohor
11 T Tiburecij	29 Kalinik
12 S Klara	30 A. Sila M. A.
13 Č Janez B.	31 Jevdokim
14 P Evzebij	1 avg. N. sv. Kr. G.
15 S VNEB. MAR. DEV.	2 Pr. i A. St.
16 N 11. POBINKOŠT.	3 ISAKIJE
17 P Hiacint ☉	4 7 dece u Ef.
18 T Helena	5 Evsignije
19 S Ludovik K.	6 PREOBRAŽ.
20 Č Bernard	7 Dometije
21 P Ivana Fr.	8 Emilijan
22 S Timotej	9 Ap. Matija
23 N 12. POBINKOŠT.	10 LAVRENCIJ
24 P Jernej	11 Muč. Evplo
25 T Ludovik ☽	12 Muč. Fotije
26 S Zefirin	13 Maksim isp.
27 Č Jožef K.	14 Pr. Mihej
28 P Avguštin	15 VEL. GOSPOJN.
29 S Obgl. Jan. Krst.	16 P. Ubrusa G.
30 N 13. POBINKOŠT.	17 MUČ. MIRON
31 P Rajmund	18 Flor. i Lav.
☉ Ščip 3. ob 4.47	☉ Mlaj 17. ob 4.21
☽ Zadnji kraj. 9. ob 21.59	☽ Prvi krajec 25. ob 6.49

Beleške

17	17	17
18	18	18
19	19	19
20	20	20
21	21	21
22	22	22
23	23	23
24	24	24
25	25	25
26	26	26
27	27	27
28	28	28
29	29	29
30	30	30
31	31	31
32	32	32
33	33	33
34	34	34
35	35	35
36	36	36
37	37	37
38	38	38
39	39	39
40	40	40
41	41	41
42	42	42
43	43	43
44	44	44
45	45	45
46	46	46
47	47	47
48	48	48
49	49	49
50	50	50
51	51	51
52	52	52
53	53	53
54	54	54
55	55	55
56	56	56
57	57	57
58	58	58
59	59	59
60	60	60
61	61	61
62	62	62
63	63	63
64	64	64
65	65	65
66	66	66
67	67	67
68	68	68
69	69	69
70	70	70
71	71	71
72	72	72
73	73	73
74	74	74
75	75	75
76	76	76
77	77	77
78	78	78
79	79	79
80	80	80
81	81	81
82	82	82
83	83	83
84	84	84
85	85	85
86	86	86
87	87	87
88	88	88
89	89	89
90	90	90
91	91	91
92	92	92
93	93	93
94	94	94
95	95	95
96	96	96
97	97	97
98	98	98
99	99	99
100	100	100

Katoliki

September

Pravoslavni

1 T Egidij ☉	19 Andrej S.
2 S ŠTEFAN S.	20 Samuilo
3 Č Doroteja	21 Ap. Tadej
4 P Ida, Rozalija	22 Agatonik
5 S Lavrencij, J.	23 Muč. Lup.
6 N ROJ. N. V. KRALJA	24 R. KR. PETRA II.
7 P Marko	25 Bartol. i T.
8 T ROJ. MAR. D. ☾	26 Andrijan
9 S Peter Kl.	27 Pimen Vel.
10 Č Miklavž Tol.	28 Pr. Mojsije
11 P Prot. in Hiac.	29 U. GL. JOV. KR.
12 S Ime Marijino	30 S. S. p. i us.
13 N 15. POBINKOŠT.	31 POL. Č. P. B.
14 P Povišanje sv. Kr.	1 sept. Simeon
15 T Marija 7 žal. ☉	2 Momant
16 S Ljudmila	3 Joanikije
17 Č Rane sv. Fr.	4 Vavila i M.
18 P Zofija	5 Zaharija
19 S Januarij	6 Jevdokije
20 N 16. POBINKOŠT.	7 SOZONT
21 P Matej	8 MALA GOSP.
22 T Tomaž	9 Joakim i A.
23 S Tekla ☽	10 M. Minodora
24 Č Rupert G.	11 Pr. Teodora
25 P Kamil	12 Avtonom.
26 S Ciprijan	13 Kornil
27 N 17. POBINKOŠT.	14 KRSTOV DAN
28 P Venčeslav	15 Vmč. Nikita
29 T Mihael	16 Eufimije
30 S Hieronim ☽	17 Muč. Sofija
☉ Ščip 1. ob 13.37	☽ Prvi krajec 23. ob 23.12
☾ Zadnji kraj. 8. ob 4.14	☉ Ščip 30. ob 22.1
☉ Mlaj 15. ob 18.41	

Beleške

Ime	Št.	Ime	Št.
1 C Kramarj	18	1 C Kramarj	18
2 P Angeli var.	19	2 P Angeli var.	19
3 S Tercaja	20	3 S Tercaja	20
4 N 18. POBIRKOST.	21	4 N 18. POBIRKOST.	21
5 P Falcid in tor.	22	5 P Falcid in tor.	22
6 T Branon	23	6 T Branon	23
7 S Justian	24	7 S Justian	24
8 C Bistija	25	8 C Bistija	25
9 P Dionizij	26	9 P Dionizij	26
10 S Franček B	27	10 S Franček B	27
11 N 19. POBIRKOST.	28	11 N 19. POBIRKOST.	28
12 P Malakulijan	29	12 P Malakulijan	29
13 T Edvard	30	13 T Edvard	30
14 S Kalarj pap.	1 ohr.	14 S Kalarj pap.	1 ohr.
15 C Tercaja	2	15 C Tercaja	2
16 P Gal. Flor.	3	16 P Gal. Flor.	3
17 S Jadviga	4	17 S Jadviga	4
18 N 20. POBIRKOST.	5	18 N 20. POBIRKOST.	5
19 P Peter Alk.	6	19 P Peter Alk.	6
20 T Felijan	7	20 T Felijan	7
21 S Uršula	8	21 S Uršula	8
22 C Kordab	9	22 C Kordab	9
23 P Kraljica	10	23 P Kraljica	10
24 S Kralj	11	24 S Kralj	11
25 N 21. POBIRKOST.	12	25 N 21. POBIRKOST.	12
26 E Anand	13	26 E Anand	13
27 T Franconij	14	27 T Franconij	14
28 S Simon in Juda	15	28 S Simon in Juda	15
29 C Marica	16	29 C Marica	16
30 P Altona B.	17	30 P Altona B.	17
31 S Volonk.	18	31 S Volonk.	18
3 Prvi kraj 7. ob 1832		3 Prvi kraj 7. ob 1832	
30 30. ob 1832		30 30. ob 1832	

1 Č Remigij	18 Evmenije ep.
2 P Angeli var.	19 Trofim
3 S Terezija	20 Muč. Jevstat
4 N 18. POBINKOŠT.	21 AP. KODRAT
5 P Placid in tov.	22 Muč. Foka
6 T Brunon	23 Z. Jov. Krst.
7 S Justina ☾	24 Simeon prv.
8 Č Brigita	25 Pr. Eufrosina
9 P Dionizij	26 Smrt Jovana ev.
10 S Frančišek B.	27 Kalistrat
11 N 19. POBINKOŠT.	28 HARITON
12 P Maksimilijan	29 Miholj dan
13 T Edvard	30 Gligorije
14 S Kalist, pap.	1 okt. Pokr. Bogor.
15 Č Terezija ☽	2 Kiprijan i J.
16 P Gal, Flor.	3 Dionisije
17 S Jadviga	4 Stevan Št.
18 N 20. POBINKOŠT.	5 HARITINA
19 P Peter Alk.	6 Ap. Toma
20 T Felicijan	7 Muč. Sergije
21 S Uršula	8 Pr. Pelagija
22 Č Kordula	9 Stevan
23 P Klotilda ☽	10 Evlampije
24 S Rafael	11 Ap. Filip
25 N 21. POBINKOŠT.	12 PROV. I TAR.
26 P Amand	13 Karpo i Pap.
27 T Frumencij	14 Pr. i Paras.
28 S Simon in Juda	15 Jeft. i Luk.
29 Č Narcis	16 Muč. Longin
30 P Alfonz R. ☽	17 Pr. Osija
31 S Volbenk	18 Ev. Luka
☾ Zadnji kraj. 7. ob 13.28	☽ Prvi krajec 23. ob 13.53
☽ Mlaj 15. ob 11.20	☽ Ščip 30. ob 6.58

Beleške

PROHOR	19	1 N 22. POB. VSI SVETI
Arstanija	20	2 P. Verne duše
Janja	21	3 T. Viktorin
Averšija	22	4 S. Karol Borom.
Ap. Jakob	23	5 C. Caluariz
Moč. Avera	24	6 P. Isant
Makrijan	25	7 S. Engelbert
WITTOV DAN	26	8 N 22. POBIRKOST
Moč. Victor	27	9 P. Teodor
Arstanija	28	10 T. Andrej
Arstanija	29	11 S. Martin M.
Milica K.	30	12 C. Martin gup.
Spahija I. A.	31	13 P. Stanislav
1 nov. Kuzna I. D.		14 S. Jozef
AKINDI	3	15 N 21. POBIRKOST
Gurija	4	16 P. Otmar
Jozefija V.	5	17 T. Gregorij
Gulakcija	6	18 S. Oton
Palo ig.	7	19 C. Engelbert
Kuzna 22 nov.	8	20 P. Feliks
SAR. A. MIH.	9	21 S. Doro. M. D.
MIC. OMBIE	10	22 N 22. POBIRKOST
Fant I. M.	11	23 P. Klemen
Stevan D.	12	24 T. Jozef od K.
Jovan M.	13	25 S. Katarina
Jovan M.	14	26 C. Konrad
Ap. Filip	15	27 P. Vasilij
Moč. Gurija	16	28 S. Gregor
AP. MATEJ	17	29 N. I. ADVENTNA
Gurija	18	30 P. Andrej
5 prvi listje 22. ob 2.19		31 Nadst. kraj 4. ob 2.38
6 listje 28. ob 17.12		32 Mini 14. ob 2.12

Katoliki

November

Pravoslavni

1 N 22. POB. VSI SVETI	19 PROHOR
2 P Verne duše	20 Artemije
3 T Viktorin	21 Ilarijon
4 S Karel Borom.	22 Averkije
5 Č Caharija	23 Ap. Jakov
6 P Lenart €	24 Muč. Areta
7 S Engelbert	25 Makrijan
8 N 23. POBINKOŠT.	26 MITROV DAN
9 P Teodor	27 Muč. Nestor
10 T Andrej	28 Arsenije
11 S Martin šk.	29 Anastasije
12 Č Martin pap.	30 Milutin kr.
13 P Stanislav	31 Spahije i A.
14 S Jozafat ☉	1 nov. Kuzma i D.
15 N 24. POBINKOŠT.	2 AKINDIN
16 P Otmar	3 Gjurgije
17 T Gregorij	4 Joanikije V.
18 S Odon	5 Galaktijon
19 Č Elizabeta	6 Pavle isp.
20 P Feliks	7 Lazar, 33 muč.
21 S Darov. M. D.	8 SAB. A. MIH.
22 N 25. POBINKOŠT. ☽	9 MUČ. ONISIF.
23 P Klemen	10 Erast. i Ol.
24 T Janez od K.	11 Stevan D.
25 S Katarina	12 Jovam Mil.
26 Č Konrad	13 Jovan Zl.
27 P Virgilij	14 Ap. Filip
28 S Gregor ☽	15 Muč. Gurije
29 N 1. ADVENTNA	16 AP. MATEJ
30 P Andrej	17 Gligorije
€ Zadnji kraj. 6. ob 2.28	€ Prvi krajec 22. ob 2.19
☉ Mlaj 14. ob 5.42	☽ Ščip 28. ob 17.12

Beležke

<p>18 LUDOVIK 19 Adela V. 20 Grigorija D. 21 VAVED. H. u. H. 22 Ap. Kijina</p> <hr/> <p>23 AMELIJA 24 Vm. Kijina 25 Kijina 26 Aljona St. 27 Jakov Kijina 28 Stevan Kijina 29 Ivan Kijina</p> <hr/> <p>30 ANTONIJA 1 Ivan Kijina 2 Urod. Kijina 3 T. Kijina 4 R. Kijina 5 V. Kijina 6 ST. NIKOLA</p> <hr/> <p>7 AMELIJA 8 Kijina 9 KAR. BOGOR. 10 Ivan Kijina 11 Danila St. 12 Kijina 13 Kijina</p> <hr/> <p>14 TRIS. KIJINA 15 Kijina 16 Kijina 17 Kijina 18 Mat. Kijina</p>	<p>1 T. LUDOVIK 2 S. Kijina 3 S. Kijina 4 P. Kijina 5 S. Kijina</p> <hr/> <p>6 N. E. ADVENTNA 7 P. Kijina 8 T. BRENN. D. WAR. 9 S. Kijina 10 C. Kijina 11 P. Kijina 12 S. Kijina</p> <hr/> <p>13 N. E. ADVENTNA 14 P. Kijina 15 T. Kijina 16 S. Kijina 17 C. Kijina 18 P. Kijina 19 S. Kijina</p> <hr/> <p>20 N. E. ADVENTNA 21 P. Kijina 22 T. Kijina 23 S. Kijina 24 C. Kijina 25 P. KIJIC 26 S. STEVAN</p> <hr/> <p>27 N. BOGOR. KIJ. 28 P. Kijina 29 T. Kijina 30 S. David 31 C. Kijina</p>
--	---

5. Priloga k listu, št. 1230
 © 1911 št. 1230

6. Priloga k listu, št. 1230
 © 1911 št. 1230

Katoliki	December	Pravoslavni
1 T UJEDINJENJE	18 UJEDINJENJE	
2 S Pavlina	19 Avdija i V.	
3 Č Frančišek	20 Grigorije D.	
4 P Barbara	21 VAVED. B. u H.	
5 S Saba ☾	22 Ap. Filimon	
6 N 2. ADVENTNA	23 AMFILOHIJA	
7 P Ambrozij	24 Vm. Katarina	
8 T BREZM. D. MAR.	25 Kliment	
9 S Peter Fort.	26 Alimpije St.	
10 Č Lavr. Mati Božja	27 Jakov Perz.	
11 P Damaz	28 Stevan novi	
12 S Maksencij	29 Paramon i F.	
13 N 3. ADVENTNA	30 ANDRIJA PR.	
14 P Spiridion ☾	1 dec. Naum	
15 T Kristina	2 Uroš car S.	
16 S Adela	3 Pr. Sofon	
17 Č Lazar	4 R. † Kr. Aleks. I.	
18 P Gracijan	5 Sv. Sava osv.	
19 S Urban	6 SV. NIKOLA	
20 N 4. ADVENTNA	7 AMBROZ ER.	
21 P Tomaž ☽	8 Patapije	
22 T Demetrij	9 ZAR. BOGOR.	
23 S Viktorija	10 Jovan desp. S.	
24 Č Adam in Eva	11 Danilo St.	
25 P BOŽIČ	12 Spiridion	
26 S ŠTEFAN	13 Jevstatije	
27 N POBOŽIČ. NED.	14 TIRS I LEVK.	
28 P Ned. otr. ☽	15 Elevterije	
29 T Tomaž	16 Pr. Agej	
30 S David	17 Danijel i 3 ml.	
31 Č Silvester	18 Muč. Sevastijan	
☾ Zadnji kraj. 5. ob 19.20	☽ Prvi krajec 21. ob 12.30	
☽ Mlaj 14. ob 0.25	☽ Ščip 28. ob 5.0.	

Beležke

[The page contains faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is mirrored and difficult to decipher.]

Važno je, da pravilno kuhamo Pekatete in Jajnine.

Menda nikjer drugod ne delajo kuharice toliko napak, kakor pri kuhanju testenin, čeprav je pravilna kuha jako enostavna. Ne pazijo niti na velikost lonca, niti na količino vode, niti ne na čas kuhe, ampak vse delajo le približno. Ni tedaj čudno, da se vselej ne posreči dobro skuhati testenine in da jih družina ne mara. Postopaj tedaj pri kuhi na sledeči način: Za kuho $\frac{1}{4}$ kg testenin vzemi 3 litre vode, za $\frac{1}{2}$ kg 4 litre vode, za 1 kg 7 litrov vode i. t. d. Deni testenine v vodo, ko zavre, prej jo pa osoli. Pazi, da vre voda živahno ves čas kuhe. Testenine, ki jih rabimo za prikuho ali za samostojno jed, to so večje in debelejšje oblike, kuhamo po njih debelosti 15 do 25 minut. Čas se ne da točno določiti, zato jih moramo med kuho večkrat pokusiti. Premalo kuhane testenine so trde in imajo surov okus. Spageti in makaroni so kuhani, če se dajo naviti na vilice. Priporočljivo je, da kuhane in odcejene testenine naglo oblijemo v rešetu z mrzlo vodo. Močnikaste postanejo le one testenine, ki smo jih kuhali predolgo ali v premalo vode. Take pa postanejo testenine tudi pri pravilni kuhi, če so se že v tovarni z nepravilnim izdelovanjem pokvarile, če so bile hranjene v vlažnem prostoru ali pa one, ki so bile izdelane iz slabih vrst moke.

Pekatete in Jajnine dobavlja tovarna v brezhibnem stanju, tako da se pri pravilnem ravnanju z njimi nikdar ne more kaj takega zgoditi. To pa zato, ker uporablja tovarna moko najboljše kakovosti in ker je izdelovanje v njeni tovarni v vsakem oziru dovršeno.

Pekatete ali Jajnine na juhi.

Za juho rabimo le drobne vrste testenin, kakor so fidelini, drobni rezanci, krpice, zvezdice, kolački, ječmenček i. t. d. Zakuhamo jih v juho vedno šele tedaj, ko juha zavre. Nikdar jih ne smemo kuhati posebej v vodi ter kuhane pridjati juhi. Vreti jih pustimo po njih debelini 5 minut ali več. Preden lonec odstavimo, jih večkrat poskušamo, če so dovolj in da niso preveč kuhane. K juhi serviramo naribani sir.

VSA V TISKARSKO STROKO SPADAJOČA DELA IZVRŠUJE LEPO, SOLIDNO IN RES UČINKOVITO LE

Mariborska

tiskarna d. d.

MARIBOR - JURČIČEVA ULICA 4

TISKARNA - LITOGRAFIJA -
KNJIGOVEZNICA - TISK O-
VOJNEGA PAPIRJA - PLA-
KATIRANJE IN REKLAMA

TELEFON ŠTEV. 20-24

Dušeslovne osnove nacionalne misli.

Dr. France Veber, Ljubljana.

Nacionalna misel je posebna socialna misel in zato ni čuda, da ima v naši socialni dobi tudi nacionalna misel kaj izrazito mesto in kaj važen pomen. Enim pomenja nacionalna misel vrhovno socialno vrednoto, kateri edini da naj bodo podrejeni tudi vsi drugi ideali skupnega življenja, drugi vidijo v nacionalni misli zablodo, ki da jo je treba korenito iztrebiti, ako naj se vrne prava in trajna sreča na zemljo. Zelo motijo tudi različni posebni pomeni nacionalne misli in to tem bolj, ker se vprav v našem času vsak teh pomenov skuša uveljaviti tudi v dejanskem življenju in to s silo, ki je nobena žrtev ne straši. Takó spominja že nacionalna misel ene na samo državno življenje, drugim je nacionalnost toliko kakor narodnost, tretji združujejo z nacionalno mislijo plemenskorasne zahteve in potrebe skupnega življenja. So pa tudi taki, ki jim je nacionalna misel samo sredstvo, da dosega jo ž njo povsem drugotne in kaj malo nacionalne namene. Že vse to pové, da bi bil na napačni poti vsak, ki bi ob samem dejanskem življenju skušal dobiti odgovor na vprašanje, kaj pravzaprav nacionalna misel po svojem pravem bistvu je in naj bo. Zakaj v dejanskem življenju se prepletajo z nacionalno mislijo in jo zakrivajo še najrazličnejše drugačne poteze in potrebe življenja in naš pogled na samo nacionalno misel postaja takó moten in včasih naravnost napačen. Znanost stopa v takih primerih takorekoč iz samega dejanskega življenja in gleda v tem smislu iz daljave na to, kar naj se njej pokaže po svojem čistem bistvu in pravem pomenu. Prav takó bom tudi jaz postopal z nacionalno mislijo in menim, da utegne to tudi dejanskemu življenju samo koristiti: ali ne bo tudi dejansko življenje še lepše, ko se bo tudi v njem uveljavljal samo — čisti in nemoteni pogled na nacionalno vrednoto?

V takem stiku in duhu ugotavljam najprej nesporno dejstvo, da gre nacionalni misli svojstveno človečanski značaj.

S tem je in hoče biti izpovedana ena najglobljih potez pravega nacionalnega mišljenja, ki pa se vprav v naših dneh najmanj uvažuje in ceni. Da bomo to lažje razumeli, moramo v prvi vrsti paziti na strogi življenjski in torej pravi dušeslovni značaj vsega nacionalnega dogajanja: sama vnanja, fizikalna, mrtva priroda že načelno ne dopušča nobenega posebnega nacionalnega gledanja. Torej življenje in samo življenje utegne biti še — nacionalno osnovano in nacionalno opredeljeno. Toda zdaj, ko smo postali posebej še na življenje pozorni, tudi uvidevamo, da moramo tudi samo življenje prav bistveno omejiti, ako naj dospemo do življenja, katero edino zamore biti še pravo nacionalno življenje. Spominjam tu samo na znane široke predele med rastlinskim, živalskim in človeškim življenjem. Naj postavlja kdo kakršnekoli teorije glede takih in podobnih mejnikov življenja, eno bo mi menda vsak priznal: in to je dejstvo, da je vse rastlinsko in živalsko življenje že načelno izven vsakega posebnega nacionalnega razvoja in da je zato tudi ta nacionalni razvoj v resnici ena osnovnih posebnosti človeškega in samo človeškega življenjskega svojstva. Kajpa ima tudi rastlinstvo in živalstvo svoje zakonite oblike skupnega življenja in je tu misliti recimo samo na tako imenovani plemensko-rasni razvoj vsega življenja na zemlji, tudi človeškega. Dà, držim, da ima v takih ozirih recimo živalsko življenje celó svojo prednost pred življenjem človeka in se zato tudi pravi plemensko-rasni študij človeka v bistvu prav nič ne razlikuje od plemensko-rasnega preiskovanja same živali. Že to tudi pové, da se na točki človeka mnogokaj ponavlja, kar dobimo v čisti obliki recimo samo v življenju živali. Toda na drugi strani ima človeško življenje še dodatke, kakor jih vse rastlinstvo in živalstvo že načelno ne pozna in ne more poznati. In en tak bistveni dodatek človeškega življenja je tudi v omenjenem nacionalnem razvoju človeštva. Zakaj vse izkustveno dano izvenčloveško življenje — imenujemo ga vse zgolj prirodno življenje na zemlji — je v resnici izven vsakega posebnega nacionalnega poudarka in zato je tudi vse proučevanje, kakó se je samo prirodno življenje doslej dejanski razvijalo, zopet zgolj prirodoslovno in — nobeno zgodovinsko vprašanje. Šele s človeškim življenjem se pričinja pravo zgodovinsko dogajanje in osnovni socialni smisel tega dogajanja je vprav v nacionalnem razvoju človeštva.

Podana ugotovitev je naravnost svetožornega pomena. Zakaj

ona pové, da je že s samo nacionalno mislijo izpričano posebno izvenprirodno in celó nadprirodno svojstvo človeka. Spričo te ugotovitve postaja nemogoče, videti v nacionalni misli neko z g o d o v i n s k o posebnost in vendar smatrati tudi človeka za zgolj prirodno bitje na svetu. Saj bi v tem primeru tudi pravi nacionalni razvoj bil samo toliko, kakor že na samem živalstvu prav dobro poznani plemensko-rasni razvoj; čuli pa smo že, da moremo samo človeškemu razvoju pripisovati še značaj posebnega nacionalnega razvoja in ne tudi živalskemu. Torej nacionalna misel je v resnici svojstveno človečanska misel in ona priča na socialnem polju za enako nadprirodno dostojanstvo človeka, za katero priča na individualnem polju njegova — o s e b n o s t. Pravi nacionalni razvoj postaja takó samo poseben družni ali socialni odsev pravega osebnega razvoja slehernega poedinega človeškega bitja.

Takó pojmovana nacionalna misel tudi ni v nobenem nasprotju s samim plemensko-rasnim gledanjem na človeka in njegovo življenje. Saj tudi pravi osebni značaj slehernega človeškega posameznika ni v nobenem nasprotju s samo prirodno polovico njegovega vnanjega in notranjega svojstva. Dà, če zremo na človeka z razvojnega vidika, homo celó to priznali, da je samo prirodno ter recimo tudi živali dano življenje človeka neobhodna osnova tudi njegovemu izvenprirodnemu in v tem smislu svojstveno človečanskemu nadaljnjemu razvoju: takó se tudi osebno, duhovno življenje človeka razvojno gradi na samih čutih in gonih, kakor so dani že vsaki živali, in tudi vzporedno nacionalno življenje človeka ima svojo prvotno razvojno in tudi naprej edino naravno oporo v plemensko-rasni zvezi ljudi, za katere naj bo tudi še posebno nacionalno življenje značilno. Vprav to dejstvo nam pa pomaga, da nacionalno misel tudi vsebinsko opredelimo in da določimo tudi njeno razvojno mesto v človeškem življenju. Nacionalno misel sem že imenoval socialno, družno misel; torej se pa zdaj odpira še posebno vprašanje, ali in kakó se ta svojstveno človečanska družnost razvojno gradi na zgolj prirodni življenjski družnosti, gledé katere je v resnici tudi človek samo posebna žival. Kajpa je vprav tu misliti zopet samo na plemensko-rasne bližine in razlike v življenju in je zato danes takó oboževanemu r a s i z m u vsaj to priznati, da on v človeškem življenju pač to poudarja, brez česar bi bil tudi vsak posebni nacionalizem že naprej nemogoča prikazen.

Nam seveda goli rasizem še zdaleka ni noben nacionalizem: zakaj prvi (rasizem) ima polno veljavo že v samem živalstvu, drugi (nacionalizem) je pa svojstveni znak človečanstva. Tem bolj pereče postaja vprašanje, kakó določiti pravo notranje razmerje med njima, med rasizmom in nacionalizmom. V to svrho bo dobro, da se povrnemo zopet k človeku in da poiščemo v človeškem življenju take osnovne oblike skupnega življenja, ki so vsaj v bistvu dane že sami živali in ki bi nas vendar utegnile po najkrajši in najbolj naravni poti dovesti tudi do svojstveno človeškega, nacionalnega razvoja. In tu je prav gotovo misliti najprej samo na družinsko obliko življenjske vzajemnosti. Družina je brez dvoma edina naravna zgodovinska in dušeslovna osnova tudi vsega nadaljnjega družnega, socialnega razvoja človeštva. Zato tudi opazujemo, kakó vrši že sama družina, čim dalje gremo v zgodovini nazaj, tudi čim več takih nalog, kakor so recimo danes značilne za posebne ter že izvendružinske socialne zajednice; takó je bilo sprva že v sami družini uresničeno n. pr. današnje stanovsko ali celó državno prizadevanje. Zmotno bi pa bilo mnenje, da bo vprav družina polagoma prenehala biti taka osnovna oblika skupnega življenja. Omenjeni razvoj nasprotno samo to pové, da se družinsko življenje in to vprav kot osnovna prvinska oblika življenjske skupnosti vedno bolj čisti in polagoma izloča iz sebe vse táko družno poslovanje, kakor se v samem družinskem življenju že v prvem početku ni vršilo in ni moglo vršiti samostojno in čisto.

S tem pa že prehajam k takim stranem samega družinskega življenja, ki so za to življenje res sestavne ali bistvene. Je to v prvi vrsti neposredno krvno sorodstvo članov družine in to sorodstvo stori, da je tudi vse svojstveno družinsko življenje še enako osnovno ter razvojno prvotno: je še vse-skozi neposredno in instinktivno-gonsko, torej táko, kakor je vsaj v bistvu značilno recimo tudi za samo žival. N. pr. »mati« ljubi svoje otroke kakor koklja svoje mlade. Da me ne bo nihče napačno razumel. Kajpa bo človeško družinsko življenje povsem naravno imelo še znake, ki jih v živalskem življenju ne najdemo. N. pr. od sina zahtevamo, da naj ljubi starše, kar bi bilo nesmiselno, ako bi šlo tu le za razmerje same instinktivno-gonske sozavečnosti. Ali človeška mati naj ne bo samo »mati«, temveč tudi učiteljica in vzgojiteljica otroka itd. To so dejstva. Toda taka dejstva prav nič ne motijo spoznanja, da

o s n o v n a poteza svojstveno družinskega življenja vendar je in ostane v njegovem instinktivno-gonskem značaju in da bi brez tega značaja tudi vsako svojstveno človečansko p o d u h o v l j e n j e družine naenkrat postalo poduhovljenje nečesa, česar pa v bistvu — več ni. V življenju samem so za to prejasni dokazi.

Kak »sin« bi bil človek, ki bi imel do očeta samo dolžnostno, duhovno ljubezen in nobene instinktivno-gonske ter že prirodno dane simpatije? Ali kdo bo pravo mater imenoval žensko, ki bi otroka poljubno idealno učila ter vzgajala, pa bi do njega vendar ne čutila one s l e p e ljubezni, kakor jo že ljudski pregovor pozna kot pravo materinsko ljubezen? Sami taki, d u h o v n i odnosi med sinom in očetom ali med materjo in otrokom bi gotovo bili izključno človeški, osebno-kulturni odnosi; ali prav zato bi to ne bili več nobeni pravi ter pristni d r u ž i n s k i odnosi. Sem spadajo tudi one velikanske žrtve, ki jih kot družinsko bitje tudi najpovršnejši človek čestokrat naravnost radostno prenaša in ki bi jih prav malo verjetno enako radostno prenašal, ako naj bi se pri tem ravnal po samem osebno-duhovnem preudarku in ne gnan po nepremagljivi sili družinskega instinkta in gona. Torej pravo družinsko življenje v svojih najglobljih osnovah je ter ostane elementarno neposredno in instinktivno gonsko.

Iz tega razloga s a m a d r u ž i n a še tudi ni in ne more biti neposredni vir nikakega pravega socialno-kulturnega udejstvovanja, zato ne, ker se za vsako tako udejstvovanje zahteva že prestop iz območja samih instinktov in gonov na polje — razuma in volje, prestop iz samega prirodnega življenja v življenje duhá. Samo odtod tudi vsa kulturna pristranost in nebogljenost znanega prejšnjega »aristokratskega« življenja, kolikor je bilo to življenje v resnici s a m o d r u ž i n s k o in ne tudi narodno-nacionalno osnovano. Vprav v takih in podobnih ozirih pa bistveno tudi tedaj nismo nič na boljšem, ko zapustimo samo družino in se povzpemo na neposredno višjo točko, kjer se namreč posamezne družine združujejo v tako zvani p l e m e n s k i socialni zajednici. Tudi človeška plemena so življenjsko-družno še povsem podobna živalskim plemenom in tudi v njih še prevladujejo več ali manj sami instinktivno-gonski medsebojni odnosi, ne pa sila razuma in volje. Vsaj v socialnem pogledu je takó in zato ni čuda, da so tudi plemenski razdori in boji — najstrašnejši razdori in boji, ki ne poznajo nobenih posebnih »razlogov« in jih zato tudi nobeni na-

sprotni razlogi omiliti ne morejo. Družina in pleme sta pač zgodovinsko in dušeslovno še povsem neposredno povezani socialni zajednici: kjer pleme, tam družine in narobe in tudi družinsko-plemensko življenje človeka je in ostane še pretežno instinktivno-gonsko, prirodno.

S posebnim ozirom na človeško življenje bi bilo samo še dostaviti, da je razvojna linija: družina—pleme tu obenem linija padajoče življenjske prirodnosti in vsaj podtalno rastoče ter zares svojstveno človečanske duhovnosti. Treba je poiskati naslednjo višjo točko, kjer se pričinja ta duhovnost že samostojno uveljavljati in tako ustvarjati posebne prvinske oblike skupnega življenja, kakor jih pa vse samo prirodno življenje že načelno ne pozna in ne more poznati.

Je to namreč točka naroda. Zakaj šele tedaj, ko se posamezna plemena strnejo v obliki prav posebne, narodne socialne zajednice, prične razven neposrednega življenjskega instinkta in slepega življenjskega gona delovati tudi pravi socialni razum in prava socialna volja. Zato se šele na tej, narodni stopnji pojavijo tudi pravi kulturni dogodki, ki in kakor jih beleži zgodovina narodne znanosti, narodne umetnosti, narodnega gospodarstva; mislimo še posebej tudi na narodni jezik, ki človeka enako nepremakljivo loči od vsega ostalega življenjskega stvarstva. Sploh spada sem ves zgodovinski razvoj človeštva, ki že vemo, da je samo za človeštvo značilen. Vprav zgodovinski razvoj je pa v svojih osnovah toliko kakor narodni razvoj in narobe; n. pr. pot od Grkov do Rimljanov, Germanov in Slovanov je obenem dosedanja pot pravega zgodovinskega razvoja Evrope. Morda še hitreje vse to uvidimo, ako tudi s te nove točke družnega življenjskega razvoja človeško življenje znova primerjamo recimo z živalskim. Takoj namreč opazimo, da se šele na tej točki prične obenem nepremostljivi družni prepad med človekom in samo živaljo. Vemo že, da moramo tudi živalstvu pripisovati zmožnosti in potrebo nekega družinsko-plemenskega življenja: kdo bi pa hotel ali sploh mogel stikati še za posebnim — »narodnim« razvojem živalstva? Tudi v vsem najvišjem živalstvu bi že naprej zamán iskali skupine, ki bi zaslužila ime naroda. S tem je pa tudi že nakazana prava dušeslovna opredelitev naroda in narodne družnosti. Šele v narodu dobimo dejansko načelo take življenjske družnosti, ki ni več zgolj instinktivno-gonsko, temveč v enaki meri

tudi osebno-duhovno osnovana. In šele táka družnost je prava socialna družnost v ožjem in samo za človeka značilnem pomenu besede. Točka naroda postaja takó obenem izvorna točka vsega pravega socialnega življenja na zemlji.

Tudi takó pojmovani narod je namreč samo prehodna točka, ki sili k nadaljnjemu razvoju. In to je končni nacionalni razvoj človeškega življenja. Kakor namreč tvore posamezne družine v svoji celoti še pristojna plemena in kakor se na teh plemenih gradé pristojne narodne skupine, s katerimi šele se pričinja pravi zgodovinski, socialni razvoj življenja na zemlji, takó tvorijo posamezni narodi pristojne nacionalne skupine, katere šele dadó in morejo dati temu zgodovinskemu, socialnemu življenju tudi njegovo vsakokratno dokončno višino in njegov vsakokratni dokončni razmah. S tem sem pa tudi že dospel do osrednjega vprašanja pričujoče razprave: do vprašanja, ali in v čem naj iščem še posebno vsebino in posebni pomen nacionalne misli.

Nacionalna misel se nam je pokazala v ozki povezanosti z narodno mislijo. Na obeh točkah gre za prave osebno-duhovne oblike skupnega življenja in bi bila dosedaj pokazana razlika med njima samo ta, da je narodni razvoj elementarna osnova nacionalnemu. Vprav ta razlika pa zahteva podrobnejšo preiskavo. Narod je neposredno plemensko osnovana socialna zajednica in je zato tu kaj močno tudi še samo prirodno, instinktivno-gonsko življenje, kakor se javlja n. pr. pri spontanem navdušenju ob narodnih zmagah, pri narodnih manifestacijah, tudi ob grozeči narodni nevarnosti itd. Nacija je pa že narodno osnovana socialna zajednica in bi zato utegnil kdo meniti, da je vsaj za nacijo in vzporedni nacionalni razvoj samo prirodno, instinktivno-gonsko življenje povsem stranskega pomena.

To pa nikakor ni takó. Zakaj tudi med posameznimi narodi utegne biti še večje ali manjše neposredno, krvno sorodstvo in samo taki narodi so poklicani in izvoljeni, da se po povsem naravni in premočrtni poti strnejo tudi v obliki svojega skupnega nacionalnega razvoja. Plemenski prirodni skupnosti naroda odgovarja takó zopet prirodna, vendar že rasna skupnost nacije in to vsaj take nacije, ki ima svoje korenine v samih zahtevah življenja in je torej res tudi dušeslovno osnovana in ne samo po vnanjem naključju usode umetno ustvarjena. In naj še

izrečno omenim, da bi brez take prave in torej narodno in rasno osnovane nacije nikoli ne bilo prišlo tudi do nobenega drugačnega ter več ali manj zgolj umetnega pomena nacionalne misli. No, za tako pravo in edino naravno nacijo pa tudi samo prirodno, instinktivno-gonsko življenje še vedno ni nobena zgolj stranska prikazen. Saj bi brez takega prirodnega življenja tudi nacija in vprav nacija ne bila več nobena naravna, namreč prirodno-rasno osnovana spojina narodov, ki jih obsega. Zato najdemo povsod, kjer je pravo, naravno nacionalno življenje, tudi še neposredne nacionalne instinkte in gone in dejstvo takih neposrednih nacionalnih instinktov in gonov je obenem edino dušeslovno jamstvo, da gre res za nacijo v pravem ter osnovnem in ne samo umetnem ter stranskem pomenu besede. Seveda je vse to v sami duši človeka globoko osnovano in bomo to najhitreje uvideli, ako skušamo prestopiti tudi prag samega nacionalnega razvoja in se takó ustaviti šele pred — samim človeštvom kot tako posebno socialno zajednico, ki naj bi obsegala v sebi vse človeške družine in vsa človeška plemena, vse narode in vse nacije in ki naj bi vendar bila še posebej samostojno učinkovita in prvinsko dejavna.

Človeštvo, humaniteta! Ali ni to svojstveno človečanski, nad vsemi plemenskimi in rasnimi potrebami vzvišeni ideal življenja na zemlji? Dá, to je res in ta resnica ima še dva posebna razloga. Prvič je pojem samega človeštva samo — mejni pojem, ki naj pač loči človeštvo od vsega ostalega življenja na zemlji. Ker je pa ta razlika osnovana samo na posebnem osebnoduhovnem svojstvu človeka, je jasno, da bi na točki takó pojmovanega človeštva kot posebne in samostojne socialne zajednice vprav vse prirodno, instinktivno-gonsko življenje izgubilo vsak dejanski pomen. Za isto dejstvo pa govoré tudi same skušnje življenja: s človekom, o katerem več samo to, da je tudi — človek, boš pač komaj imel še kake posebne ter neposredne instinktivno-gonske odnose; na drugi strani ti pa postaja tem lažje, da se ravnaš nasproti takemu človeku samo po navodilih razuma in volje. Vse to pové, da bi ideja samega človeštva bila ideja take posebne socialne zajednice, v kateri naj bi utihnilo vse prirodno življenje in to v korist samemu razumu in volji.

Zato pa zdaj še dobro razumevam to dvoje. Zdaj dobro razumevam tako zvano »prosvetljenstvo« 18. stoletja in iz tega prosvetljenstva nastali liberalizem, kapitalizem in socializem:

zakaj vsa socialna modrost teh samo na videz takó različnih pokretov je v ideji človeštva, ki naj ne pozna več nobenih družinsko-plemenskih in narodno-nacionalnih mej, in vsi ti pokreti bi, in to po svojem najboljšem prizadevanju, radi vzgojili človeka, ki bi bil slep za elementarno silo instinkta. Toda na drugi strani zdaj enako razumevam, kakó je táko prizadevanje (žal?!) že v kali zgrešeno in dejanski brezupno. Táko prizadevanje je zgrajeno na napačnem pojmovanju človeštva v celoti in človeka kot poedinega bitja. Zato pa govori proti takemu prizadevanju zopet dvoje: prava narava človeške družbe in prava narava človeka individualnega bitja. S prvega vidika nam je že znan postopni družinsko-plemenski in narodno-nacionalni razvoj človeškega življenja: toda ta razvoj je obenem tak, da vsakokratna prejšnja in nižja stopnja tega razvoja ni samo pogoj za naslednjo in višjo, temveč tudi njena neizogibna nadaljnja osnova: n. pr. samo družinsko-plemensko življenje je možno brez narodno-nacionalne skupnosti in je obenem neobhodni pogoj za nastanek te skupnosti; narodno-nacionalno življenje je pa brez družinsko-plemenske skupnosti že naprej nemožno po svojem nastanku, kakor tudi po svojem nadaljnjem razvoju. Takó je pa menda že s samega socialno-razvojnega vidika jasna nemožnost — človečanstva kot posebne in samostojno delujoče socialne zajednice: zakaj taka posebnost in táko samostojno delovanje bi bilo v nasprotju z osnovnimi družinsko-plemenskimi in narodno-nacionalnimi potrebami človeškega življenja.

Kajpa je vse to tudi neposredno dušeslovno osnovano. Človeka že od nekaj po pravici nazivajo »mikrokozmos«, t. j. svet v malem. Saj dobimo v človeški naravi značilna svojstva vsega mrtvega in živega prirodnega stvarstva in je zlasti tudi človeško življenje še prirodno, instinktivno-gonsko osnovano. Ali človeka bi z isto pravico lahko nazivali tudi poseben in naravnost edinstven »makrokozmos«, t. j. svet v velikem, to pa zato, ker dobimo v človeškem in samo človeškem življenju še strani, kakor bi jih v vsem mrtvem in živem prirodnem stvarstvu že naprej zamán iskali. In to je osebno-duhovna ali, po domače rečeno, razumsko-hotna stran človeškega notranjega svojstva. Toda pri vsem tem moramo strogo pomniti, da človek po lastni naravi je in ostane oboje, ali pa vprav človek biti preneha. Človek ni nobeno zgolj instinktivno-gonsko in tudi nobeno zgolj razumsko-hotno

bitje, ni sama žival ne čisto življenje duhá. In k temu je še pripomniti, da je vprav razumsko-hotna stran človeškega življenja razvojno oprta na njegovi instinktivno-gonski polovici in ne narobe: saj si vsaj v načelu lahko mislimo človeškega nesrečneža, ki bi padel takorekoč na stopnjo živali in si takó ohranil samo še instinktivno-gonsko svojstvo življenja; že naprej nemogoča je pa — izkustveno vzeta — prikazen človeškega bitja, ki bi bil sam razum in sama volja in to brez slehernega čutnega doznavanja in brez sluhernega čutnega poželenja.

No, po vsem rečenem se pa vprav na narodno-nacionalni stopnji in samo na tej stopnji obe ti plati človeške narave harmonično križata in medsebojno podpirata. Zakaj sam družinsko-plemenski vidik bi bil vidik samega zgolj prirodno-družnega instinkta in gona, sam človečanski, humanitetni vidik bi pa bil vidik samega duhá »brez telesa in čuta«. In takó bi vsak, ki bi skušal uresničiti neko »samo človeštvo«, grešil proti človeku z ene strani, kakor bi z druge strani grešil proti njemu vsak, ki bi skušal urésničiti neko »samo družinsko-plemensko življenje«: kakor bi drugi skušal potisniti človeka na nižino samih instinktov in torej na stopnjo same živali, tako bi ga izkušal prvi dvigniti na že naprej nemogočo višino neke same razumnosti. In naj še ponovno poudarim, da to oboje v resnici ne gre in da bi to oboje bilo za človeka enako usodno, pogubno. V tem dejstvu so z menoj edini tudi največji misleci starega in novega časa in spominjam tu samo na *Avguština* in *Kanta*, ki oba pravilno naglašata, kakó bi sam človeški instinkt brez razuma bil in ostal »slep«, ves človeški razum brez instinkta pa »prazen«. Zato so, da se povrnem na socialno polje, tudi različne današnje »samočlovečanske« ustanove (DN., mednarodna sodišča, mednarodne lige itd.) samo toliko v resnici socialno pomembne, kolikor služijo obenem pravičnim nacionalnim potrebam in težnjam.

Opozoril sem že na pravi svetozorni značaj nacionalne misli. Ta njen značaj je zdaj tudi v načelnih podrobnostih dejanski izpričan. Saj smo se mogli prepričati, kakó je že s samo nacionalno mislijo dana obenem zahteva po načelnem pretresu pravega človeškega bistva in njegovega osnovnega razmerja do vsega ostalega stvarstva. Človeška notranja narava, človeško življenje je, takó je zdaj reči, še dvojno: instinktivno-gonsko in razumsko-hotno, živalsko in osebno, animalno in duhovno. Ta

animalna in duhovna stvar človeka poedinca se pa jasno odraža tudi v samem družnem, socialnem življenju človeka. In sicer sta družina in pleme zakoniti torišči človeške animalne družnosti, narod in nacija pa duhovne; šele s to duhovno družnostjo se obenem pričinja edini socialni razvoj v ožjem in pravem pomenu besede. In kakor je duhovnost človeka poedinca razvojno oprta in tudi naprej osnovana na njegovi animalnosti, enako je tudi narodno-nacionalno življenje razvojno oprto in tudi naprej osnovano na družinsko-plemenskem: uničiti družine in plemena bi bilo toliko, kakor uničiti tudi narode in nacije. Družina je nadalje prvinska, elementarna oblika človeške animalne družnosti in pleme (rasa) je nje občestna završenost; enako je narod prvinska, elementarna oblika človeške duhovne družnosti in torej prave socialnosti in nacija je nje občestna završenost. In kakor je pleme razvojno oprto in tudi naprej osnovano na svojih družinah, enako je nacija razvojno oprta in tudi naprej osnovana na — svojih narodih: uničiti družino bi bilo toliko, kakor uničiti pleme, in uničiti narode bi bilo toliko, kakor uničiti nacijo. Šele od nacije je neposredna pot tudi do človečanstva, do humanitete, ki pa mora ostati slejkoprej nacionalno osnovana, ako naj ne postane samo drug izraz za tem hujše javljanje — živali in človeku.

Zato je nacionalna misel in samo nacionalna misel obenem edina vrhovna in izključna socialna misel in je zato že naprej zgrešen vsak »internacionalizem«, ki bi v svoji borbi za neko »samo človeštvo« preziral njegove narodno-nacionalne osnove in težnje. Tudi vsi tako imenovani »kulturni krogi« (n. pr. »evropski« kulturni krog) so samo toliko plodni, kolikor ne nasprotujejo plemensko-rasnim in narodno-nacionalnim potrebam človeštva.

Slovinci smo, Jugoslovani smo. Torej kaj sledi iz tega na podlagi naših izvajanj o zakonitem socialnem razvoju življenja? Največ pač to, da smo tudi Slovenci v resnici postali deležni vsega, kar je stvar samega zgodovinskega in dušeslovnega razvoja. Tudi mi smo bili imeli svoje prvotno samo družinsko-plemensko življenje in je bila to obenem doba naše prvotne vseslovanske skupnosti. Ko smo bili to skupnost zapustili, se je bila tudi za nas pričela doba posebnega

plemensko-narodnega tipanja, ki nam je po usodi vnanjih dogodkov dala najprej značaj duševno ali politično zaslužjenega naroda. In tudi nas je dočkala še sledeča doba prave narodne duševne svobode, ki jo je pa še vedno zatemévala naša politična zasluž-njenost; je to doba, ki se je pričela z našim preporodom in z njim spojenim kulturnim vstajanjem našega naroda. In končno je bila tudi nam podarjena še doba našega, narodno-nacionalnega razvoja, ki nam je prinesel duševno in politično osvobojenje našega ljudstva. In ta doba se pričinja z našo Jugoslavijo. In naj še izrečno omenim, da je Jugoslavija po vsem rečenem živi dokument resnične, dušeslovno-osnovane in torej táke nacije, ki je več ko sama državnost. N. pr. tudi Švico nazivajo »nacija«, čeprav je ta na Nemcih, Francozih in Italijanih zgrajena nacija samo drug izraz za enotnost državne zavesti. Naša Jugoslavija je pa — in to prvenstveno — zgrajena na rasno-krvni sorodnosti svojih narodnih členov in govorita zato zánjo obe činjenici: usoda zgodovine in zahteva dušeslovnega dejstva.

Jugoslavija je država in zato je pojem jugoslovanske nacije tudi državno-političen pojem. Jugoslavija je na plemensko-rasni sorodnosti svojih narodnih členov zgrajena država in zato je pojem jugoslovanske nacije tudi nacionalno-dušesloven pojem. Jugoslavijo v prvem, političnem pomenu besede nam je naklonila usoda zgodovine (svetovna vojna!), Jugoslavijo v vzporednem drugem, dušeslovnem pomenu besede pa nam je dal svobodni sklep njenih narodnih členov (1918!). In to drugo dejstvo dobi še poseben pomen, ako pomislimo, da imajo sklepi in to svobodni sklepi narodov nekoliko daljšo veljavo nego sklepi poedincev: ti veljajo morda za leta, oni za stoletja. In še to moramo v tej zvezi pomniti, da dobiva Jugoslavija v prvem, političnem pomenu besede po Jugoslaviji v drugem, dušeslovnem pomenu besede še svojo posebno, namreč socialno-etično sankcijo, kakor je n. pr. Švica nima in ne more imeti. Ta sankcija je v neposredni zvezi zlasti z nam že znano socialno zakonitostjo, ki pové, da naj ostanejo poznejše in višje osnovne socialne skupine tudi naprej osnovane na predhodnih in nižjih. Tej važni zakonitosti pa ne more v polni meri zadostiti nobena »nacija« v samem umetnem in torej recimo izključnem političnem pomenu besede in je vprav v tem dejstvu osnov n. pr. tudi propad stare Avstrije.

Jugoslavija je pa res in to že v načelu vprav narodno-plemensko-družinsko osnovana nacionalna država in zato velja zánjo še to dvoje: kakor je Jugoslavija v omenjenem prvem, političnem smislu zgodovinska tvorba stoletij nazaj, takó je in naj bo ista, pa z Jugoslavijo v drugem, dušeslovnem smislu obžarjena Jugoslavija kulturna tvorba za stoletja naprej. In vprav taka Jugoslavija bo v smislu omenjene posebne sociološke zahteve povsem naravno postala in ostala le višja, namreč nacionalna oblikovalka in zaščitnica vseh glavnih posebnosti svojih družinsko-plemensko-narodnih temeljev. Vzvišena naravna naloga take Jugoslavije je in bo potemtakem zlasti dvojna: da lastno notranje življenje svojih narodnih členov tudi s svoje strani pogloblja in da odkazuje vsakemu teh členov še njegovo višje, namreč nacionalno poslanstvo.

In če pridem zdaj k nam Slovencem, mi je najprej ugotoviti in ponoviti, da smo tudi mi postali sestaven narodni člen take državno in dušeslovno nacionalne Jugoslavije in da je zato tudi nas doletela dvojna naloga našega nadaljnjega razvoja, **n a r o d n a** in **n a c i o n a l n a**. Prvo našo nalogo bo najbolje zadelo načelo, da ostanimo slejkoprej **d o b r i** Slovenci. To prvo svojo nalogo pa moramo zdaj razumeti takó, da bo tudi naša druga, nacionalna naloga samo neizogibna posledica prve. In to drugo našo nalogo bo enako najbolje zadelo načelo, da postanimo in ostanimo enako **d o b r i** Jugoslovani. Dober Slovenec — dober Jugoslovan in dober Jugoslovan — dober Slovenec, to dejstvo naj bi postalo vodilno znamenje sedanje narodno-nacionalne stopnje našega nadaljnjega razvoja. In še tole: Take in podobne misli se čujejo tudi iz ust različnih naših politikov in državnikov. Povsem napačno bi me pa razumel tisti, ki bi iz tega razloga tudi svoje enake ali podobne misli jemal samo z vida političnega in državnega prizadevanja. Zakaj meni gre samo za teorijo življenja in samo s tega vidika naj se tudi moje misli sprejemajo ali odklanjajo. Meni je, kakor življenje vobče, takó tudi njega nacionalna stran v prvem redu dušeslovno, filozofsko vprašanje in moja naloga je in more in sme biti le ta, da skušam podati po možnosti pravilno dušeslovno in filozofsko razčlenitev in utemeljitev vsega nacionalnega vrenja in trenja. Mislim pa, da tudi takó služim življenju; zakaj tudi tam, kjer ne gre za samo misel,

temveč za delo, — tudi tam bo pristop prave ali vsaj primerno razčlenjene misli prej v korist nego v škodo.

Vprav v tej zvezi morda ne bo odveč, da ob koncu še izrečno opozorim na osnovno potezo vseh dosedanjih izvajanj. Ta poteza je v prav posebnem pojmovanju nacionalne misli. Po tem pojmovanju je tudi prava nacionalna misel svojstveno človečanska, taka misel, ki že sama zahteva tudi izvenprirodno ter celó nadprirodno motrenje človeškega svojstva. In to moje pojmovanje nacionalne misli še to pové, da bi ta misel ob vsakem drugačnem in z g o l j p r i r o d n e m motrenju človeka v hipu izgubila vsak zares lastni ter samonikli pomen in smisel: zakaj v tem primeru bi bila tudi nacionalna misel samo druga beseda za — plemensko-rasno misel, kakor je v polnem obsegu uresničena že v samem živalskem življenju in živalskem razvoju.

Nacionalna misel pa, ki naj ima res svojo samostojno in elementarno novo vsebino, zahteva obenem dvojno, prirodno in nadprirodno pojmovanje človeka in že ta misel takó pravi, da je človek tak mejnik v stvarstvu, ki ga ne bomo nikoli razumeli, ako nam je že sama priroda obenem pričetek in konec vesoljstva. In po mojem bi bilo zdaj še to reči, da samo oni, ki se bori za nacionalno misel v takem svojskem ter nadplemenskem in nadrasnem pomenu besede, ne dela krivice ne nacionalni misli in ne človeku, kateremu edinemu je ta misel namenjena.*)

*) Pripominjam, da sem v pričujoči razpravi podal samo načelno in čisto analizo narodne in nacionalne misli in da se zato sam prav dobro zavedam, kakó utegne dejansko narodno in nacionalno življenje biti prepleténo tudi s činjenicami povsem drugačnega izvora (na pr. krajevni miljé, gospodarske prilike, »usoda« zgodovine in podobno). Toda vse take drugačne činjenice bi same nikoli ne rodile ne narodne ne nacionalne misli. Moj postopek je zato podoben na pr. postopku analitičnega kemika, ki tudi podaja čiste zakonitosti prvinskega kemičnega dogajanja, čeprav se pri tem dobro zaveda, da v dejanskem izkustvu takega prvinskega dogajanja ni: toda brez svojega »čistega« razčlenjevanja — v retorti bi kemik ne prihajal tudi ne do svojega spoznavanja dejanskih prirodnih procesov!

Pričujoči članek je v neposredni idejni zvezi z mojim člankom (»Zadružništvo in sestav človeške družbe«) v lanskem MK. Tam sem opozoril na osnovna neposredna in zato že izvengospodarska življenjska gibala zdravega gospodarskega razvoja in z vida teh gibal pokazal pravi pomen zadružne gospodarske misli. V pričujočem članku se pa bavim s temi gibali samimi in pokažem, da je neposredni življenjski ustroj družbe vse drugo nego njen gospodarski ustroj.

Iz starega velikega Maribora.

Franjo Baš.

Avstrijski začasni zakon o občinah iz leta 1849. in demokratska miselnost javnega mnenja, zlasti revolucije leta 1848., sta po velikih težkočah¹⁾ dovedla leta 1850. do združitve starega mariborskega mesta s koroškim, magdalenskim in graškim predmestjem ter z vasjo Orešje v eno politično meščansko enoto, — do prvega velikega Maribora.

Slika starega mariborskega mesta je podal leta 1847. v svojem topografskem delu o Mariboru R. G. Puff. Mi skušamo s tem člankom podati nekaj slik iz mariborske preteklosti v času, ko je prvi veliki Maribor nastal, in tako v nekaterih pogledih omogočiti primerjanje stanja v sredi XIX. stoletja z današnjim in pa s stanjem starejših dob, kakor ga opisuje Puff. Gradivo, iz katerega črpamo naše podatke, so ostanki mariborskih mestnih arhivalij iz leta 1850. in 1851., ki se nahajajo v varstvu Zgodovinskega društva v Mariboru.

Prebivalstvo.

O poseljenosti današnje mariborske mestne površine in o številu prebivalstva na njej govori popisni pregled (konskripcijska revizija) poveljstva mariborskega dopolnilnega okrožja avstrijskega pešpolka št. 47 z dne 6. februarja 1851²⁾.

V starem mestu prevladujejo moški prebivalci, v vseh nekdanjih predmestjih pa ženske. Deloma je to v zvezi z vojaštvom, katerega bataljon, okoli 200 mož, je bil nastanjen v Žičkem dvoru (stari dravski vojašnici) na Pristanu ter v nekdanjem minoritskem

¹⁾ Prim. ČZN 1929, XXIV. str. 143 ss.

²⁾ »Marburžki okrog« navaja za leto 1850 4168 prebivalcev: Mesto 2246, koroško predmestje 593, graško predmestje 834, magdalensko predmestje 495. Razlike med obema navedbama zaenkrat ne morem razložiti.

	Domačini		Tuji		Skupaj		Skupaj
	moški	ženske	moški	ženske	moški	ženske	
Staro mesto	1045	1159	1011	392	2056	1551	3607
Koroško predmestje . .	493	571	107	55	600	626	1226
Graško predmestje . .	412	459	100	59	512	518	1030
Magdalensko predmestje	231	273	97	44	328	317	615
Orešje	96	114	10	8	106	122	228
Skupno	2277	2576	1325	558	3572	3134	6706

samostanu s cerkvijo na Vojašniškem trgu. V večji meri pa je bilo prevladovanje moških v mestu v zvezi s socialno strukturo mesta in predmestij. V starem mestu je temelj gospodarstva obrt³⁾, ki zaposluje skoro izključno moške, v predmestjih pa kmetijstvo, ki zaposluje moške in ženske. Povsod pa zavzemata položaj današnjega delavca ali delavke hlapec in dekla, ki stalno bivata pri svojem gospodarju. Moški iz predmestij živijo pod vplivom starih običajev v veliki meri pri obrtnikih v starem mestu. V predmestjih je slonelo kmetijsko delo na ženski, katero je dopolnjeval priseljenc z dežele, ki je prodiral kot ročni delavec v vse večjem številu tudi v razvijajoče se mesto. Pritok z dežele je postal močen baš v petdesetih letih, ko začno rasti med starim mestom in glavnim kolodvorom stavbe, ki do danes označujejo Aleksandrovo cesto⁴⁾.

Mestni proračun.

V še večji meri kot gornji sestav mariborskega prebivalstva kaže socialno in gospodarsko ter kulturno sliko starega velikega Maribora njegov prvi proračun z dne 10. februarja 1851.

Za njegovo razumevanje in za razumevanje nekaterih nadaljnjih izvajanj navajam nekaj podatkov o denarstvu, meri in utežih te dobe. Do valutne reforme leta 1857. je v Avstriji predstavljal novčno enoto forint ali goldinar, ki se je delil v 60 krajcarjev, krajcar v 3 pfenige. Mernik je enak 61.48 litra, vedro 56.56 l, bokal ali maselje 1.41 l; polovica bokala je polič. Utežna enota je bila funt s 0.56 kg, sto funtov je predstavljalo (stari) cent, l

³⁾ Prim. Mariborske slike, 1934, str. 22 ss.

⁴⁾ Površina Maribora leta 1851 odgovarja v bistvu površini današnjega mesta; nebitvene mejne krekture so bile pozneje izvedene za mestnim parkom, v Orešju in pri kadetnici.

lot je tehtal 1.75 dkg, lotovi deli pa so bili petinke ali kvintelci. Dolžinska mera je bila seženj in palec, kakor se jih spominjamo še z nedavnih tesarskih meril in katere so še danes v navadi pri trgovini z lesom.

Bivša Dravska ulica,
nekdanja glavna prometna zveza Gosposke ulice in Glavnega trga s starim
dravskim mostom. Do nje je segala od vzhoda Židovska ulica.

Meropreizkusnega urada stari veliki Maribor ni imel, zato pa je bila seženjska mera nameščena na zidu v prehodu pod rotovžem, vedra in merniki na rotovškem podstrešju, utežne enote pa tudi v prehodu pod magistratom tako, da je bilo vse v slučaju sporov takoj pri roki.

Dohodki Maribora leta 1851.

I. Mestna temeljna imovina:

Kapital v fondih 15.090 f 50 kr in kapital pri privatnikih 35.386 f 48 kr,
 obresti . . . . . v konv. novcu 2000 f 4 kr

II. Prejemki:

Najemnina od posestev	” ” ”	42 f 55 kr
Najemnina od poslopij	” ” ”	1508 f 34 kr
Tržnina in žitnina	” ” ”	2649 f 39 kr
Mitninski nadomestek	” ” ”	1140 f 38 kr
Pristanina	” ” ”	1405 f — kr
Takse za meščansko pravico	” ” ”	150 f — kr

Skupno: . . v konv. novcu **8956 f 37 kr**

III. Imovina magdalenskega predmestja:

Državna obligacija 1170 f 44 kr,
 obresti . . . . . v konv. novcu 46 f 48 kr

IV. Imovina koroškega predmestja: 0.

V. Imovina graškega predmestja: 0.

Dohodki	v konv. novcu	9003 f 25 kr
Izdatki	” ” ”	12793 f 30 kr
Primanjkljaj	” ” ”	3790 f — kr

Davčna kvota:

starega mesta	7145 f 33 kr
koroškega predmestja	1241 f 46 kr
magdalenskega predmestja	1324 f 28 kr
graškega predmestja, Pristave	503 f 53 kr
graškega predmestja, Grajskih vrat	1091 f 33 kr

Skupno: . . **11307 f 19 kr**

Za kritje primanjkljaja 3790 f 4 kr je bila potrebna 34% doklada.

Izdatki Maribora leta 1851.

Davki	v konv. novcu	400 f — kr
Obresti dolgov	” ” ”	625 f — kr
Plače uradnikom	” ” ”	3800 f — kr
Plače policiji in slugam	” ” ”	870 f — kr
Stanarina	” ” ”	300 f — kr
Hlevnina	” ” ”	60 f — kr
Pokojnine	” ” ”	1100 f — kr
Provizije	” ” ”	73 f — kr
Pisarniške potrebščine	” ” ”	300 f — kr
Čiščenje uradnih prostorov	” ” ”	50 f — kr
Kolki in razglasi	” ” ”	50 f — kr
Popravila mestnih poslopij	” ” ”	800 f — kr
Zavarovalnina proti požaru	” ” ”	25 f — kr
Popravila cest	” ” ”	800 f — kr
Ustanove	” ” ”	5 f — kr
Razsvetljava	” ” ”	1000 f — kr
Drva in prevoz drv	” ” ”	200 f — kr
Razno	” ” ”	400 f — kr
Šola	” ” ”	400 f — kr
Za žandarmerijo	” ” ”	200 f — kr
Poštarina	” ” ”	20 f — kr
Postavljanje tržnih stojnic	” ” ”	85 f 30 kr
Odgonina	” ” ”	360 f — kr
Doklade za službeno obleko	” ” ”	250 f — kr
Za policijo	” ” ”	20 f — kr

Skupaj: . . v konv. novcu 12793 f 30 kr

Prvi proračun starega velikega Maribora kaže vso patriarhalnost nekdanjega podeželskega mesteca.

Temeljna imovina mesta obstoji v obligacijah, pri katerih se obrestujejo obligacije iz časa pred napoleonskimi vojnami v dunajski novčni veljavi z 2—2¹/₂%, poznejše obligacije v konvencijski novčni veljavi in to privatne kakor državne pa s 4—5%. Nalaganje premoženja v obligacije pa ni bilo v navadi samo pri mestu, ampak v še večji meri pri meščanskih ustanovah. Tako se je vzdrževala v istem času mariborska meščanska bolnica izključno od dohodkov iz obligacij; kapital z dunajsko novčno veljavo ji je donal letno skoraj 700 f, kapital s konvencijsko novčno veljavo pa skoraj

925 f. Manjše dohodke so mestu donašale njive na Teznu ter njivici v Pristavi in koroškem predmestju, večje pa hiše; v Ključavničarski ulici št. 2 je bilo nastanjeno sodišče, transportno zbirališče na Koroški cesti št. 6, splavarska hiša na Pristanu ter smodnišnica na Koroški cesti. Najvišji dohodek sta donašali tržina in žitnina, katero so plačevali prodajalci živil, moke in žita, na trgu; oboje je mesto dajalo v zakup tako, da jih ni pobiralo v lastni režiji. Enako je mesto dajalo v zakup pristanino, katero so plačevali trgovci z lesom in železom na Pristanu. Mitninski nadomestek je ostanek starih mitninskih pravic Maribora, katere so mu bile pri gradnji velike trgovske ceste odvzete ter na njih mesto priznan iz državne blagajne približno enotretjinski znesek nekdanje mitnine; s to tretjino ali z uradno nazvanim »mitninskim surogatom« je moralo mesto vzdrževati zvezo med Tržaško in Graško (sedanjo Aleksandrovo) cesto.

Plače mestnih uslužbencev so znašale na leto 3800 f. Na čelu mestne uprave je v tej dobi stal župan, ki je vršil pogosto tudi funkcijo današnjega magistratnega ravnatelja; če župan te funkcije ni vršil in če se je omejil samo na politično vodstvo mestne občine, je vodil magistratno upravo takozvani magistratni svetnik. Aktivni župan ali pa magistratni svetnik je dobival letno plačo 880 f⁵⁾. Poleg vodje magistrata so bili poslovodja ali tajnik s plačo 600 f, prvi kanclist (sedaj šef računovodstva), ki je bil tudi računovodja bolnice, s plačo 500 f, drugi in tretji kanclist s plačo 400 f in 300 f. Mestni komornik ali blagajnik je dobival letno 600 f, mestni gradbeni svetnik pa 300 f. Poleg teh uradnikov je bil mestni kvartirni mojster, ki je bil nekak današnji cestni mojster in je prejemal letno 300 f. Varnostna straža je obstojala iz enega stražmojstra z letno plačo 150 f in petih policistov, ki so prejemali letno po 120 f; isto plačo je prejemal tudi edini magistratni pisarniški sluga. Pregled plač mestnih uslužbencev kaže dohodke povprečnih mariborskih uradnikov od sluge do magistratnega svetnika, ki nihajo med 120 do 800 f na leto.

Prejemkom magistratnih uslužbencev so odgovarjale povprečne plače državnih nameščencev razen višjih državnih uradnikov, ki so prejemali daleko višje plače od šefov na mariborski občini. Najboljše plačani državni uradnik v Mariboru je bil okrajni glavar z letnimi

⁵⁾ Dunajski župan je tedaj imel 10.000 f plače, 1600 f doklade za kočijo in prosto stanovanje.

1800 f; za njim sta precej zaostajala naslednja višja uradnika okrajnega glavarstva, koadjutor 1. razreda z 1000 f in koadjutor 2. razreda z 800 f na leto. Na čelu mariborskega sodišča je stal deželno-sodni svetnik s 1600 f; šest sodnih asesorjev je prejemale po 600 f do 800 f, troje kanclistov pa po 350—500 f na leto. Poleg njih je imelo sodišče še dva sodna izvršitelja s po 250 f in dva njuna pomočnika s po 200 f na leto.

Razen ravnatelja so bili sorazmerno sodišču ali mestnim uslužbencem plačani nastavniki na gimnaziji. Ravnatelj je prejemal 1200 f (700 f plače in 500 f doklad); profesorji so dobivali od 500 f do 833 f, suplenti pa od 300 f do 400 f letne plače. Gimnazijski ravnatelj je bil v plači enak polkovniku; najvišji vojaški dostojanstvenik Maribora, generalni major, je prejemal 1500 f ter je stal po plači med gimnazijskim ravnateljem in deželno-sodnim svetnikom. Podpolkovnik je s plačo 1000 f bil enak koadjutorju 1. razreda na okrajnem glavarstvu ali današnjemu sreskemu podnačelniku. Major je bil z 800 forinti v vrsti starejšega profesorja na gimnaziji, 2. koadjutorja na okrajnem glavarstvu, višjega asesorja na sodišču ali magistratnega svetnika; stotnik ali kapetan s 600 f je bil v plačilnem položaju povprečnega profesorja ali pa nižjega asesorja. Pri poročnikih ni bilo razlike v plači ter je dobival tako poročnik kakor podporočnik letno 200 f.

Da razumemo gmotni položaj mariborskega uradnika v petdesetih letih preteklega stoletja, moramo navesti nekaj cen iz te dobe. Mariborski rotovž, ki je imel v tej dobi isto velikost in isti gradbeni izraz, kakor ga ima danes, je bil leta 1851. ocenjen na 23.000 f (danes je uradno ocenjen na 957.000 dinarjev). Oral njive v koroškem, magdalenskem ali graškem predmestju je veljal 700 f—900 f, oral travnika istotam 500 f—600 f. Funt volovskega mesa brez doklade je stal 11 krajcarjev, kravjega 9½ kr, mernik pšenice 2 f 25 kr, 1 cent (57 kg) slanine 26 do 28 f, 1 žemlja iz najfinejše bele moke težka 5 lotov in 2 kvintelca je stala 1 kr, 1 hleb kruha iz fine pšenične moke, težak 15 lotov, 1 groš (1 groš = 3 krajcarji); za groš se je dobil tudi hleb rženega kruha, težek 27 lotov, ali pa sorsičnega, težek 30 lotov. Vedro vina je stalo 5 f do 6 f. Giontinijeva Velika pratika za navadno leto 1851. je stala 6 kr, šolska tablica 1 kr, Abecednik za slovenske šole, vezan z usnjenim hrbtom, 8 kr, Mali katekizem, vezan, 5 kr, Branje za šolarje, vezano, 19 kr.

Povprečna meščanska hiša v predmestjih z nekaj zemlje je bila vredna 2000 f—3000 f, v mestu pa 4000 f—6000 f; hiša Vojašniška ulica št. 3 je bila cenjena na 1800 f, Koroška cesta št. 6 pa na 7000 f. Delavec-težak je zaslužil na dan 20 kr—30 kr, kvalificirani delavec (na prvem mestu tesar in zidar) je služil dnevno od 40 kr do 50 kr. Dobri čevlji so se dobili za 2 f—3 f, dobra obleka iz sukna za 20 f—25 f. Pogreb je stal povprečno 5 f—10 f, pri čemer je zaslužil grobokop poleti 25 kr, pozimi 35 kr, ministrant pa 6 kr.

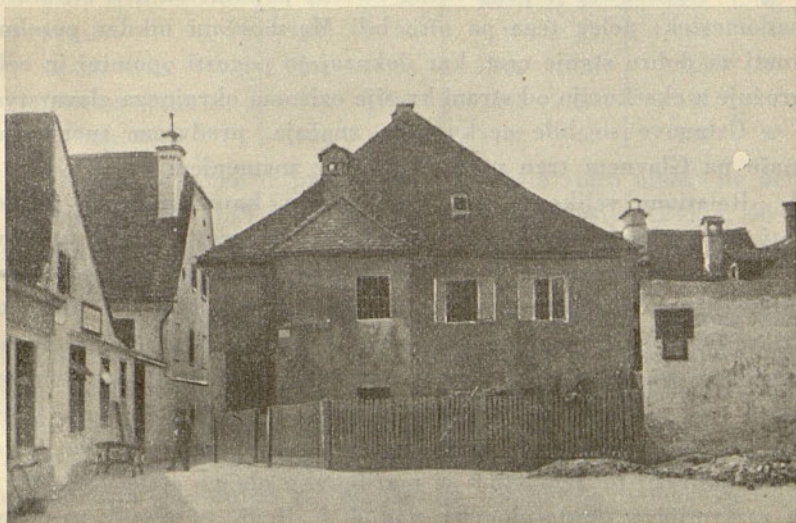
Stanovanjske razmere so bile deloma zelo ugodne, deloma pa primitivne. Predstojniki uradov so imeli naturalna stanovanja, nižje uradništvo je bilo večinoma v Mariboru doma ter se je izven službe bavilo na svojem domu z malim gospodarstvom na podoben način kakor dandanes n. pr. železničarji. Ostalo uradništvo pa je stremelo, da se je priženilo v kako meščansko hišo in tako priženilo lastni dom. Težko pa je bilo za tistega, kdor tega ni dosegel. Maribor v tej dobi stanovanjskih hiš za oddajo stanovanj najemnikom še ni poznal. Zato so morali zlasti oficirji navadno stanovati po gostilnah ter so prejeli za to po 8 kr na dan odškodnine; uradnik pa je moral vzeti v najem celo hišo, kar ga je stalo na leto 100—200 f; to si je mogel privoščiti samo višji uradnik. Radi tega je mogel kot nižji uradnik obstojati in se preživljati samo domačin.

Če se povrnemo k mestnim mariborskim izdatkom v sredi preteklega stoletja, moramo stanarino in provizije upoštevati deloma kot doklado uradništvu, deloma — in to hlevnino v celoti — pa kot mestne dajatve za vkvartiranje čet, katere so marširale skozi Maribor, zlasti v Italijo. Poštnina kaže malenkostno pisarniško delo mariborskega magistrata, postavljanje tržnih stojnic pa obrtniško sliko starih časov. Mestna občina je imela 13 stojnic v obliki lesenih kolib, katere je postavila ob sobotnih sejnih na Glavni ali Rotovski trg, da so bili v njih izdelki mariborskih obrtnikov varni pred vremenskimi nepravilnostmi. Sicer pa so prodajalci nudili svoje blago na trgih največ na vozovih v posodah, v katerih so ga pripeljali na trg ali v teh kar na tleh.

Popravila je mesto moralo vršiti na lastnih stavbah, to je na rotožju, na transportnem zbirališču na Koroški cesti, na sodišču v Ključavničarski ulici, v pristaniški hiši na Vojašniškem trgu št. 3 in na smodnišnici na Koroški cesti. Takrat še redko zavarovanje proti požaru je sklenila mariborska občina pri dunajski Prvi avstrijski zavarovalni družbi sv. Florjana, pri kateri je zavarovala pred-

mete, ki so se nahajali v njenih zgradbah. V pritličju rotovža je bila nastanjena policija, policijski zapori pa v pritličju pod arkadami do doma Nabavljalne zadruge državnih uslužbencev, poleg tega je bila v pritličju rotovža, in to na zapadu od vhoda, mariborska glavna straža. Prostori, kjer uradujejo danes župan, magistratni ravnatelj in obrtni referent, so tvorili magistratne pisarne s priprosto opremo. Prostor severno od posvetovalnice je zavzemal mestni arhiv. Predsobe so bile slične današnjim z mizami in klopmi iz mehkega lesa.

Policijski zapori v Ključavničarski ulici šte. 2.

Po tradiciji je to najstarejše poslopje Maribora. V sredi XIX. stoletja je bilo eno najbolj ohranjenih in vzdrževanih stavb, v kateri je bilo nastanjeno sodišče. Pozneje je poslopje služilo za sodne zapore, nato za stanovanje samskih policistov, končno za policijske zapore.

V severnem traktu je stanoval mestni sluga, ki je tudi hranil verige, s katerimi se je zapiral prehod pod rotovžem, in železje, s katerim so se vklepali zločinci pri aretaciji in pozneje za časa kazni težke ječe.

Podstrežje kakor tudi ostalo pritličje proti Rotovškemu trgu je bilo shramba za priprave proti požarom; njih varuh je bil mestni stavbni mojster. V obrambo proti ognju je posedovalo mesto eno veliko, eno srednjo in eno malo brizgalno ter štiri ročne brizgalne, 20 usnjenih in 5 kovinastih veder za vodo, 2 z železom okovana

soda, 3 vozove s sodi za prevažanje vode, 12 z železom okovanih kadi, ki so bile razdeljene med meščane in 5 enakih kadi, ki so bile na podstrešju rotovža, 8 velikih lestev ter 6 požarniških sekir in voz za prevažanje gasilskih priprav. Ena ročna brizgalna je bila pri požarnem čuvaju na stolpu stolne cerkve, gasilsko orodje pa je bilo shranjeno tudi v raznih delih mesta, n. pr. v leseni veži pri magdalenski cerkvi.

Popravila cest niso predstavljala za stari veliki Maribor nika-kega bremena, ker je predvidene stroške popolnoma kril mitninski nadomestek; poleg tega pa niso bili Mariborčani nikdar posebno vneti za dobro stanje cest, kar dokazujejo pogosti opomini in celo grožnje z eksekucijo od strani kresije oziroma okrajnega glavarstva.

Ustanove so bile cerkvenega značaja, predvsem spomladne maše na Glavnem trgu pred Marijinim znamenjem.

Relativno veliko je stala razsvetljava, kateri moramo prište-vati razsvetljava magistratnih uradnih prostorov, javnih uradov, n. pr. pri transportnem zbirališču in razsvetljava ulic; uradi so se razsvetljevali s svečami, ulice in most pa z oljem⁶⁾. Učinek te razsvetljave je bil majhen in posledica tega je bilo nesorazmerno povečanje števila sveč in oljenic, kar je povzročalo visoke stroške. Vsled tega niso bile razsvetljene ulice, kadar je svetila luna. Olje-nice je bilo treba vsak večer raznesti po ulicah in vsako jutro zopet pobrati; to delo samo je mariborsko občino stalo vsaj 100 f in razsvetljava mesta dnevno nad 4 f. Radi ogromnih stroškov je Maribor uvedel v dvajsetih letih preteklega stoletja razsvetljava ulic šele na pritisk deželne vlade.

Mestni dolgovi so leta 1851. znašali 12.500 f, torej polovično vrednost rotovža; mestna občina jih je najela pri svojih meščanih po 5⁰/₀, kar je bilo poleg hipotečnega zavarovanja visoko. Radi tega je Maribor kmalu opustil najemanje posojil pri svojih mešča-nih ter se je začel obračati do Štajerske hranilnice v Gradcu. Baš vprašanje kreditov mariborski občini je rodilo misel Mestne hranilnice, ki je bila ustanovljena leta 1858., a je začela poslovati leta 1862.

Davščine.

Kakor nudijo proračunske postavke starega velikega Mari-bora priliko, ustvariti si delno sliko Maribora v sredi XIX. stoletja,

---

⁶⁾ Prim. Mariborske slike, 1934, str. 15.

velja isto tudi za mariborske neposredne davščine, katere poznamo v njihovem efektu že iz mestnega proračuna. V naslednjem jih navajamo po mariborskih katastralnih občinah in po njihovem značaju.

Neposredni davki Maribora 1851.

Katastralna občina	Zemljarina		Hišni davek		Pridobnina	
	forinti	kr	forinti	kr	forinti	kr
Staro mesto	87	37	2657	47	4399	42
Pristava	235	28	95	59	188	30
Graška vrata	311	35	302	13	446	39
Koroška vrata	734	3	253	20	250	6
Sv. Magdalena	922	37	192	52	220	30

Kakor že vemo iz proračuna, je plačalo staro mesto na neposrednih davkih 7145 f, 33 kr; koroško predmestje 1241 f, 46 kr; magdalensko predmestje 1324 f, 28 kr; graško predmestje 1091 f, 33 kr in Pristava 503 f, 58 kr.

Če primerjamo sorazmerje med posameznimi vrstami neposrednih davkov (pri čemer smo pridobnino in dohodnino vnesli pod enotno rubriko pridobnina) vidimo, da ima meščanski značaj staro mesto, nekoliko tudi graško predmestje ob južni Aleksandrovi cesti, Loški ter Mlinški ulici in Pristava ob severni Aleksandrovi cesti. Absolutno pa prevladuje zemljarina v magdalenskem predmestju in — sicer nekoliko manj radi Koroške ceste — v koroškem predmestju ter odkriva kmetijski značaj teh dveh mestnih delov, kakor smo jih že pred leti pokazali v Mariborskem koledarju⁷⁾.

Staro mesto je plačalo v celoti nad dve tretjini neposrednih davkov celotne nove mestne občine, pri čemer moramo k navedenim 7145 forintom in 33 krajcarjem dodati še 34^{0/0} mestnih doklad. Razumljivo je bilo radi tega, da se prebivalci predmestij s pozivi na davke v bodoči veliki mariborski občini niso mogli ubraniti inkorporacije, ker so taki pozivi govorili samo v prilog mestu in proti predmestjem. Navedene neposredne davke je plačevalo v mestu 360 oseb. Med temi je bilo 216 meščanov, ki so kot posestniki plačali zemljarino, hišni davek in pridobnino ter 144 drugih,

⁷⁾ Mariborski koledar 1932: Kulture v Mariboru v začetku XIX. stoletja, str. 51 ss.

ki so brez zemljiške ali hišne posesti samo kot obrtniki plačevali pridobnino. Če upoštevamo, da je bil vsak sedmi Mariborčan plačnik neposrednih davkov in da je bilo z njim gospodarsko vezanih v družinskem ali delovnem razmerju šest oseb, vidimo izredno ugodno socialno razdelitev mariborskega mestnega prebivalstva. Velika podjetja še manjkajo popolnoma. Vsak dvanajsti meščan ima v mestu svojo posest, večinoma hišo; k tem moramo prišteti še pogoste slučaje, ko manj imoviti meščan sicer nima posesti v mestu, zato pa jo ima v mestni okolici, bodisi v nekdanjih predmestjih, bodisi na deželi — vinograd.

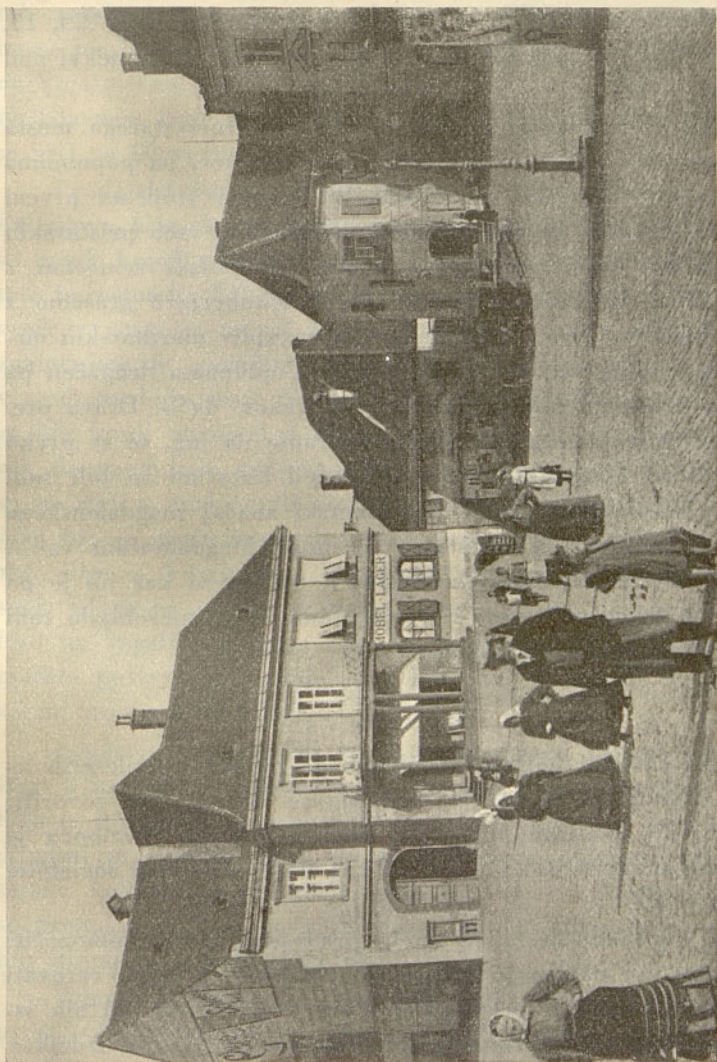
Najimovitejši Mariborčani tega časa so bili lastnik mariborskega gradu grof Brandis, usnjar Nasko iz stare slovenjebistriške rodbine in lastnik Oreškega dvora v današnji Vetrinjski ulici, ter aristokrat Kriehuber, grajščak v Orešju, v mestu pa poštar in posestnik Vetrinjskega dvora ter vogalne hiše Jurčičeva ul. št. 8 ter Vetrinjska ul. št. 17, št. 19. Agrarnima veleposestnikoma in obrtniku se pridružujejo največji sodobni mariborski trgovec Altmann v nekdanji židovski sinagogi v Židovski ulici ter v hiši na severozapadnem vogalu današnjega novega Glavnega trga, pivovar nar Čeligi na Koroški cesti št. 4 in št. 2 ter trgovec z vinom Strašil na Koroški cesti št. 3. V vrsto trgovcev moramo tudi šteti lekarnarja Bankalarija. Med obrtniki, ki niso imeli v mestu lastnega posestva ali hiše, je stal kot davkoplačevalec na prvem mestu E. Ferline, knjigovez v Gosposki ulici št. 14.

Pri teh mariborskih patricijih vidimo, da se družijo agrarni veleposestniki, obrtniki in trgovci in ne kakor je to slučaj danes, ko predstavlja vrhunec mariborskih premoženj industrija in trgovina. Drugo, kar opazujemo pri teh patricijih, je medsebojna krvna povezanost, n. pr. Kriehuberji in Altmanni. In tretje, kar je etnografsko važno, je izvor mariborskega patricijata. Mariborski domačin po poreklu je edino knjigovez Ferline in z njim marsikateri manjši obrtnik, v kolikor niso ti iz podravske okolice Maribora. Brandisi so Tirolci, Altmanni so prišli z Gornjega Avstrijskega, Strašili z Moravskega, Čeligiji s Koroškega, Bankalariji pa iz Genove v Severni Italiji. V teh primerih vidimo imigracijo kapitala iz kapitalistično močnih zemelj, kakor se je vršila v začetku novega veka iz Italije in kakor se vrši v Mariboru danes iz industrijskih zemelj čeških.

Povprečno je mariborski mestni davkoplačevalec leta 1851.

plačal skoraj 20 forintov državnega neposrednega davka, h kateremu moramo prišteti še 34% mestno doklado, kar znese skupaj nekaj nad 6 f, 30 kr tako, da je povprečni Mariborčan plačal 26

Vzhodni del starega Glavnega trga, kamor se je stekala stara Dravska ulica. Poslopje spredaj na levi je stara pošta. Na mestu nekdanjega poslopja na desni stoji danes poslopje Velike kavarne. Primerjaj sliko v Mariborskem koledarju 1933, str. 61.

in pol forinta. Uradnik je plačeval od svoje plače pridobnino, ki je znašala pri plači 500—1000 f 1%, pri plači nad 1000 f pa 2%. Povprečni uradnik je tako stal s svojimi davčnimi obveznostmi v vrsti obrtnika brez posestva.

V Mariboru priključenih predmestjih šteje katastralna občina Pristava 42 davkoplačevalcev, od katerih je 10 brez hišne ali zemljiške posesti tako, da znaša povprečna davčna dolžnost 12 forintov (plus 34% mestne doklade). Odgovarjajoče številke za graško predmestje so 122, 25, 8 f; za koroško predmestje 120, 13, nekaj nad 10 f; za magdalensko predmestje 144, 12 in nekaj nad 9 forintov.

Dočim je v gospodarski in socialni strukturi starega mesta izenačen agrarni veleposestnik, obrtnik in trgovec, pa popolnoma prevladuje v predmestjih posestnik. V Pristavi stoji na prvem mestu grof Brandis, ki plača skoraj eno tretjino vseh pristavskih davkov, v koroškem predmestju imamo admontski samostan z Račjem, slično v graškem predmestju Kriehuberjevo graščino z Meljskim dvorom. Poleg teh imamo močen vpliv mariborskih meščanov, ki imajo posestva v predmestjih. Popolnoma drugačen pa je položaj v magdalenskem predmestju. Kakor da bi Drava preprečevala Mariborčanom posestno prodiranje na jug, so se preko Drave vzdržali samostojni posestniki, med katerimi so bili tudi imovitejši Mariborčani, in je bil kmetski značaj magdalenskega predmestja popoln. Baš radi tega so mogli Magdalenci voditi opozicijo proti priključitvi predmestij k mestu, za kar jih je po njih mnenju poleg agrarnega značaja predmestja usposobljalo tudi premoženje magdalenske soseske.

Tržni red.

O kaki socialni politiki mariborskega mesta v petdesetih letih XIX. stoletja v primeri z današnjo še ne moremo govoriti; vlogo današnje socialne politike v starem velikem Mariboru je igrala tržna in požarniška politika, kar tudi odgovarja socialnim razmeram kraja.

Tržna politika mesta je imela predvsem namen, omogočiti Mariborčanu kar najcenejši nakup na mariborskem trgu, varovati mariborskega obrtnika pred konkurenco podeželskih obrtnih izdelkov in omogočiti mestnemu obrtniku prodajo svojih izdelkov deželanu. Ko so radi valutnih gibanj v letih 1848. in 1849. Mariborčani pozabili na stari tržni red z dne 18. avgusta 1837, ga je mestno županstvo obnovilo 15. februarja 1852. Pri tem ugotavlja, da se vrši v Mariboru vsako soboto žitni in tedenski sejem, na katerega imajo dostop podeželski producenti in mestni trgovci

z živili, peki, tkalci in obdelovalci lesa; istotako imajo pravico prodajati na trgu lastne izdelke mariborski obrtniki, ne pa tudi podeželski. Tedenski sejmi se dele v veliki sejem z žitom, živino, lesom, železnino, senom in slamo, ter v mali sejem z živili. Od teh predmetov se sme prodajati: na Glavnem trgu samo žito, moka na Rotovškem trgu, seno in slama na Slomškovem, živina na Vojašniškem, les — razen izdelkov iz lesa, ki imajo svoje mesto na Glavnem trgu — in železnina pa na Pristanu. Ves mali sejem se vrši na Glavnem trgu.

Prodajalci žita so morali postaviti vreče z žitom v vrstah od Čeligijeve hiše do mestnega rotovža pred hodnike tako, da so se mogli kupci svobodno gibati, ogledovati zrnje, kupljeno steh-tati in naložiti. Takoj, ko je posamezni prodajalec žita odložil vreče z voza, je moral postaviti vprego v vrsto med Marijinim znamenjem in gornjim vodnjakom, ki se je nahajal približno v sredi med današnjo Veliko kavarno in Benkovo hišo, tako, da so bili konji obrnjeni z glavo proti jugu. Od Marijinega zname-nja do spodnjega vodnjaka, to je v smeri proti Koroški cesti, so pa stali v enaki vrsti vozovi z zelenjavo. Med njimi in prodajalci žita so imeli mesto slaninarji, mesarji pa na izhodišču Mesarske ulice v Vojašniško. Vsi drugi sejmarji so morali postaviti svoje blago na prodaj v vrsto od rotovža do današnje Benkove hiše na vogalu Glavnega trga in Gosposke ulice. Vse pa se je moralo postaviti v vrstah, med katerimi je moralo biti vsaj en seženj prostora za kupce.

Lončarji so prodajali svoje izdelke pred hišama Glavni trg šte. 2 in šte. 3. Ostali mestni obrtniki so se razvrstili s svojim blagom pred rotovžem med žitom in zelenjavo ter med vozovi in drugimi producenti tako, da so zavzemali osrednji položaj na sejmu, kakoršnega so imeli samo še sadjarji. Mestni prodajalci so prodajali svojo robo v že omenjenih, kolibam podobnih mestnih stojnicah, a podeželski ne.

Promet iz Gosposke ulice proti Dravski ulici je moral biti prost, vsled česar na vzhodnem delu Glavnega trga ni bilo prodajalcev.

Žito se je merilo na trgu samo po dunajskih mernikih. Prodajalci drobnarij, moke, semen in tekočin so morali imeti cemen-tirane posode, katere je moglo županstvo vsak čas kontrolirati z lastnimi na rotovžu. Tako imenovane »hitre tehtnice« z ravno-

vesjem teže na obeh koncih vzvoda so bile prepovedane. Samo prodajalci spuščene masti so smeli mast prodajati razen na funte tudi na mero po loncih.

Kar je kdo pripeljal na sejem, je smel prodati samo na za to določenih trgih. Nikdo ni smel niti v petek popoldne, niti v soboto ponujati blaga izven trgov, niti v gostilnah, niti po hišah; enako je bilo tudi kupcem prepovedano hoditi prodajalcem nasproti in stremeti za kako kupčijo izven tržnih prostorov in tržnih časov. Da more kriti najpreje meščan svoje potrebščine in to kar najbolj poceni, ni bilo dovoljeno trgovcem z živili priti na trg pred 10. uro dopoldne in istotako ne stopiti v katerikoli stik s prodajalci pred tem časom.

Trge je nadzorovala policija, ki je preiskovala blago, mere in uteži. V informacijo prodajalcem so bile tržne pristojbine nabite na rotovžu. Blago, ki je bilo zdravju škodljivo, je policija zaplenila in lastnika oddala mestnemu županstvu, da ga kaznuje.

Prizadevanja mestnega načelstva so dosegla, da je bil trg poceni in v lepem redu ter ne čujemo tozadevno dolgo časa nikakih pritožb. V zunanosti mesta so bili tržni dnevi eno samo strnjeno sejmišče od Pristana preko Vojašniškega, Glavnega in Rotovškega trga do današnje stolne cerkve.

Gasilski red.

Ko so leta 1848. odšle naše garnizije deloma v Severno Italijo, deloma pa na Madžarsko, je prevzela varnostno službo državne lastnine v Mariboru narodna straža, katero pa je deželno predsedstvo 1. julija 1849 razpustilo. Ker je bil v Mariboru garnizonirani bataljon bolj na papirju, je po nalogu kresije odredil župan Gomilšek civilno varnostno službo, h kateri je bil obvezan vsak mariborski posestnik, ki je plačal nad 40 kr hišnega davka, in obrtnik z več ko 3 f pridobnine. Ti pa so morali vršiti varnostno službo prav vsi razen predstavnikov javnih ustanov osebno odnosno si postaviti namestnika, kar so morale storiti tudi ženske. Red straže, ki je stala pod vojaško disciplino, je določil župan, načeloma pa je sledil hišnim številkam. Straže so stale pred kresijo (pred hišo, v kateri je danes cestni odbor), pred finančnim ravnateljstvom (menda na mestu današnje kavarne Astorije) in pred vojaškim skladiščem (danes mestno župnišče).

Kakor je bilo pri varnostni službi vključeno vse meščanstvo,

tako je moral vsak posameznik tudi sodelovati pri nevarnosti požara. Po okrožnici mariborskega okrajnega glavarstva z dne 10. avgusta 1852, ki temelji na načelih požarniškega reda iz 1825 in ki je veljal za stari veliki Maribor in vse okoliške vasi, je moral vsakdo, ki je opazil samo sum ognja ali dim, opozoriti hišo in sosede na nevarnost. Hišni lastnik ali hišni prebivalec sploh pa je bil obvezan, o tem takoj obvestiti župana in gasilnega mojstra. Kdor se je nahajal v bližini, je bil dolžan pomagati in se pokoriti naredbam lastnika v nevarnosti se nahajajoče stavbe. Paznik v stolpu mestne cerkve je imel dolžnost, ponoči in podnevi opazovati svoj okoliš in v slučaju nevarnosti ognja dati znak z udarci na požarni zvon. Podnevi obesi čuvaj na zvoniku v smeri, kjer je ogenj, veliko zeleno zastavo, ponoči pa svetilko, razen tega pa obvesti z govornilno cevjo v smeri proti Glavnemu trgu, nadalje v smeri proti kraju, kjer gori in kjer se ljudje eventuelno zbirajo, o točnem kraju požara.

Ko pride naznanilo o požaru, se morajo zbrati na licu mesta župan, referent okrajnega glavarstva, mestni gradbeni svetnik, zastopnik gradbene uprave na okrajnem glavarstvu, zdravnik in kirurg s potrebnimi instrumenti ter babica, v slučaju potrebe tudi duhovnik.

Kočijaži in sploh vsi mariborski lastniki konj in vozov so dolžni, ob signalu požara priti z vprego pred požarniško skladišče na pomoč. Dimnikarji, zidarji, tesarji, kamnoseki in krovci s svojimi pomočniki se morajo pri prvem signalu takoj podati k požaru; ta tako imenovana »p o ž a r n a č e t a« ima nalogo, rešiti gorečo stavbo ali vsaj preprečiti razširjenje požara.

V svrhu osiguranja zadostne vode pri gašenju požara je ustanovljena »v o d n a č e t a«, v svrhu reševanja ljudi, živine ter imovine iz ognja pa »r e š e v a l n a č e t a«, ki se rekrutira predvsem iz prostovoljcev. Član reševalne čete, ki riskira za rešitev človeškega življenja svoje lastno življenje, ima pravico do denarne nagrade. Županstvo poskrbi pogorelcem začasna bivališča in nagradi iz sredstev občinske blagajne tiste, ki so se pri prijavi požara oziroma pri gašenju posebno izkazali.

Poskus ustanovitve mestnega podjetja.

Če vidimo v primeru požarniškega reda smotreno organizacijo obstoječih starih običajev v svrhu splošne blaginje, vidimo v

poskusu mariborske občine, prvič v zgodovini uveljaviti se kot trgovski podjetnik, začetek nove dobe, v kateri začenjajo javna oblastva nastopati v interesu celokupnosti kot kapitalistični gospodarski organizatorji. Že koncem XVIII. stoletja je imelo mariborsko mesto mestno opekarno pri današnji Černičkovi opekarni v Kamnici. Ta opekarna pa je bila skupno soseskino imetje, ter je imela namen, z združno organizacijo mariborskih meščanov olajšati gradbo zidanih hiš namesto dotedanjih lesenih, ter nadomestitev slamnatih in škodlastih streh z opeko.

V letu 1848. pa je naslednik Kamničana Andreja Felberja, ki si je že 13. februarja 1768 pridobil koncesijo za drugo mariborsko pivovarno v hiši Jurčičeva ulica št. 5 in ki je obratovala dve generaciji do štiridesetih let preteklega stoletja, prodal mariborski mestni občini hišo in na njo vezano pivovarsko obrt. Mestna občina je nameravala voditi pivovarno v lastni režiji; za to pa ni dobila dovoljenja, ker se je ministrstvo za trgovino postavilo na stališče, da se pivovarniške obrtne pravice na tej hiši ne more prodajati, ker je bila dana Andreju Felberju ad personam. Tudi prošnja na cesarja z dne 7. aprila 1851 je ostala brez uspeha.

Tako je prvi poskus mariborske občine, uveljaviti se kot rentabilni podjetnik in z dohodki pivovarne rešiti meščanstvo pred vsako leto večjimi davki in z njimi zvezanimi mestnimi dokladami, propadel.

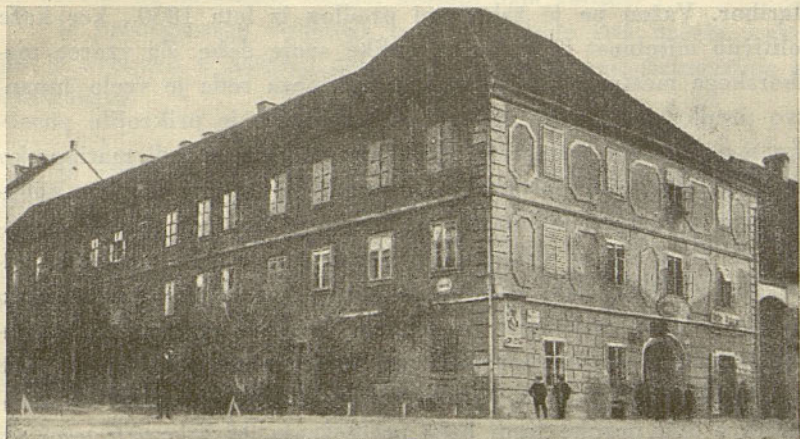
Gledališče.

Uspehe je imela mariborska občina pri svojih kulturnih težnjah, kakor pri prireditvi starega gledališča za novo deklško šolo, v gradnji kazinskega poslopja in novega gledališča, kar vse izhaja iz petdesetih let XIX. stoletja. Vsa ta dela so odgovarjala na eni strani družabnemu, biedermeierskemu duhu časa, na drugi strani pa tudi gospodarsko krepko se razvijajočemu meščanstvu, ki je iz stare patriarhalnosti stremelo za bleskom bogatih doseljencev.

V središču zanimanja vsega meščanstva je stalo gledališče, ki se je nahajalo na prostoru današnje glavne pošte v nekdanji cerkvi sv. Duha, tam, kjer je danes vhod v poštno poslopje iz stolne ulice. Od Vseh svetnikov do Velike noči se je oddajalo v zakup raznim gledališkimi družbam. Čeprav je moglo prisostvovati predstavam nad 300 ljudi, je bilo zanimanje tako, da vsi obiskovalci

niso mogli vedno dobiti prostora. Ker so grofje Brandisi dovoljevali porabo grajske viteške dvorane samo za vsakoletne zaključne gimnazijske proslave in pa za posebne prilike, kakor je bil na primer koncert slavnega Franca Liszta, drugi prostori gledališču niso bili na razpolago. Razen tega je gledališče služilo tudi za prireditve glasbenega društva, ki je od leta 1841. vršilo delo, kakor ga danes vrši Glasbena matica.

Nekdanji samostan celestink, Koroška cesta šte. 26.

Leta 1782. je Jožef II. samostan ukinil in ga izpremenil v vojaško oblačilno delavnico, pozneje vojašnico. Leta 1814. so poslopje kupile občine mariborskega okrožja za »okrožni urad«, ki se je nahajal tukaj (okrajno glavarstvo) do l. 1860. Pozneje je prišel v stavbo okrajni cestni odbor, ki je ostal v njej do danes.

Zato je meščanstvo s sodelovanjem mestne občine in pod vodstvom domačega pesnika Hilariususa, milarja Martina Verdovca, po rodu iz Srema, zgodovinarja profesorja Puffa in tovarnarja Karla Gerdesa začelo z gradnjo novega gledališča. Leta 1851. je bila gradnja gledališke stavbe pri zaključku, gledališki odbor pa v denarnih težavah. Ker mestna občina ni dobila dovoljenja, prepustiti gledališkemu odboru pristanino in ker tudi ni smela najeti posojila, je na seji 5. maja 1851 sklenila, da prevzame skupno z gledališkim odborom odplačevanje letnih 1000 f za novo gledališče do zneska 10.000 f. To je omogočilo dozidavo gledališča, ki je bilo slovesno otvorjeno dne 20. januarja 1852.

Mestni statut in volilni red.

V političnem življenju starega velikega Maribora je bila osnovna težnja uzakonitev občinskega in volilnega reda. Leta 1850., ko je štajerska deželna vlada začela s pripravami za občinski red v vojvodini Štajerski, je pozvala tudi mariborsko občino, naj predloži mestni občinski red. Ker se je pa izdaja omenjenega deželnega občinskega reda zavlekla z nastopom Bachovega absolutizma, se je zavlekla tudi izdaja občinskega in volilnega reda za mesto Maribor. Važen pa je zahtevani predlog iz leta 1850., ker kaže politično miselnost in politične vidike svoje dobe. Za vzorec mariborskega mestnega občinskega in volilnega reda je vzelo županstvo predložene statute mesta Gradca, katere je prikrojilo posebnim mariborskim razmeram. Po vzoru Gradca je tudi mariborsko mesto zahtevalo, da postane mesto samostojen okraj, ki nima nobenih zvez z drugimi občinami. To težnjo je Maribor skušal uveljaviti, da bi se na ta način mesto obvarovalo vsakih denarnih prispevkov za podeželski mariborski okraj, kar bi bilo zlasti važno za leta 1850. projektirane in pozneje uvedene okrajne cestne zastope. Na tradicijo meščanskih pravic je vezan predlog, da daje županstvo dovoljenja za poroko zakonskim kandidatom, da kontrolira s tem poroke ljudi brez premoženja, ki bi mogli sami ali pa njih otroci pasti v breme mestni občini. Obratno pa omejuje pravice meščanov v predlogu, da je za najemanje posojil, prodajo mestnega premoženja ali zvišanje mestnih doklad kompetentno županstvo z občinskim svetom samo.

Če se prvi predloženi mestni občinski red razlikuje od poznejšega z dne 13. marca 1866 po pravkar navedenih načelnih odstavkih, pa je prvi predlog volilnega reda zanimiv, ker zopet kaže stik z meščansko politično preteklostjo, na drugi strani pa politično miselnost, vzbujeno z revolucijo 1848. Po tem volilnem redu imajo volilno pravico za mariborski občinski svet vsi, ki plačujejo zemljiški ali hišni davek, pridobnino ali dohodnino, državni in deželni uradniki, upokojeni častniki, doktorji domačih univerz, stalno nameščeni učitelji, trajno v dušeskrbstvu živeči duhovniki ter častni meščani. Izključeni so od volilne pravice vsi, ki so bili kaznovani radi zločina, zasebni nameščenci, dninarji, služinčad in mestni uslužbenci, to je vsi, ki nimajo samostojnega gospodarstva.

Volilni imeniki se sestavijo tako, da pridejo najprej častni meščani, katerim sledijo po višini neposrednih davkov ostali vo-

lilci. Volilci, ki plačajo po tekočih zaporednih številkah eno tretjino neposrednih davkov mesta, spadajo v prvi razred, drugo tretjino v drugi in tretjo tretjino v tretji volilni razred; častni meščani, uradništvo in doktorji volijo v prvem razredu. Mestni občinski odbor se voli iz izvoljenih po listkih; v odbor pa ne more biti izvoljena oseba, ki ne stanuje stalno v mestu, državni ali deželni uradnik, duhovščina in sorodniki enega odbornika v prvem in drugem kolenu. Ako prva volitev župana ali občinskega odbora ne dovede do absolutne večine, nastopi ožja volitev.

Iz predlaganega volilnega reda razvidimo ista načela, kakor jih je uveljavil v Avstriji dobro desetletje kasneje Schmerling za vse volitve.

*

Iz vsega povedanega vidimo, da je z nastojem velikega Maribora l. 1850. zaključena v vsakem pogledu doba na privilegije oprtega mariborskega meščanstva ter da se l. 1850. začne nova doba provincijalnega mesta, ki z izsledki moderne uprave in moderne gospodarstva razvije Maribor v to, kar je danes.

O p o m b a : Radi pomanjkanja prostora je moralo uredništvo pričujoči članek krajšati.

Ceres

**Celó najobčutlivejši
želodec prenese
lahko prebavljivi
C E R E S**

100%na čista rastlinska mast

Sokol v Mariboru pred vojno.

Dr. Ljudevit Pivko.

Nekdanji napredni slovenski mariborski voditelji so bili v narodnih vprašanjih hrabri in neizprosnni, sokolsko stvar so pa le zadrževali, vsaj pospeševali je niso. Slutili so pač, da si s Sokolstvom nakopljejo novih skrbi, ker je bilo pričakovati, da se ob ustanovitvi Sokolskega društva razjari nemški mariborski nacionalizem in da se vrže v takratno »slogo« slovenskih krogov, ki je bila seve le navidezna, nova iskra spora. »Le telovadite, kolikor vam je ljubo, saj imate prilike dovolj pod okriljem »Športnega društva«, ki goji itak telovadbo in izvršuje menda vse funkcije sokolskih društev!«

Slovensko športno društvo Maribor je bilo res že tukaj in je delovalo precej živahno, toda vseh nalog sokolske vzgoje pod to firmo ni bilo možno izvajati. Članstvo tega društva je samo sililo dalje — k Sokolu. Mladi telovadci so se čutili pod športno firmo kakor v tesnih sponah, ker niso mogli izkoriščati velike moralne sile v sebi in v tukajšnjem slovenskem prebivalstvu, ki so jo hoteli pretvoriti v latentno energijo. Mladi, energični člani so vedeli, da celotno športno društvo ne bo šlo z njimi k Sokolu, toda računali so lahko s tem, da ima bodoči Sokol čisto drugačen razmah pred seboj in da bo kot središče neizprosne nacionalnega in naprednega življenja vlekkel k sebi nove ljudi. »Sicer pa ni treba, da bi bilo sokolsko društvo po številu močno. Ni važno, koliko nas bo, temveč kakšni smo. Danes nas je res le malo, morda 25, za mesec nas bo več, za leto dni se gotovo podvojimo, morda nas bo pa še več, kakor se pač odgojimo. Po tem težimo, v tem vidimo prirodni proces krepitve.«

Omladinci športnega društva so dobili novih pobud po prihodu dveh čeških obrtnih pomočnikov, bivših gojencev čeških sokolskih društev, bratov Iliča in Bureša. Br. Ilič je bil v sokolsko-tehniški stroki nekoliko izvežban in je stopil poleg prof. Je-

rovšeka, dr. Poljanca in sodnika Zemljiča v vaditeljski zbor športnega društva.

Leta 1906. so imeli v športnem društvu že pripravljani odbor za ustanovitev Sokola z lastno blagajno. Br. Smertnik je prišel predavat, pravila so nato vložili.

Praden smo dobili (1907) od oblasti odlok, da je »Mariborski Sokol« dovoljen, je prinašal graški in mariborski nemški tisk vrstootic o novi nevarnosti. Na nemških zborovanjih so jeli rohneti proti ultrapanoslavističnim elementom, ki jim prenapeta nacionalna žila ne da miru. »Slovenski mladiči nameravajo baje sedaj celo z rdečimi srajcami izzivati meščanstvo našega starodavnega mesta. Toda sigurno je, da bo to meščanstvo pač vedelo samo odbiti nečuveni naskok »rothemdov« na mariborsko trdnjavo, ako so že politične oblasti tako slabotne, neuvidevne in mehke, da si ne upajo zatreti kar v kali drznega poizkusa najnovejše panslavistične ofenzive.« Tako so pozdravljali pastor Mahnert, politik Wastian in urednik »Marburger Zeitung« Jahn ustanovitev Sokolskega društva v Mariboru.

Na Sedanski proslavi pri Gambrinu (2. septembra), spomin-skem dnevu velike bitke pri Sedanu, v kateri so Prusi premagali Francoze, je slavil pastor Mahnert v verzih veliki dan. Pobijal je blazne sanjače, ki hočejo na svetu braniti idejo miru, češ, da so le tedaj velike dobe človeštva, kadar se krešejo meči, kadar krvavijo mišice, kadar se rešujejo narodi iz sužnosti. Germani so pobili Rimljane, premogli so Francoze leta 1809., premogli so jih iznova leta 1870. Kakor se je godilo pri Sedanu francoskim kirasirskim polkom pod nemškimi puškami, tako se lahko zgodi tudi drugim. »Ein Volk, ein Gott, ein Reich!« Kje so dandanes med Nemci možje, kakršni so bili veliki Wilhelm, železni nezlomni Bismark in drugi? Kje je danes blagoslov sedanskega dneva? Ali smo veliki narod? Mislim, da povešamo oči. Meglena, žalostna doba je, v kateri živimo. Črne pesti grabijo hlastno po svobodi, tolčejo ob ljudske šole in ob visoke portale visokih šol. In kar se tiče našega mesta, rojaki, ali je Maribor še nemško mesto? Ali se ne dviga skoro tako visoko, kakor je stolp naše cerkve, slovenski dom trdovratno in naduto nad rdeče nemške strehe? Ah, in rdeče srajce sem že videl, žarele so po ulicah in po kolodvorskem trgu, in na slovanskih čamarah sem videl zibajoča se peresa sokolska. Rojaki! Grozeč in svareč stopa Ljubljane usoda često

pred mojo dušo — ali se naj tudi naše mariborsko mesto pogrezne v slovansko morje? Prijatelji, za domovino gre, za drago lepo našo domovino, deset let že tudi moja domovino...»

Koliko važnosti so pripisovali našim 25—30 telovadcem in 15 krojem! Bili smo ponosni in jeli smo šele visoko ceniti svoje nastope.

Slovenski mariborski tisk iz Cirilove tiskarne Sokolu tudi ni bil naklonjen. Zdelo se mu je potrebno ob mnogih prilikah udarjati po neljubi sokolski ustanovi in tudi po pojedinih članih.

Delo v telovadnici je rodilo lepe in stalno rastoče uspehe. Oddelki so se množili, vzgoji žen in naraščaja se je jela posvečati posebna pozornost. V predvojnih letih je telovadilo v vseh oddelkih skupaj po 110 do 140 oseb. Društvo je vadilo v dveh prostorih, v gimnazijski telovadnici (pod okriljem »Športnega društva«, ki samo radi tega ni smelo likvidirati) in v dvorani Narodnega doma, poleti tudi na dvorišču Narodnega doma.

Telovadni nastopi so se vrstili vsako leto po dvakrat, izletov je društvo prirejalo precej, članske sestanke prosvetnega in zabavnega značaja tudi. Sokolskih izletov smo se udeleževali skoro korporativno.

Iz Prage so se vrnili naši člani 1907 in 1912 z mogočnimi vtisi in z zavestjo slovanske vzajemnosti. Nam je bila zavest slovanske vzajemnosti potrebna, ko smo ustvarjali v sebi slovansko in posebej še jugoslovansko zavest. Zrastli smo v veri, da je bratska zveza med Slovani tako čvrsta, da je nobena sila ne more zločiti. Radi smo gledali, kako nam naše Sokolstvo postaja najjačji nosilec slovanske vzgoje, pravega bratstva. Gledali smo v bližnjo bodočnost, ko bo Sokolstvo dvignilo Slovanstvo in ga zedinilo, v sebi smo pa gradili spomenik tvorcu naših velikih idej, dr. Miroslavu Tyršu, ki nam je odkazal široko polje za navdušeno rodoljubno delo.

Mariborska sokolska družina je bila složna. Spoštovanje do staroste dr. Franja Rosine je bilo veliko, spoštovanje do drugega staroste, sedaj že tudi pokojnega dr. Vladimirja Serneca je bilo brezmejno, udanost skromnemu načelniku Ilichu, obrtnemu pomočniku, je bila popolna. Na članskih sestankih, zborovanjih, fantovskih večerih, sprejemnih in poslovilnih sestankih in pred vrstami v telovadnici se je reklo toliko tehtnega, slovanskega, sokolskega, socialnega. Drug za drugim so se vrstili pohodi društva v naše

vasi in trge okrog mesta, v narodnem oziru zapuščene vasi Dravskega polja, naselbine v Dravski dolini, na Kobanskem in na Pohorju, na severu ob narodnostni meji in globoko v Slovenske gorice. Rojake v Gradcu, Špilju, Ernovžu smo obiskovali prav tako, kakor nas je vleklo k onim, ki so se čutili doma zapuščene in pozabljene. Statistika v zapisnikih o tem govori. Zato je pa tudi bilo potrebno, ob začetku vojne poskriti vse, da avstrijska policija ne najde društvenih knjig, nevarnih dokazov neumorne narodne propagande.

V tej sokolski družini so vzrastli iz preprostih dečkov in mladeničev trdi možje. Po ulicah ni bilo več bojzljivosti, da se kaj zgodi, ako si se razgovarjal slovenski. Vajenci — naši naraščajniki — so se večkrat postavili v obrtno-nadaljevalni šoli in na ulici. Učiteljstvo obrtne šole je opazilo nov pokret in je pričelo ostro borbo proti slovenskemu sokolskemu naraščaju. Učitelji so jeli povdarjati veliko oblast nemške moči in kulture, razširjenost jezika in organizacijo nemškega obrtništva. Toda vstal je naraščajnik Souček, urarski vajenec, in pretrgal učiteljev slavospeh: »Gospod učitelj, prosim, zdaj ni ura za politične govore, temveč ura računanja!« Učitelj je ostrmel na odru, kar sapo mu je zaprlo. Vse glave so se obrnile proti Součku.

»Kaj — kaj je rekel ta — človek?« je bruhalo iz učitelja Wassermanna.

»Da bi nas rajši učili obrtnega in trgovskega računstva, ker je na urniku sedaj ura računanja!« je odgovoril Souček in takoj zopet sedel.

»Ti — ušivec, ti si upaš?«

Učitelj je poskočil in prihitel z dolgimi koraki pred Součka. Obe roki je stisnil v pest, toda Souček je bil hitrejši in močnejši in je prevrgel Wassermanna, češ, da ni ušivec . . .

In Wassermann ni več govoril o premoči Germanov, Souček je pa postal vodja slovenske skupine vajencev, ki jih je bilo blizu dvajset.

Značilno je bilo, kako se je sokolska družina vrgla v borbo ob septemberskih dogodkih 1908. V soboto 19. septembra zvečer se je lotila tolpa kakih dvesto razgrajacev Narodnega doma v Mariboru, »da se maščuje za Ljubljano!« Po zidovih je teklo črnilo, revolverске krogle so prebijale okna v nadstropjih, spodaj pa je

padalo debelo kamenje v sobe. Policije seveda ni bilo. Samo na šipah je bilo 1800 K škode.

Sokoli so bili baš zbrani v gimnazijski telovadnici, ko so dobili vest o nemški demonstraciji pred Narodnim domom. Vseh 31 telovadcev je bilo takoj v oblačilnici in v enakomernem teku in brzi hoji so hiteli čez Trg svobode k Narodnemu domu. Ko so demonstrantje zagledali sokolsko strnjeno kolono, so jo udrli v strahu v Tattenbachovo ulico in se razleteli na obe strani, nakar se je — pojavila policija. »Die Sokolisten kommen!« se je slišalo. Respekt pred »sokolisti« je bil takšen, da bi sami ne bili verjeli.

V dobi balkanskih vojn in svetovne vojne so dali mariborski Sokoli nekaj dokazov svoje narodne volje. V balkanski vojni so odrinili 3 člani v Srbijo, med njimi dijak Weixl in trgovski pomočnik Kristl, ki je bil uslužben pri nemški firmi. Kristl bi se ne bil več smel pojaviti v Avstriji, ker je bil označen kot dezertar. Toda vrnil se je skrivaj in 3. decembra 1913 je poročal na tajnem sestanku v Narodnem domu našim bratom o svojih doživljajih. Po tolikem trpljenju so mu žarele oči, ko je navdušeno govoril, da se bo delo nadaljevalo. Drugo jutro je zopet izginil. Leta 1915. je padel v Srbiji v četniškem odredu.

Ali naj prezremo mariborske in ruške Sokole in njihove prijatelje, ki so zaradi Sokolstva trpeli v zaporih v Gradcu, Thalerhofu itd.? Mnogo jih je preminilo na posledicah avstrijskega preganjanja. Tem žrtvam je Sokolstvo mnogo dolžno. Ideja, za katero so živeli, trpeli in umrli, je zmagala.

Epigram.

V. T.

*Nekaj paragrafov zna,
za darilo šah igra,
humorista ima dar,
pesmi kuje za denar.
Kar mož zna, prodaja vse —
to gotovo kramar je.*

Ivan Cankar in Karl Linhart.

Janko Glaser.

Prvo nedeljo v maju 1911 — torej baš pred 25 leti — je bil Ivan Cankar prvič in zadnjič v Mariboru. Prišlo je do tega mimogrede, ko se je vračal od Sv. Trojice v Slovenskih goricah, kjer je bil preživel nekaj mesecev kot gost dr. Alojza Kraigherja.

Že šest ali sedem let prej so Slovenske gorice prvič postale predmet njegovega zanimanja; vendar se je zgodilo to le oddaleč in posredno, radi Anice Lušinove — Ane v »Erotiki« in »Tujcih« —, ki je bila nameščena kot učiteljica pri Sv. Benediktu v Slovenskih goricah. Pesnik, živeč na Dunaju, je imel takrat o pokrajini le zelo nejasno podobo, v kateri je prevladovalo občutje dolgočasnosti; tako daleč mu je bilo vse, da si sprva niti kraja, kjer je Anica službovala, ni zapomnil, »kajti — kakor ji je pisal 4. februarja 1904 — tistih štajerskih svetnikov je toliko!« (Lj. Zvon 1928, str. 724.)

Neposrednejši je postal njegov odnos do teh krajev šele, ko je kot Kraigherjev gost dobil priliko, da jih spozna sam. Kakor mu je to približalo kraje in ljudi — v pismu 30. novembra 1910 Etbinu Kristanu (Pod lipo 1926, str. 69) je svoje življenje pri Sv. Trojici označil kot »zelo prijetno med prijetnimi ljudmi« —, tako mu je bivanje v Slovenskih goricah približalo še nekaj: ostro narodno borbo, ki so ji pred vojno bili izpostavljeni Slovenci na meji. In ne samo to. Celo sam je v to borbo posegel z zanimivo politično izjavo, kakor je tako odločno in neposredno ni podal morda ob nobeni drugi priliki. Iz tega razloga, obenem pa tudi kot dokument svoje dobe stvarca zasluži, da se nanjo opozori, zlasti še, ker je v Cankarjevih Zbranih spisih ostala neomenjena.

Povod za Cankarjev nastop je dala brošura »Der Abwehrkrieg des unterländischen Deutschtums«, ki jo je l. 1910. izdal v Ptujju Karl Linhart, takratni urednik »Štajerca« in idejni voditelj nemškutarske stranke na Spodnjem Štajerskem.

Privedla je Linharta na to mesto borba za kruh, kar je v zvezi z narodno razcepljenostjo in nezasidranostjo, v kateri je preživel mlada leta, postalo zanj usodno. Bil je sin revne uradniške vdove v Ljubljani, kjer je, dasi po rodu Nemeč, zrastel v slovenskem okolju in se prvotno tudi sam udeleževal v slovenščini. Sodeloval je leta 1901. nekaj časa v uredništvu »Slovenskega naroda«, v katerem je napisal obsežno oceno Cankarjeve »Knjige za lahkomišelnih ljudi«, pozneje pa se je v skladu s svojim prepričanjem pridružil slovenski socialni demokraciji. L. 1902. je za almanah »Na novih potih« prispeval ideološki članek »Nova pota«, nato pomagal nekaj časa urejevati »Rdeči prapor« v Trstu ter bil med soustanovitelji in prvo leto tudi med sotrudniki »Naših zapiskov«. Do ponovnega preokreta pa je prišlo v njegovem življenju, ko je kot tajnik rudarske organizacije v Trbovljah 1906 radi ponesrečenega štrajka — bil je mlad, sposoben in željen uspehov — izgubil svoje mesto in bil od stranke odslovljen. Z rodbino na cesti, je sprejel ponudbo izdajateljev ptujskega »Štajerca« ter prevzel njegovo uredništvo. Dotakratni stiki s slovenstvom so mu odslej služili le še kot vir, iz katerega je zajemal gradivo za napade nanj.

Posebno značilen izraz tega je gori omenjena brošura. V njej opozarja Linhart na nevarnost trializma in jugoslovanskega vprašanja, s katerim da je »narodič« »der Wenden«, sam zase sicer docela brezpomemben, dobil neki pomen ter postal za Nemce naravnost važen, ker ogroža njihovo posestno stanje na jugu monarhije ter jim zapira pot do morja. V orisu slovenskega političnega razvoja, ki ga v brošuri podaja, obnavlja Linhart razne stare očitke, ki so se od nemške strani oponašali Slovincem — n. pr. da je njihovo politično stremljenje samo delo inteligence, in da je slovenščina umetna tvorba, ki je ljudstvo niti ne razume —, zlasti pa podčrtava eno: da Slovenci sploh nimajo pravice do kakih zahtev, ker so brez kulture. Da to podkrepi, navaja med drugim (v nemškem prevodu) sledeče mesto iz Cankarjeve satire »Krpanova kobila«, ki je izšla v »Naših zapiskih« 1906 (str. 66—67), še istega leta pa tudi v knjigi »Krpanova kobila« (str. 33—35):

»Ah, da bi bila vsaj kulturna laž! Ampak tukaj ni kulturne laži, temveč je laž o kulturi in še satirik ne ve, kaj bi s to lažjo! Kultura je mati tisočerih laži in satirik, ki jih sovraži, jih je vesel, kakor je kladvo veselo nakla. Kjer pa ni matere, tam ni hčeri; nekdo se je zlagal, da imamo kulturo, in zdaj se vleče ta laž brez

konca ter je izvor velikih zmot, nesreč in krivic . . . Mislim, da bi začeli od začetka. Spoglejmo se, pozdravimo se prijazno in brez jeze; tistega fanta, ki je lagal o naši kulturi, pustimo, kjer je: naj sam opravi s svojo vestjo. In recimo: kulture ni, kakor je ni bilo, torej ni kulturnih zavodov in jih ni treba, tudi laži ni več in svobodno si lahko smejemo v obraz! Kar se gledališča tiče, bi ga lahko spremenili v cirkus . . .«

Citat je iztrgan iz celote in nepopoln, zato kljub temu, da se po besedah strinja z izvirnikom, po smislu potvorjen: kar je pri Cankarju podano s sarkazmom in ima značaj pretiravanja in karikature, jemlje Linhart doslovno in na to osnovo naslanja svoje dokazovanje.

Da na to Cankar ni molčal, ko mu je v Slovenskih goricah prišla brošura v roke, je umljivo. Napisal je oster odgovor, ki je pod naslovom »Zanimiva izjava na naslov Karla Linharta« izšel v celjskem »Narodnem dnevniku« 18. novembra 1910 in se glasi:

Pravkar sem prebral brošuro »Der Abwehrkrieg des unterländischen Deutschums«. Napisal jo je Karl Linhart, tisti človek, ki ga je bila slovenska socijalna demokracija po pravici sunila čez prag in ki zdaj na debelo pljuje v tisto skledo, iz katere je nekoč sam zajemal. Ne brigal bi me ta brezsrarni renegat, tudi bi me ne brigala njegova brošura. Toda predrznil se je, da je zlorabil moje ime ter da se je skliceval name, ko je pisal o slovenski »nekulturi«. Pograbil je iz neke moje satire par stavkov, izluščil jih iz vsake pametne zveze ter jih postavil za dokaz, kako sodijo slovenski pisatelji o svojem narodu. Na tak način bi jaz dokazal iz najboljših nemških pisateljev, da nemški narod nima kulture in da sestoji sploh iz samih idijotov. Toliko razuma že prisojam Linhartu, da se je dobro zavedal svoje nesramnosti; zato je nesramnost toliko večja. Vendar pa nisem bil slabe volje, ko sem brošuro do konca prebral. V nji govori Linhart o nemškem mostu do Adrije. Vse kaže, da nameravajo graditi ta most na stebrih renegatstva, prodanstva, laži in brez značajnosti. V tem je za nas vesela tolažba, da bo most trhel in plesniv, še predno bo zgrajen do Drave; kajti zgodovinski razvoj ne trpi laži in pomete z njimi prej ali slej. Tudi me niso vznemirjala vsa tista ovaduška natoleevanja, ki jih je bil Linhart nakopičil v svoji umazani brošuri; hodimo veseli, da se je zlagano spodnještajersko nemštvo ponižalo do Linharta — znamenje, da je to nemštvo gnilo in da je v razsulu! — Sv. Trojica v Slov. goricah. — Ivan Cankar.

Izjava je zbudila pozornost, kajti takratna naša javnost je smatrala Cankarja povečini za negativista, deloma naravnost za brezdomovince, zato je odločno in izrazito pozitivno stališče, ki ga je v tem slučaju pisatelj zavzel, pomenjalo zanjo več ali manj presenečenje. V tem oziru je izjava res bila »zanimiva«, kakor jo

je označilo uredništvo. Spominjam se še, da smo jo z velikim zanimanjem čitali tudi dijaki.

Zanimivo pa je tudi, kako je nanjo reagiral Linhart. Odgovoril je, kakor se da sklepati iz spodaj objavljenega njegovega odgovora, dvakrat. Kje je izšel in kakšen je bil njegov »stvarni« odgovor, mi ni znano; tikal se je menda očitka renegatstva, kajti edino v tej točki je Cankarjevim izvajanjem bilo mogoče oporekati stvarno. Drugi odgovor, ki ga je 27. novembra 1910 prinesel »Štajerc«, se glasi:

Smeh me lomi in za trebuh se držim... Jezi se, res se jezi, tisti Ivan Cankar se jezi, kateri se je doslej celo svoje življenje le krohotal in v prvi vrsti krohotal slovenskemu ljudstvu. Ne vem, kakšna usoda je pripeljala Ivana Cankar (!) v prijazni napredni trg Sv. Trojica (Slov. gor.). Na vsak način je zdaj tam in namesto da bi skušal izpoznati tudi spodnještajersko ljudstvo, bere politične brošure. Dobro! Tudi najboljšemu slovenskemu pisatelju — in to je Ivan Cankar! — se politiziranja ne more prepovedati, čeprav bi bilo to koristno za njegove živce. Kajti ta prokleta politika je Ivana Cankar (!) v jezo spravila. Mož namreč ne ve, da je štajersko vino boljše od kranjskega »cvička« in da slovenski pisatelji o politiki toliko razumejo, kakor nočni čuvaj o astronomiji... V stvarnem oziru sem Cankarju na drugem mestu odgovoril. Kajti on me je brez vsakega povoda v bogve kakšnem nervoznem stanju tja v en dan v celjskem »Narodnem dnevniku« opsoval. Vsa njegova »izjava«, s katero ima ponesrečeni pesnik Spindler otročje veselje, ni namreč drugo nego psovka. Vem, da Ivan Cankar brez psovke ne more izhajati in zato je že opsoval vse, prav vse slovenske vodje na vsakem polju. Ni ga slovenskega imena, na katerega bi Cankar ne pljunil. In — priznati moram — prav ima! Rad to priznam! Zdaj je še mene opsoval, ki nisem slovenski vodja, temveč navadni žurnalist. Imenuje me »nesramnega renegata«. Cankar ve, da je ta psovka laž! In zato ga obžalujem. Jaz nisem svoje narodnosti izdal in zato me žali, da Cankar laže. Spindler lahko trdi, da so me Nemci za 8000 gold. »kupili«; kajti on je — Spindler. Ali Cankar bi moral svojo nervoznost premagati... Kar govori Cankar o »mostu do Adrije«, je neumnost. Čevljar naj pri kopitu ostane! Sploh pa se čudim, da Ivan Cankar daje duška svoji šovinistični duši v enem (!) »Narodnem dnevniku«. Cankar je vendar socialni demokrat, čeprav je kot literat individualist in so njegove knjige pravi protisocialistični evangelij. Čestitam mu, da je socialist, kajti kaj naj bode Slovenec na Slovenskem? Ali socialni demokrat ne sme napeljavati vodo na šovinistični mlin »Narodnega dnevnika«! To je nedoslednost, Ivan Cankar, in z njo si kvarite svoje ime... Cankar, ali veste, kakšen sem bil kot embrijo? Prepričan sem, da me bode do embrija »zasledovali«, ker sem Vam v teh vrsticah svoje mnenje povedal. Vprašajte Spindlerja, ta Vam bode takoj povedal, da sem svojo staro mati (!) zastupil, predno je ležala z mojo mati (!) v otročji postelji... Ivan Cankar, Vaša psovka v »Narodnem dnevniku« mi je dokaz, da ste imeli prav, kadar ste s svojimi »satirami« popisavali slovensko »kulturo«...

Karl Linhart.

S to Linhartovo izjavo je polemika, ki je po krepkih in ne baš izbranih sredstvih značilna za takratno narodno borbo, za javnost bila menda končana; kajti v to, da bi bil polemiziral s »Štajercem«, se — umljivo — Cankar ni hotel spuščati. Da pa si je odgovora kljub temu želel in je primeren obračun z Linhartom smatral za umesten in potreben, kaže pismo (omenjeno že gori), ki ga je 30. novembra 1910 pisal od Sv. Trojice Etbinu Kristanu. V njem pravi: »Ne vem, če Ti je znano, da je ptujski Linhart izdal brošuro »Der Abwehrkrieg des unterländischen Deutschtums«. V tem pamfletu je zlorabil moje ime, mimogrede tudi Dermotovo in Lončarjevo. Jaz sem zoper to neumno zlorabo napisal kratko notico v celjski »Nar. Dnevnik«. Nato se je Linhart razkoračil v »Štajercu«; med drugim je tudi rekel, da l a ž e m, če ga imenujem renegata. — Zdaj res ne vem, kako bi. Neprijetno bi bilo prepirati se s tem človekom; ali tudi ni prijetno, da ga pustim psovati, kakor se mu hoče. Tukaj vidim, da ima ta človek vendar kolikortoliko vpliva in da je njegovo pisanje bolj demoralizujuče kakor narodnjaško in klerikalno skupaj. Jaz bi bil vesel, če bi se ga že enkrat moglo in hotelo o b č u t n o prijeti in to od strani, da bi ga res zadelo. Meni se sploh čudno zdi, da »štajercijanstvo« z Linhartom vred še nikoli ni bilo omenjeno v »Rd. Praporu«. Jaz sam bi se ne hotel prerekati ne s takim listom, ne s takim človekom, političen list pa to lahko stori in ima povodov v izobilju. Saj nam, ki nam je draga kultura narodova, vendar ne more biti malovažno renegatstvo. Preberi tisto brošuro, ki sem jo omenil, potem morda kaj ukreneš. Poglej tudi tisto notico, ki jo je Linhart v »Štajercu« posvetil meni.«

Kakor kaže »Rdeči Prapor« 1910, Kristan Cankarjevi želji ni ugodil. List je bil usmerjen v docela drugem pravcu, zato ga narodni boj na Štajerskem pač ni zanimal.

H koncu naj dostavim še nekoliko besed o tem, kar mi je znanega o Cankarjevem obisku v Mariboru. Bil je lep pomladanski dan — kakor že omenjeno, prva nedelja v maju 1911 —, ko me je osmošolec Maks Kovačič (sedanji ravnatelj realne gimnazije v Ptujju) opozoril, da pride Cankar. Res sem ga kmalu nato v Kovačičevi družbi srečal na promenadi; bil je droben, po svoji zunanosti neznamen, nekaj izrednega pa se mi je zdela njegova glava, ki so ji velike oči in močni brki dajali svojevrsten poudarek. Kovačič, s katerim se je bil pesnik seznanil pri Sv. Trojici, je bil

njegov mentor in vodnik po Mariboru. Sicer pa tega mentorstva ni bilo treba mnogo, kajti mesto Cankarja ni zanimalo. S kolo-dvora sta šla po Aleksandrovi in Slovenski (takratni Tegetthof-fovi in Grajski) ulici do Gosposke, po tej pa zavila proti parku, kjer je bil običajni nedeljski koncert in precej občinstva. Tam sem se s Kovačičevim posredovanjem seznanil s pesnikom tudi jaz in tako nepričakovano prišel v njegovo družbo. Bil sem v tej družbi prvič in zadnjič.

Ker je Cankarju godba bila preglasna — sedeli smo pri mi-zici tik paviljona —, je izrazil željo, da gremo kam drugam. Peljala sva ga skozi park, ki mu je bil všeč in ga je spominjal na smrečje, v katerem je, kakor se je izrazil, pisal svoje mlade zaljubljene pesmi, ter ga hotela povesti na Kalvarijo. Vendar ga tja ni mikalo. Želel je, da mu pokaževa Narodni dom, in tam je ostal nato skoraj ves dan; oglasil se je preko poldneva le še pri dr. Antonu Dolarju, s katerim je bil znan že z Dunaja ter imel z njim stike radi celjskega »Ilustrovanega narodnega koledarja«.

Med potom v Narodni dom je pripovedoval o raznih stva-reh, večinoma literarnih, zlasti o svojem bratrancu Izidorju in njegovih »Obiskih«, ki so prav tisto leto izhajali v Domu in svetu. Povedal je, da je prvi ali vsaj eden prvih »Obiskov« bil namenjen njemu, da pa dotlej še ni izšel, ker še ni mogel oskrbeti zanj pri-merne, nove fotografije; te da ne more oskrbeti, dokler ne bo imel nove obleke, s to pa da čaka na honorar, ki ga bo dobil za »Troje povesti«. Pripovedoval je to na pol resno, na pol s smehom, ven-dar sem imel občutek, da mu v resnici ni bilo vseeno, kako ga bo slika predstavljala. (Strinja se s tem tudi izjava, ki sem jo pozneje našel v njegovih pismih Anici Lušinovi, kateri je 21. avgusta 1902 pisal: »Prihodnji teden se dam fotografirati; zadnja moja slika (tista, ki je bila v »Sl. Přeledu«) je stara že tri leta in vrhutega sem imel takrat manjše brke in zelo posvalvano suknjo.« Lj. Zvon 1926, str. 440.) Cankarju posvečeni »Obisk«, ki je par me-secev nato (v avgustu 1911) končno izšel, pa je res opremljen z lepo, novo fotografijo, ki je očitno nastala tisto poletje, naj-brž v juniju ali juliju.

V Narodnem domu smo dopoldne sedeli sami zase, popoldne, ko se nam je pridružil še en dijak-literat, pa je prisedel Cankar k dolgi »rodoljubni« mizi, kjer je sredi številne družbe mariborskih Slovencev bil precej glasen. Spominjam se še, da je hotel reci-

tirati »Dumo« iz Župančičevih »Samogovorov«, pa ni bilo knjige na razpolago. Ostro se je izrazil o založniku Bambergu, da je knjigi, ki je v njej »čisto zlato«, dal tako slabo opremo. Z ne posebno prizanesljivimi besedami je zafkraval neko gospodično, ker je na vprašanje, kaj ji v »Samogovorih« posebno ugaja, navedla »Prvo pomlad«. Ko je nekdo rabil izraz »mlad pesnik«, ga je Cankar zavrnil, češ, da »pesnik ni ne mlad, ne star, ker stoji izven časa«.

Proti večeru se je omizje polagoma razšlo, in ko je Cankar odhajal na večerni vlak, da se popelje v Celovec po honorar za »Troje povesti«, smo ga na kolodvor spremili samo trije študentje.

Pomlad v jeseni.

Cvetko Vonjavec.

*Pomlad je, a ta sveži solnčni soj
v usehlem srcu mi budi pomlad;
omamljen čutim — preden pojdem spat,
rdeč venec vsaj večer ozaljša moj.*

*Cvetočih deklic sladki nepokoj,
njih src deviških blaženi prevrat
zajel je tudi mene — kakor sat
medu leži prihodnjost pred menoj.*

*Smrt suče vsepovsod svoj ostri srp;
odpada zadnji sad in zadnja sled
pomladi je podlesek v sencah vrb.*

*A v meni je rdeč maj sladko spočet!
Ko deklicam mi je deveta skrb
vse, kar ni sen in slast in vonj in cvet.*

Tri zgodbe s koroške fronte 1919. leta.

Mario Grisold, polkovnik v p.

Izmed dogodkov, ki so se vršili na koroški fronti 1919. leta, hočem opisati samo tri, in to radi tega, da bi se vsaj na tako skromen način ohranil spomin na požrtvovalnost slovenskega vojaštva, ki je, izmučeno od svetovne vojne, namesto da bi si doma odpočilo, ponovno zgrabilo za orožje in hitelo na ogrožene meje. Mnogi od njih, častniki in vojaki, so žrtvovali svoje življenje v teh borbah, ali kdo se jih spominja razen svojcev in tovarišev, katerim je usoda takrat prizanesla?

Moje zgodbe bodo čitali tudi taki naši zadrugarji, ki so se borili v svetovni vojni na raznih frontah in od katerih so se marsikateri udeležili najtežjih bitk, ali oni nimajo pravice do zaničljivega primerjanja. Kajti borbe, ki jih bom opisal, se seveda ne morejo primerjati s težkimi bitkami svetovne vojne niti glede na število udeležencev niti na uporabljena sredstva, vendar pa niso bile nič manj nevarne.

Za uspeh vsake vojaške operacije na fronti je potrebna poleg discipline in hrabrosti vojaštva še dobra lastna oprema v vsakem pogledu in točni podatki o sovražniku. Kar se tiče naše takratne opreme, mislim, da mi ni treba posebej dokazovati, da je bila nezadostna. Zlasti v tehniški opremi smo bili siromašni. Sanitetska oprema je bila jako borna. Sredstev za hitri prenos povelj in vesti, kakor telegrafa, telefona, radija i. t. d. nismo imeli v zadostni meri; pešec in konjenik sta bila — kakor v prastarih časih — še najbolj zanesljivo, ali tudi najbolj počasno obveščevalno sredstvo.

Podatki, ki smo jih dobivali o sovražniku, so bili jako pičli, pa tudi zelo nezanesljivi. Bobene edinice niso imele možnosti, da si priskrbe potrebne podatke same, ker sovražnik večinoma ni imel uniforme. Za nobenega nasprotnika se ni moglo z gotovostjo povedati, ali je navaden meščan, ali pa sovražni vojak. To je naše operacije silno otežkočalo. Sovražnik se je boril, dokler je imel

upanja v uspeh, potem je pa puško odvrigel ali skril, vzel motiko ali lopato v roko in nihče mu ni mogel dokazati, da se je malo preje vojeval.

General Maister se je mnogo trudil, da bi to stanje odpravil. Ponovno se je obračal na deželno vlado Štajerske v Gradcu in pretil, da se bo smatralo vsakega nemško-avstrijskega vojaka, ki ni v uniformi ali ki nima vsaj avstrijske trobojke na rokavu, kot zločinca in da se bo proti njemu postopalo po vojaških zakonih. Vse zaman. Stanje se v tem pogledu ni spremenilo in mi smo prej ko slej imeli sovražnika pred seboj ali ga spet nismo imeli, čim je skril puško. Kdor tega ni izkusil, si ne more predstavljati, s kakšnim čustvom se stopi v borbo, če je sovražnik povsod in nikjer.

Ker sem se tudi udeležil svetovne vojne, lahko rečem, da je bilo življenje in borba na koroški fronti v marsikaterem oziru neprijetnejše nego na frontah svetovne vojne, in da so udeleženci koroških borb v polni meri zaslužili priznanje domovine, katero tudi z vojaške strani ni izostalo.

Zgodbe, ki jih bom opisal, sem doživel osebno kot poveljnik mitraljeske čete 1. bataljona takrat »mariborskega«, sedaj 45. pešpolka; kratko časa sem tudi poveljeval bataljonu. Te zgodbe so zato deloma tudi zgodovina 1. bataljona, oziroma mitraljeske čete 1. bataljona mariborskega pešpolka. Takratni poveljnik 1. bataljona je bil major Milan Grebenec, poveljnik polka pa podpolkovnik Avgust Škabar.

NA SOBOTI.

Kje je Sobota? Gorovje Kleinalpe (1763 m) se razteza proti jugovzhodu v dveh smereh. Ena smer vodi čez Brandel (1448 m), Košenjak (1522 m) in Pernice v Dravsko dolino zapadno od Mute, druga smer čez Sv. Ožbolt (1522 m), Soboto (1432 m) in Sv. Jernej (1044 m) v Dravsko dolino vzhodno od Mute. Med tema hrbtoma leži med gornjim tokom Bistrice in Radvanjskim potokom (Krumbach) tik bivše koroško-štajerske meje vas Sobota, katera zavzema kakor vse gorske vasi velik prostor, selišča samotnih kmetij so jako oddaljena drugo od drugega. Središče vasi tvori cerkev sv. Jakoba (1070 m), župnišče, šola, gostilna z gospodarskim poslopjem in še neka bajta. Od teh poslopij je bila najseverneje šola, tik nje rob gozda. Ob tem gozdnem robu je šla takrat demarka-
cijska črta A, torej je bila Sobota tik te črte in na naši strani.

Par korakov južno od šole je cerkev, še malo bolj južno pa župnišče. Jugovzhodno od župnišča je gostilna.

V vojaškem pogledu je bil obmejni kraj pri Soboti velike važnosti, zato so tudi v štajerskem obmejnem poveljstvu sklenili, da pride v Soboto naša posadka, kajti Avstrijci so kljub temu, da je bila Sobota na naši strani, poslali tjakaj svojo posadko. Brez boja se torej ta stvar ni dala urediti.

Iz Maribora odposlana posadka pod poveljstvom nadporočnika Martina Bevka je štela nekoliko vojakov 2. čete in štiri strojnice moje čete, katerim je zapovedoval poročnik Jože Groznik. Dne 11. marca se je ta mali oddelek začel pomikati iz doline potoka Bistrica navzgor proti Soboti. Seveda ga je sprejela avstrijska posadka z ognjem. Nenavadno hrabro in hladnokrvno je oddelek v naskoku zavzel skupino hiš okoli cerkve, pri čemur so ga strojnice jako dobro podpirale, avstrijska posadka pa je izginila v gozdu. Za ta hrabri in požrtvovalni napad je dobila posadka, posebno pa njen poveljnik pismeno pohvalo od poveljnika Dravske divizijske oblasti generala Krste Smiljanića.

Naša posadka ni imela nikdar miru. Na avstrijski strani so služili fantje, katerih domovi so bili na naši strani in ki so izkoriščali noč, da so prihajali k svojcem in si polnili svoje nahrbtnike, kajti za hrano se je moral vsak sam brigati. Vsled tega je posadka še komaj mogla vršiti svojo naporno službo in je pretila nevarnost, da v slučaju močnejšega napada z avstrijske strani izgubimo Soboto. Radi tega je štajersko obmejno poveljstvo zapovedalo, da se posadka na Soboti tako ojači, da bo imela vsega eno celo četo pehote in celo četo strojnic, ter da se posadki stavi na razpolago tudi gorska baterija na Pernicah.

Določen sem bil za poveljnika posadke na Soboti in sem odrinil s pehoto in strojnicami iz Maribora v Vuzenico. V gostoljubni hiši Kresnikovi smo prenočili ter drugi dan nadaljevali pot čez Muto, Pernice na Soboto. Opoldne smo dospeli. Po kratkem počitku sem organiziral obrambo tako, da je vsak posameznik poznal svoje mesto v slučaju napada. Že prvo noč na Soboti smo imeli priliko, prepričati se, da nismo zaman delali. Po dne nas sovražnik nikdar ni nadlegoval, zato smo tudi črez dan večinoma spali, po noči smo pa bili vsi budni. Vsi častniki smo bili v župnišču, ki je seveda bilo zapuščeno. V večji sobi so stanovali častniki, v majhni sobi poleg njih pa jaz; na drugi strani veže v veliki sobi

je bil telefonski in sanitetski oddelek. Poljski telefon, kateri nas je vezal z gorsko baterijo na Pernicah in z našo bazo za prehrano v Muti, je bil instaliran v kuhinji. Dobro se spominjam štirih luknjic v zidu nad mojo posteljo, ki so nastale ob priliki našega napada na Soboto, ko so krogle letele skozi okno in se zarile v zid. Vsako jutro, ko sem legel, sem sklenil in si ponavljal, da v slučaju sovražnega napada ne smem v postelji sedeti pri oblačenju, kajti ne bi bila izključena kakšna luknjica v glavi. Kakor sem že omenil, smo po noči vsi bedeli; mi častniki smo sedeli v veliki sobi in pridno tarokirali. Vsako uro je eden odšel, da pregleda stražarje, ki so jih poleg tega še nadzorovali podčastniki in patrolje.

Vršili smo seveda tudi poizvedovanja o sovražniku, pri čemur so nam orožniki jako dobro pomagali. Vesti smo dobili včasih tudi od civilnega prebivalstva, čeravno samo nezanesljive. Tako me je obvestil neki kmet, ki je baje prišel od avstrijske strani, da se na grebenu Gasič—Piršling kopajo postojanke za topove. Če bi bilo to resnično, bi bilo za našo posadko usodepolno. Ker se sam nisem mogel prepričati o resnici te vesti, sem prosil štajersko obmejno poveljstvo, da ono poizveduje s pomočjo aeroplana. In res, nekega jutra smo čuli brnenje aeroplanskega motorja in tudi zapazili naše letalo, ki je letelo precej nizko nad obmejnim grebenom. Kmalu nato se je pojavil aeroplan nad Soboto, se spustil tako nizko, da smo se bali za naše dimnike in vrgel pivsko steklenico, ki je padla tik zidu pokopališča. V njej je bil listek, na katerem letalski poročnik Emil Grisold javlja, da na omenjenem grebenu ni sledu kakšnih postojank.

Poleg pogostih nočnih napadov, katere smo vse odbili, sta se dogodila dva slučaja, za katera mislim, da sta vredna, da jih opišem in tako rešim pozabljenja.

Prvi dogodek je bil tragična smrt praporščaka Jakoba Kavčiča, častniki in vojaki so ga imenovali »Jakec«. Bila je strašna noč koncem meseca marca, vihar tako silen, da smo se bali za naše strehe, tema pa taka, da se ni moglo videti niti za korak naprej. Razumljivo je, da so ravno takšne noči najbolj primerne za izvršitev nenadnih napadov, zato sem tudi odredil največjo opreznost.

Po stari navadi smo častniki skupaj sedeli in tarokirali. Takoj po polnoči je prišel red za pregled stražarjev na praporščaka

Kavčiča. Komaj pol ure po njegovem odhodu pa so ga že prinesli vojaki težko ranjenega k nam — lastni stražar pri strojnici ga je obstrelil.

Z ozirom na vse okolnosti, katere so zahtevale največjo opreznost, sem namreč bil odredil, da se častniki, podčastniki in patrulle, ki bodo šle kontrolirat stražarje, ne smejo bližati od spredaj, temveč samo od zadaj; stražarjem pa je bilo zapovedano, da v slučaju, ako čujejo nekaj od spredaj, samo enkrat zakličejo »Stoj!«, in če dotičnik ne obstane, naj takoj v tej smeri streljajo. Kavčič sam je izpovedal, da je v temi zgrešil pot in tako prišel k stražarju od spredaj. Klica »Stoj!« vsled vetra ni mogel slišati. Stražar je izjavil, da je naenkrat nekaj slutil pred seboj, videl ni nič, tudi nič ni slišal, a imel je občutek, da se nekdo nahaja pred njim. Zaklical je »Stoj!« in kratko zatem sprožil. V tem trenutku je Kavčič bil kakšnih pet korakov pred stražarjem, z desnim bokom obrnjen k njemu. Strel mu je šel skozi desni laket, na katerem sta bili samo dve luknjici, potem skozi trebuh, vhod in izhod oddaljena komaj 12 cm in nato skozi levi laket, ki je bil težko ranjen, ker sta bili zdrobljeni obe kosti.

Na strel je takoj izletela straža, ki je Kavčiča našla in dala prenesti k nam. Tovariši so mu takoj previli rane, imeli smo seveda samo zasilne zavoje. Vihar nam je pretrgal telefonsko žico, po noči se ni dalo nič popraviti in šele ob 7. uri zjutraj smo dobili zvezo z Muto. Iz Mute sem dal zaprositi zdravnika dr. Pregla v Vuzenici, naj takoj pride s potrebnim zavojnim materijalom in sem mu stavil konja na razpolago. Že ob 1. uri je prispel zdravnik, pregledal rane in jih ponovno previl, toda mi je takoj rekel, da je vsled rane v trebuhu vsaka pomoč izključena. In res, okoli 5. ure popoldne je začela agonija in ob 7. uri je izdihnil naš Jakec. Naj mi bo na tem mestu dovoljeno, da se zahvalim zdravniku gospodu dr. Preglu, ki se je do zadnjega trenutka brigal za Jakeca in kateri mu je zatisnil oči tako pretresen, kot da mu je umrl lastni sin.

Takoj sem dal telefonično obvestiti njegove starše, kakor tudi štajersko obmejno poveljstvo. Bila je to žalostna noč — mrtvi Jakec med nami — govorili smo o raznih dogodkih iz vojne, do tarokiranja nam ni bilo in počasi, jako počasi je prišel dan. Zvedeli smo za nekega mizarja, ki je bival onstran demarkacijske črte. Vse eno. En podčastnik z 20 oboroženimi vojaki je šel k

njemu in neovirano so nam prinesli rakev. Pripravili smo našega rajnega in ga položili na mrtvaški oder v cerkvi. Še isti dan je prišlo povelje, da se Jakec prenese najprej na Muto in od tam v Maribor. Bil je žalosten sprevod iz Sobote, na rakvi skromen venec iz smrečja, za rakvijo častniki in moštvo, katero ravno ni bilo na straži. Spremljali smo ga samo par sto metrov navzdol, kajti varnost postojanke se ni smela zanemariti.

Vojak, ki je Jakeca v vestnem izpolnjevanju svoje stražarske dolžnosti vstrelil, je spremljal svojo nedolžno žrtev do groba. Predpostavljeni, tovariši in prebivalstvo Maribora so priredili Jakecu veličasten pogreb. Na njegovem grobu niso plakali samo njegovi ubogi starši, plakal je tudi vojak, kateremu je nemila usoda dodelila, da je ustrelil svojega ljubljene predpostavljenega.

Drugi dogodek na Soboti ni tragičen, temveč kaže požrtvovalnost in hrabrost naših fantov. Orožniki, ki so patrolirali ob demarkacijski črti, so mi javili, da so našli napeljano telefonsko žico. Vedel sem, da je izključeno, da bi to bila naša žica, zato sem poslal patrolo pod vodstvom poročnika Jože Groznika z nalogo, da to linijo poiščejo, se na njo priklopijo in poslušajo, kaj se govori. V to svrho so vzeli s seboj telefonski aparat. Groznik je svojo nalogo takole rešil: našel je žico, na nekoliko mestih se je tudi priklopil, ali ni ničesar slišal. Ker mu je to iskanje trajalo predolgo, je šel s patrolo vedno ob žici in na ta način prišel v bližino Gornje Glažute ob demarkacijski črti, toda na naši strani. Tu je zapazil nekoliko vojakov, videl je, kako se iz dimnika dviga dim in iz tega zaključil, da je to avstrijska poljska straža. Od gozdnega roba do glažute je bilo par sto korakov odprtega zemljišča. Groznik se je odločil za napad, čeprav ni vedel, kolika je sovražnikova posadka. V rojni črti je patrola letela proti glažuti, od tam so jih pa zapazili in začeli streljati. Bili so jako presenečeni in zato se je Grozniku posrečilo, da je zavzel Glažuto. Poveljnika straže, nekoga kadetaspiranta, so vjeli, vojaki so pa pobegnili. Sreča je bila našim naklonjena, kajti večji del sovražne posadke ni bil na glažuti, temveč v okolici, kamor so šli po živež. Od naših je bil ranjen samo redov Križe iz Ruš, katerega so morali nositi do Sobote. Telefonska linija je bila takozvana mrtva linija, na katero niso priklopljeni nobeni telefonski aparati. Ker smo imeli pomanjkanje telefonske žice, je Groznik med potom nazaj na Soboto pobral najdeno žico. Ujetega kadetaspiranta smo pogostili na So-

boti kar najbolje, t. j. z vsakodnevnim golažem in izborno planinsko vodo, potem pa ga odpremili k štajerskemu obmejnemu poveljstvu v Maribor.

7. aprila je prišlo za nas odrešenje, prispela je nova posadka od tržaškega bataljona, mi smo šli v Vuzenico na prenočišče, drugi dan pa smo se vrnili v Maribor.

PRVA OFENZIVA.

V aprilu so v koroškem obmejnem poveljstvu sklenili ofenzivo proti Avstriji, da se zavzame tudi Celovec. Del te akcije je bil nameravan iz mostišča pri Velikovcu. Koncem aprila so bili v postojankah mostišča: na desnem krilu 3. bataljon mariborskega pešpolka pod poveljstvom kapetana Cirila Rakuša, v sredini en bataljon celjskega pešpolka pod poveljstvom kapetana Dolenca in na levem krilu en bataljon celjskega pešpolka pod poveljstvom majorja Kosa. Od artilerije je bila tu baterija 10 cm havbic pod poveljstvom nadporočnika Mirka Gorišeka. Koroško obmejno poveljstvo se je nahajalo v Velikovcu.

28. aprila zjutraj sem dobil povelje, naj z dvema četama pehote in eno četo strojnic odrinem v Sinčo vas, kjer bom dobil nadaljnja povelja od koroškega obmejnega poveljstva. Ko je proti večeru že vse bilo vkrcano na glavnem kolodvoru, smo čakali na odhod. Naš poveljnik polka, podpolkovnik Škabar je prišel z vsemi častniki na kolodvor, da se od nas poslovijo in da nam zaželi junške sreče. V Sinčo vas smo prispeli okoli 10. ure zvečer. Tu sem od službujočega uradnika železniške postaje dobil zapečateno pismo s poveljem obmejnega poveljstva; isti uradnik mi je ustno sporočil tudi povelje, da se pri izkrcavanju ne sme prižgati nobena luč, kajti Avstrijci bi s svojih postojank zapazili svetlobo in kolodvor je še v dometu njihovih topov. Izkrcavanje, posebno konj, je bilo brez luči dosti težavno, ter smo šele ob polnoči bili pripravljene za odhod. V dobljenem povelju je bila najprej objasnjena situacija, potem namera poveljnikova ter naloge posameznih vojaških oddelkov. Moj bataljon je bil določen kot rezerva koroškega obmejnega poveljstva; ob 4. uri sem moral biti pri gozdnem robu 1300 m zapadno Velikovca in imel sem nalogo, da sledim bataljonu majorja Kosa, ter da po zavzetju Celovca zase-dem državni kolodvor.

29. aprila še pred 4. uro sem bil z bataljonom na zapovedanem mestu. Ob 5. uri je začela naša artilerija pripravljati napad in ob 6. uri je začela z napadom pehota. Desni in srednji bataljon nista mnogo napredovala, ker sta prišla pred jako močne avstrijske postojanke. Posebno srednji bataljon (celjski) se je znašel pred neverjetno močnim položajem vzhodno vasi Sv. Štefan, kjer so Avstrijci namestili na jako strmem grebenu — imenovanem Leike, strojnico poleg strojnice. Celjskemu bataljonu majorja Kosa se je pa posrečilo, da je zavzel avstrijske položaje in je hitro prodiral proti zapadu, zaplenil topove in strojnice, z eno besedo, njegov napad je sijajno napredoval. Posledica tega je bila, da je med obema celjskima bataljonoma nastajala vedno večja vrzel, kar bi za celo akcijo moglo biti usodepolno. Zato sem od obmejnega poveljstva dobil povelje, da z bataljonom naj ne sledim celjskemu bataljonu majorja Kosa, temveč naj krenem v nezasedeni prostor proti Šmarjeti—Sv. Juriju pri Važenberku, da na ta način zagrozim sovražnikovemu desnemu boku, kateri zadržava srednji celjski bataljon. To povelje je bataljon popolnoma izvršil. Pri Šmarjeti smo se spopadli s sovražnikom in ga prisilili, da je zapustil svoje postojanke. Ostavil je na mestu nekoliko strojnic in pri Sv. Katarini tudi dva gorska topa. Ta naš uspeh je primoral sovražnika pred srednjim celjskim bataljonom na umikanje. Ob 7. uri zvečer sem bil z bataljonom v prostoru Sapot—Sv. Jurij—Brankovec.

Zaustavil sem nadaljnje prodiranje, odredil linijo predstraže in poslal po kuhinje. Nad štiriindvajset ur nismo ničesar jedli, zato smo, veseli in zadovoljni z našim uspehom tega dne, zmazali obed in večerjo naenkrat. Pod varstvom predstraže je vse hitro leglo na počitek. Okoli polnoči sem dobil povelje, da se naj z bataljonom takoj vrnem v Št. Rupert pri Velikovcu in da v narodni šoli ostanem kot rezerva. Vrnivši se na zapovedano mesto sem videl, da se tudi ostali bataljoni vračajo. Splošni vojaški položaj na Koroškem je zahteval to naše umikanje v stare postojanke.

1. maja nismo imeli posla s sovražnikom. Zgodaj je prišel k meni poveljnik mostišča polkovnik Ciril Koh in z njim sem obšel vse postojanke. Na njegovo povelje sem dal dve strojnici levemu odseku, dve strojnici srednjemu odseku na Struzzikogelu, dve strojnici in eno četo pehote pa desnemu odseku. Ena četa z dvema strojnicama je ostala v rezervi za meščansko bolnico v Ve-

likovcu. Predpoldne smo pokopali na pokopališču v Št. Rupertu vojaka, ki je prejšnji dan padel pri napadu in katerega smo seboj peljali. V ostalem je ta dan bil miren.

2. maja približno ob $1/24$. uri zjutraj je začela avstrijska artilerija precej močno obstreljevati naše postojanke. Tudi narodna šola je dobila par granat, ena je precej poškodovala streho telovadnice. Šolskim sestram sem svetoval, naj gredo v klet, kjer bodo varne pred topovskim ognjem. Ni dolgo trajalo pa sem že dobil vest, da so vasi Olšenica in Orliča vas v plamenu, kar je bilo znak, da sovražnik namerava napad na nas. Kratko nato dobim vest, da se naše čete umikajo na drugo stran Drave. Ker tega nisem mogel verjeti, sem se hotel prepričati na merodajnem mestu, ter sem hitel v Velikovec. Krogle so že dobro švigale čez glavo, pa sem verjel, da res slabo stoji za nas. V Velikovcu so pisarne poveljstev že bile prazne. V tem momentu prijaha nadporočnik Gorišek, ki me obvesti, da Avstrijci napredujejo v severovzhodni smeri in da mu ne bo mogoče rešiti svoje havbice čez Dravo. Poklical sem edino rezervo, četo nadporočnika Jerneja Pavliča. Gorišek sem zapovedal, naj takoj vpreže svoje havbice in hiti na drugo stran Drave. Četa nadporočnika Pavliča in dve strojnici sem poslal proti severovzhodu, da bi zadržala napredovanje sovražnika tako dolgo, dokler havbice ne bodo v varnosti. Sovražnikova artilerija je močno obstreljevala rob mesta, vsled česar niti ni bilo mogoče priti ven iz ulice. Nato sem poslal četo Pavliča z eno strojnico na drugi breg Drave s poveljem, da tam takoj zasedejo visoki obrežni rob. Sam sem se z eno strojnico vrnil skozi Velikovec. Prebivalstvo Velikovca, preje plaho, je postalo pogumno, čim je videlo naše umikanje, zgrabilo je za puške in nas obstreljevalo iz oken. Ako bi ne imel pri sebi dveh vojakov, ki sta streljala na vsakega, ki je samo pogledal skozi okno, ne verjamem, da bi bil iz Velikovca odnesel celo kožo.

Najhujši mi je bil prehod čez most. Sovražnik je na velikovškem pokopališču že postavil nekoliko strojnic ter z njimi in s topovi obstreljeval most. Vendar sem se odločil za prehod. Zdi se mi, da prej v svetovni vojni nikdar nisem tako hitro tekel kakor takrat čez most. Do tega trenutka so že bili na drugem bregu Drave 3. bataljon mariborskega pešpolka kakor tudi velik del srednjega celjskega bataljona, četa nadporočnika Pavliča in havbice. En celi celjski bataljon in mali oddelek mojega bataljona

so bili še na sovražnikovi strani. Posamezno in v malih skupinah so preleteli vojaki most, ostanek celjskega levega bataljona so zvečer prepeljali kmetje na čolnih pri vasi Sv. Lovrenc.

Južni breg Drave smo takoj pripravili za obrambo. Ko sem dobil telefonsko zvezo z havbicami nadporočnika Goriškega, sem ga obvestil o poziciji sovražnikovih strojnic. Takrat so havbice izredno dobro streljale, v najkrajšem času so strojnice izginile, in tako je še marsikateremu bilo omogočeno, da se je rešil čez Dravo na našo stran.

Naj omenim, kako so šolske sestre iz Št. Ruperta prišle čez Dravo. Na oni strani Drave sem naenkrat opazil majhno skupino, vso z belimi glavami. Nisem takoj spoznal, kaj je, pa se mi je jako čudno zdelo. Šele z daljnogledom sem videl, da so to šolske sestre. Počasi, roke sklenjene k molitvi, sklonjenih glav, so korakale čez most in ni si mogoče predstavljati večjega kontrasta nego je bil med njihovim mirom in vojaki, ki so bežali in se sedaj tu sedaj tam zakrivali pred sovražnikovimi svinčenkami. Vendar so srečno prišle čez.

Da bi sovražniku onemogočili prehod čez Dravo, smo z našimi strojnicami obstreljevali vse čolne, ki so bili na drugi strani privezani, tako dolgo, dokler se niso potopili. Ob 9. uri zvečer so naši pionirji razstrelili most. Ž njim je padla zadnja možnost, da bi Avstrijci prišli čez precej visoko in deročo Dravo, zato smo si mogli privoščiti krvavo zasluženi nočni odmor.

Drugi dan smo naše čete in postojanke še boljše pripravili za obrambo. Poveljnik 3. bataljona mariborskega pešpolka je zbolel, zato sem prevzel poveljstvo tudi čez ta bataljon. To predpoldne se je zgodil slučaj, ki ga moram zabeležiti. Z nadporočnikom Gorišekom sva opazovala Velikovec in njegovo okolico. Videla sva mnogo hiš v zastavah, čula sva petje in sviranje godbe. Slavili so zmago in to nalašč nam pred nosom, češ, saj so nas potolkli tako, da jim nič ne moremo. Rekel sem Gorišku, da jim, kakor se mi zdi, manjka bas v tej godbi, ter da bi on lahko malo pomagal. Samo ena edina granata je odletela v Velikovec — in tamkajšnjega veselja je bilo konec. V avstrijskem časopisju smo čitali, da je v Velikovcu pri njihovem slavju zmage udarila granata v množico in da je obležalo devet mrtvih.

Sledeči dan so Avstrijci, ki so napredovali iz Celovca proti vzhodu, dosegli črto Galicija—Grabštanj. Vsled tega naša fronta ni

mogla ostati pred Velikovcem, sicer bi nam prišel sovražnik za hrbet. Zavzeli smo novo linijo koleno Drave pod Vogljami—Podhom. Izpraznili smo kolodvor Sinčavas tako, da so ostala samo prazna poslopja. Bila je že noč, ko je lokomotiva odpeljala zadnje vagona, zadnje oseboje in stvari. Pred našo novo fronto je stala neka bajta, katera je bila polna artilerijske municije. Te municije nismo mogli rešiti, temveč je z bajto vred točno ob 9. uri zvečer zletela v zrak.

V tej noči smo se umaknili še dalje nazaj in zasedli linijo Golob—Šmihel—Breška ves—Podgora in sicer moja dva bataljona desno, celjski bataljon majorja Kosa levo. Zjutraj je prišel avstrijski oklopni vlak. Ko smo ga obsipali z ognjem iz strojnic, se je vrnil nazaj. Kmalu nato smo dobili povelje za nadaljnji umik. Major Kos in jaz sva izdala potrebna povelja, pa sva potem brez spremstva šla do skupine hiš Hrust radi rekognosciranja novega položaja. Tedaj se je zgodilo nekaj, kar je značilno za duševno potrto, ki nastopa pri vsakem prisiljenem umiku. Vsaka vest najde nekoga, ki v njo veruje. Nek podčastnik je prišel k bataljonu in pripovedoval, da so Avstrijci že v Pliberku, da se je planinski polk severno Pliberka že davno umaknil in da je izključeno izvršiti povelje, katero smo izdali, češ, da sva gotovo tudi midva, major in jaz, vjeta. Posledica tega je bila, da je velik del bataljonov krenil proti Celju, namesto da bi sledil nama. Major Kos in jaz sva dolgo čakala, dokler od malega števila prihajajočih nisva zvedela, kaj se je zgodilo. Imel sem samo še kakih 180 vojakov, nekaj manj jih je imel celjski bataljon. Prej nego smo zavzeli izbrane postojanke, je že prišlo novo povelje za umik, torej spet nazaj. In to povelje se je stalno ponavljalo.

Ko smo prišli do potoka Meže, smo srečali nadporočnika Malgaja, kateri je s svojimi fanti hotel zaustaviti avstrijsko prodiranje; poskus, da spremeni svoj načrt, se nama ni posrečil. Hotela sva ga rešiti, kajti jasno je bilo, da je vsaka žrtev zaman. Ali mlado navdušenje ni hotelo poslušati starega izkustva. Dobro se spominjam, kako smo si segli v roke in se poslovili, — Malgaj navdušen in poln poleta, nama pa ga je bilo žal. Major Kos mi je rekel: »Če bo res ostal pri svoji nameri, tega fanta ne bomo več videli!« In žalibog tako je tudi bilo.

Nazaj in zopet nazaj čez Dravograd, Muto, Marenberg do Brezna, kjer smo se 7. maja vkrcali za vožnjo v Maribor. Ko sem

ostanke dveh bataljonov pripeljal v kasarno, me je poveljnik podpolkovnik Škabar vprašal: »Ja Grisold, ali je to vse, kar mi vrneš?« Edina tolažba je bila, da se je en del še nahajal v Celju, — toda dejstvo, da je ta prva koroška ofenziva popolnoma propadla kljub neomejeni požrtvovalnosti častnikov in vojakov, se ne da zanikati.

Naše izgube so bile: 5 mrtvih, 11 ranjenih in 98 ujetih.

DRUGA OFENZIVA.

Poraz v prvi ofenzivi je zahteval resnih ukrepov za zaščito našega slovenskega ozemlja, kajti ogrožena je bila tudi že štajerska meja. Vsled tega je bila razglašena mobilizacija, katera je odpuščene rezerviste poklicala nazaj v kasarne. Po komaj šestdnevnem odmoru sem 14. maja ponovno krenil na koroško-štajersko mejo kot poveljnik 1. bataljona, sestavljenega iz dveh čet pehote in ene čete strojnic. Poveljnika čet sta bila kapetana Drago Krumenaker in Vaclav Dic. Prispel sem v Marenberg, kjer sem se javil poveljniku odseka podpolkovniku Vladimiru Uzorincu. Dobil sem na razpolago nekoliko dni za vežbanje rezervistov. Potem sem prevzel pododsek, katerega je držal bataljon varaždinskega pešpolka in sicer od kote 902—čez Vrata—Danijel breg do cerkve Trbonje. Na tem pododseku so prišle pod moje poveljstvo še četa kapetana Rozine mariborskega pešpolka in dve gorski bateriji. Severno od mojega pododseka so bile postojanke tržaškega bataljona, južno pa odseka Slovenjgradec.

Pri rekonosciranju sem našel, da naše sedanje postojanke za obrambo niso ugodne in sem se odločil za ugodnejšo linijo direktno na štajersko-koroški meji—cerkev Sv. Magdalena—Kogelnik—cerkev Trbonje. Z dovoljenjem poveljnika odseka sem zasedel ob večernem mraku novo linijo brez posebnih ovir od strani sovražnika. Četo kapetana Rozine je zamenjala četa nadporočnika Martina Bevka. Razpored čet je bil sledeči: severno Drave četa kapetana Dica in 4 strojnice, južno Drave ob železniški progi četa kapetana Krumenakerja in 2 strojnici, na Trbonjah četa nadporočnika Bevka in 2 strojnici. Štab bataljona je bil v Muti. Z vojaškega stališča je bil razpored bataljona jako neugoden, ker je Drava kot nepremostljiva ovira raztrgala bataljon v dva dela, ki sta sicer mogla eden drugega videti, kljub temu pa nista imela one notranje

vezi, ki je neobhodno potrebna v vsaki vojaški edinici. Ta neugodnost se ni mogla popraviti, ker ni bilo drugih čet na razpolago.

Za predstoječo ofenzivo se je koncentriral celi mariborski pešpolk. 1. bataljon je že od prej bil v omenjenih postojankah. 3. bataljon pod poveljstvom kapetana Ferda Plaskana je zamenjal tržaški bataljon severno 1. bataljona, 2. bataljon pod poveljstvom majorja Edvarda Vaupotiča je bil v rezervi v Muti. Štab polka s poveljnikom podpolkovnikom Avgustom Škabarjem se je etabliral v Vuzenici. Poveljstvo nad 1. bataljonom je prevzel njegov stalni poveljnik major Milan Grebenec, jaz sem zopet prevzel svojo četo strojnic v 1. bataljonu.

Naš polk je spadal v Labudski odred, kateremu je poveljeval osebno general Maister. Operacije na Koroškem je vodila Vrhovna komanda iz Beograda.

Naloga Labudskega odreda je bila: zavzeti Sp. Dravograd, Labud in Št. Pavel.

V takšnem razporedu smo čakali na početek ofenzive. Zvečer 27. maja smo čitali našim vojakom povelje Štajerskega obmejnega poveljstva Op. šte. 1825, katero citiram doslovno, kajti smatram je kot dokument, ki jasno slika tedanje razmere in ki nam dokazuje veliko ljubezen našega mnogo prerano umrlega vođe, generala Maistra do naše slovenske zemlje in Jugoslavije.

Povelje se glasi:

Vojaki, tovariši moji!

Koroški Nemci po hujskačih podivjani in ponoreli, so naše mirne slovenske koroške brate in sestre klali kakor živino. Nemški starci, žene, dekleta in celo otroci so streljali iz oken in izza grmovja zahrbtno na naše vojake, Vaše tovariše in jih na ta nečloveški način mnogo ranili in tudi nekaj pobili.

Kamor je prišlo koroško takozvano vojaštvo, ali pravilno rečeno, kamor je prišla koroška druhal, tam so ti lopovi rušili in požigali.

Slovenske hiše stoje danes brez ljudi. Hlevi so prazni. Cerkve, kjer je donela prej slovenska beseda, so oskrunjene.

In da ni bilo naših vrljih slovenskih vojakov ob meji, bi bili zanesli koroški tolovaji rop, smrt in požig tudi na lepa štajerska tla. — Vašim sestram, ženam in materam in Vašemu premoženju bi se bilo enako godilo, kakor koroškim Slovencem.

Zdaj gremo mi kaznovat in maščevat krivico in tolovajstvo! A mi gremo kot vojaki, ne bomo požigali hiš in ugonabljali premoženja in življenja naših bratov in sester, ker je to itak naša sveta slovenska last. Ne bomo morili otrok in žen, temveč hočemo zapoditi iz naših nam oropanih krajev koroško-nemško nedisciplinirano vojaštvo in roparske, iz nemških kmetov sestavljene

tolpe. — Kdor se nam postavi v uniformi v bran, ga homo smatrali za vojaka in ravnali z njim po naših vojaških zakonih. Kdor pa nastopi proti nam z orožjem v roki v civilni obleki, ta je lopov in ustaš, ki si ima sam pripisati vse posledice protipostavnega ravnanja. —

Vojaki! Zadnjič Vas kliče danes domovina. Kliče Vas, da rešite slovensko ozemlje in sorodno kri majki Jugoslaviji.

Naš bojni klic naj bo: Naprej tako dolgo za nemškimi ustaši, da zasedemo in rešimo zadnji kos slovenske koroške zemlje.

Bog blagoslovi ta naš pohod, Bog bodi z nami in z Jugoslavijo!

S tem klicem Vas pozdravlja Vaš

komandant
general Maister.

Zapovedano je bilo, da se začne naš napad 28. maja ob 4. uri z artilerijsko pripravo in kmalu za tem, da začne prodirati pehota. Ob $\frac{1}{2}$ 4. uri sem prišel v štab 1. bataljona, da se prepričam, je li pri mojih strojnicah onstran Drave vse v redu. Zelo sem bil presenečen, ko sem našel, da nimamo telefonske zveze na nobeno stran. Telefonske žice, ki so šle čez dravski most, kakor tudi žice naprej k 3. četi, so bile od nekoga nalašč pretrgane. V usodepolnem trenutku smo bili brez zveze, toda našemu praktičnemu vodji telefonistov naredniku Franju Kumercu se je posrečilo, da je do 4. ure vse popravil. Od takrat smo imeli vedno dobro telefonsko vezo.

Ob 4. uri je naša artilerija začela grmeti. 15 minut pozneje je začela napadati pehota. Čete 1. bataljona so imele sledeče naloge: 3. četa, kapetan Dic, s štirimi strojnicami napada Dravograd ob severnem bregu Drave; 1. četa, kapetan Krumenaker, z 2 strojnicama napada ob železniški progi, po zavzetju Dravograda preide na drugi breg in bo skupaj s 3. četo napadal proti Labudu; 2. četa nadporočnik Bevk, z 2 strojnicama napada greben Puhentšajn, potem kolodvor in južni del Dravograda in nadaljuje po zavzetju Dravograda čez Černeče—Reber proti Labudu.

Sovražnik se je upiral na celi črti, posebno so bile neprijetne njegove strojnice, ki so od severnega brega streljale na južni breg in narobe. 2. četo na Puhentšajnu sta obstreljevala 2 minometača, ki sta stala blizu Sv. Boštjana, bila sta moderna, 15 cm kalibra. Naša vrla artilerija nam je odlično pomagala, čim je videla našo zadrego in čula, kaj nam je na poti. Poveljnik 15 cm minometačev, neki nadporočnik je bil ranjen v nogo od drobca granate, na kar so njegovi ljudje pobegnili in njega pustili na cedilu. Značilno je bilo mnenje tega častnika. Občudoval je našo disciplino in hrabrost

in mi je rekel, da bomo gotovo zavzeli celo Koroško, kajti takšni, ako še ne slabši, kakor so njegovi vojaki, so tudi ostali. Prosil me je, če bi hotel s seboj vzeti pismo za njegovo soprogo v Celovcu, v katerem javlja, da je ranjen in da bo prišel v bolnišnico v Maribor. Ker sem mu to obljubil, je pismo hitro napisal. Ranjenca sem dal prepeljati v Vuzenico, kjer je bilo zbirališče ranjenih.

Od strojnic, katere so z gradu Puhentstajn obstreljevale našo 3. četo na severnem bregu Drave, je bil zadet skozi jekleno čelado v glavo in ostal na mestu mrtev edini častnik mariborskega pešpolka, ki je padel v drugi ofenzivi, in sicer poročnik Ulrik Malič.

Ob 15. uri so Avstrijci morali zapustiti Dravograd, kajti 3. četa in 4. strojnica so stale na Starem gradu nad Dravogradom, 1. in 2. četa sta že zavzeli kolodvor, raz strehe kolodvorskega skladišča so strojnice že streljale v Dravograd. Ena sovražnikova skupina je še hitro skušala razstreliti leseni most, toda narednikvodnik Žerak s svojimi vojaki ji je pokvaril račun. Malo časa po zavzetju je prišel v Dravograd tudi general Maister, burno pozdravljen od vojaštva. Tu je izdal povelja za daljnji napad, še poprej je zapovedal odmor in da vojaštvo mezažira, prvokrat od včeraj popoldne. Že je bil mrak, ko so v Dravograd prispeli tovorni avtomobili, v katere so se vkrcali deli 1. bataljona in se odpeljali proti Labudu. V bližini Multera so prišli prvi avtomobili v ogenj iz strojnic, vse se je takoj razvilo za borbo in napadalo. Toda sovražnikov ogenj je bil premočen, radi mraka je bila onemogočena potrebna orijentacija in tako je bataljon ostal pri Multeru.

29. maja je sovražnik zapustil svoje sinočne postojanke in zavzel na Trojiškem vrhu (Burgstallkogel) nove položaje. Levo krilo 1. čete je takoj zasedlo Farsko vas. Vznemirjala je bataljon samo sovražnikova artilerija, ki mu je streljala v levi bok. Z ozirom na položaj desno in levo od nas nismo smeli dalje napadati. Bil je lep solnčni dan. Ležal sem v jarku ob železniški progi in zapazil, da telefonske žice ob progi niso bile pretrgane in da obstoja možnost razgovora med Avstrijci in njihovimi somišljeniki v Dravogradu. Hitro sem poklical našega mojstra za telefone Kumerca in mu ukazal, naj takoj prekine vse žice. Ko je to izvršil, je prinesel poljski telefonski aparat in mi rekel, da bi lahko poslušali, ako se govori. Vtaknil je eno žico za drugo v aparat,

dokler naposled nismo čuli nemško govoriti. Bilo je zanimivo, ker smo čuli samo vojaške razgovore. Na ta način se je posrečilo majorju Grebencu, da je dobil celo avstrijsko povelje za daljnji umik v slučaju našega napada. Povelje je obsegalo vse avstrijske odseke od Labuda pa do Beljaka, diktirano je bilo iz Wolfsberga v Št. Pavel in naš telefonist ga je tudi napisal. Major Grebenec je to povelje takoj predal štabu generala Maistra in še tisto noč je bilo znano Vrhovni komandi.

30. maja zjutraj se je začel naš napad. Četudi so se Avstrijci dobro branili, se je vendar bataljonu posrečilo, da je še predpoldne zavzel Labud in višine severno Labuda. Prenočil je bataljon na liniji kota 485—Podgorski vrh (Waldegger Kg).

31. maja zgodaj je bataljon nadaljeval svoje prodiranje in je prispel le malo nadlegovan od sovražnika na linijo Hofstädter Kg—Paulschneider. Pred njim je bil jako strmi in kameniti Kasparstein in greben Sv. Jožef, zadnja barijera pred Št. Pavlom. Avstrijci so to barijero nenavadno močno zasedli, obvladali so celi teren pred njo. Napad na te postojanke bi bil že vnaprej obsojen na propast, ako se ne pripravi z močno artilerijo, zato je bataljon tudi ostal na mestu celi 31. maj in 1. juni.

1. junija je naša artilerija obstreljevala avstrijske postojanke na Kasparsteinu, toda bila je preslaba za ta kamen.

2. junija je prišel v zameno en bataljon celjskega pešpolka in naš bataljon se je vrnil kot rezerva labudskega odreda v Etten-dorf, potem pa v Achalm. Vsled uspešnih napadov 2. in 3. bataljona mariborskega pešpolka se je začel sovražnik na celi liniji umikati. Okoli 6. ure zvečer je prispel naš bataljon v Št. Pavel in defiliral pred generalom Maistrom. Prenočili smo v gimnaziji.

Avstrijski Labudski odred je kapituliral.

Žrtve 1. bataljona v drugi ofenzivi so bile: poročnik Ulrik Malič in 4 vojaki mrtvi, 14 vojakov ranjenih. Bataljon je zaplenil 2 gorska topa, 22 strojnic, 6 minometacev, mnogo pušk in veliko količino municije. Vjeli smo 2 častnika in 8 vojakov.

Vsled intervencije antantne misije v Celovcu so se začela mirovna pogajanja, mir je bil zaključen 6. junija v Ljubljani.

Avstrijski Labudski odred je vsled kapitulacije moral oddati vse orožje in municijo. Za kontrolnega častnika pri predaji orožja in municije je general Maister določil mene, zato sem krenil v avstrijski štab v Wolfsbergu. Pri prvi avstrijski poljski straži sta

me čakala dva častnika in z njima sem se peljal proti Wolfsbergu. Ko smo prišli do Sv. Andraža, sem videl veliko množico zbrano na Glavnem trgu. Častniki so mi pojasnili, da so to begunci iz Št. Pavla in ostalega od nas zasedenega ozemlja. Komaj so me begunci zagledali, so se začela vprašanja, kar sto naenkrat. Razložil sem jim, da se jim ni treba ničesar bati in da je za nje in za nas najbolje, če se takoj vrnejo. Zagotavljal sem jim, da se jim ne bo nič zgodilo, da mi ne ubijamo in ne ropamo in da je naše vojaštvo jako disciplinirano. V svoje zadovoljstvo sem videl, kako se je množica začela vračati nazaj na svoje domove.

V šoli v Sv. Andražu se je takrat ravno tudi nahajal poveljnik avstrijskega labudskega odreda. Sprejel me je jako ljubeznivo; jaz sem mu pojasnil, kako si general Maister misli razoroževanje. Na liču mesta sva ugotovila, koliko pušk je posameznim vasem potrebno za vzdrževanje miru in reda. Tozadevni seznam sem takoj poslal generalu Maistru v odobritev. Skupaj z avstrijskim poveljnikom sem se odpeljal v Wolfsberg, kjer se je nahajal njegov štab. V teku šestih dni je bilo vse orožje predano. V Sv. Andraž je vsak dan prišla naša lokomotiva z vagonom in odpeljala vse predano orožje in municijo. Častniki in prebivalstvo so bili napram meni zelo vljudni in postrežljivi, tako da mi je moja precej delikatna služba bila dosti olajšana.

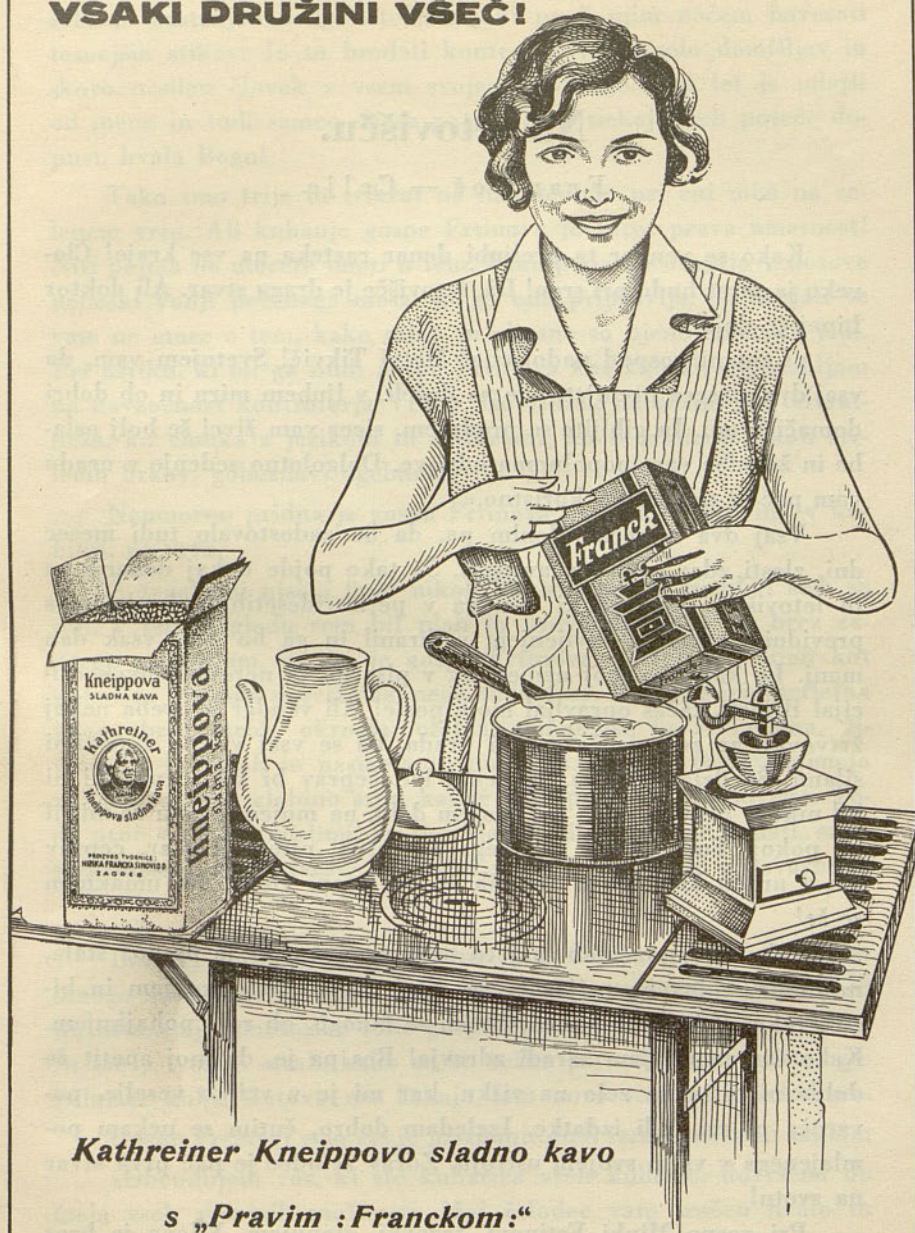
Ko sem se iz Wolfsberga vrnil v Št. Pavel, smo se morali po mirovni pogodbi pomakniti nazaj na demarkacijsko črto A. Zapuštili smo Št. Pavel, kateri nam je pri našem odhodu pokazal svoje iskrene simpatije, kajti držali smo red, ki bi tudi v stalni garniziji ne mogel biti boljši.

Ali se zdravje lahko kupi?

Ne, moramo si ga ohraniti! Zato negujte Vaše zobe redno z zobno kremo Sargov Kalodont, ki ima v sebi učinkoviti dodatek sulforicinoleat dra. Bräunlicha. S tem odpravite polagoma vendar zanesljivo zobni kamen in preprečite, da se naredi drug. Za izpiranje in razkuževanje ustna voda Kalodont.

**ZAJTRK DIŠEČ -
VSAKI DRUŽINI VŠEČ!**

Kathreiner Kneippovo sladno kavo

s „Pravim : Franckom:“

Na letovišču.

Fran Roš — Celje.

Kako se vendar ta preljubi denar razteka na vse kraje! Človeku je zares hudo pri srcu! Dà, letovišče je draga stvar. Ali doktor Lipej je dejal:

»Cenjeni gospod nadoficijal Matej Tikvič! Svetujem vam, da vsaj dva meseca prebijete kje na deželi, v ljubem miru in ob dobri domači hrani. In gibljite se predvsem, sicer vam živci še bolj oslabe in želodec vam popolnoma odpove. Dolgoletno sedenje v uradu vam pač ni moglo biti koristno.«

Vsaj dva meseca! Menim pa, da bo zadostovalo tudi mesec dni, zlasti zdaj poleti, v avgustu. Še tako pojde dokaj denarja za to letovišče. Denarja, ki sem ga v petintridesetih letih službe s previdnim samskim življenjem prihranil in ga bo zdaj vsak dan manj. Le kako bo moj namestnik v pisarni, ta neresni človek oficijal Bricelj, tačas opravljal moje posle! Ali vendar je treba nekaj žrtvovati za zdravje že zaradi urada, da se vsaj vrnem z novimi silami. Še delati hočem, še nekaj let, čeprav bi kdo drugi, ki ni bil nikdar prav s srcem pri svojem delu, na mojem mestu že mislil na pokoj. Tudi dovolj krepkega se čutim, nisem še star, čeprav me v uradu kdo izmed mlajših že od strani gleda. Ne umaknem se še!

Tako zdaj plačujem najeto sobo v mestu, ki je prazna stala, in tu na Ajdovem, prijazni vasi med gozdnatim gorovjem in bistro reko. V bregove lezem, potim se mnogo, ob reki pohajkujem. Kako čas zapravljam zaradi zdravja! Res pa je, da moj apetit že dolgo ni bil tako zelo na višku, kar mi je v veliko veselje, povzročča pa mi tudi izdatke. Izgledam dobro, čutim se nekam pomlajenega v vsem svojem ustroju. Zdrav želodec je pač prva stvar na svetu!

Pri gospe Minki Frtinovi, trgovki, stanujem. Vdova je brez otrok in prikupna, njena hišica sredi vasi je lična. V pritličju ima

poleg stanovanja majhno trgovino, ki ji donša lep stalen dohodek. V podstrešju prebivam v dokaj tesni sobici. In v sosednji sobi je nastanjen drugi letoviščar, ki pa ž njim nočem navezati tesnejših stikov. Je to bradati kontrolor Vran, zelo domišljav in skoro nasilen človek v vsem svojem ravnanju. Par let je mlajši od mene in tudi samec. Sicer pa mu že v nekaj dneh poteče dopust, hvala Bogu!

Tako smo trije in trikrat na dan sedimo pri eni mizi na zelenem vrtu. Ali kuhanje gospe Frtinove je zares prava umetnost! Niti pojma ne morete imeti o tem, kako prijetno dregajo v nosove nebeški vonji pečenega mesa, ki ga ona pripravlja. Še sanjati se vam ne more o tem, kako rahle in okusne so njene močnate jedi. Pri užitku, ki mi ga nudi gospa Frtinova kot kuharica, pozabljam na navzočnost kontrolorja Vrana. Ne vidim, ne slišim ga, odvratneža, ko cmoka z jezikom in ustnicami, ko se oblizuje okoli štrlečih brkov, gobezdavi ogabnež!

Neumorno pridna je gospa Frtinova povsod, v trgovini, v kuhinji, na vrtu.

Z ženskami nisem imel nikoli kaj več posla, izogibal sem se jim, v tem pogledu sem bil plah in previden. Toda ne brez zadrege priznavam, da mi je gospa Frtinova povšeči ne samo kot kuharica in hišna posestnica, nego tudi sicer. Komaj štiridesetletna vdova brez otrok, okrogla, obilna, temnolasa in rdečelična, živahna v kretnjah in nasmejanih pogledih, ki me včasih zadenejo nekam kakor v globino srca, kakor tako pesniki radi povedo. Toda proč s takimi mislimi, ravnotežja mi nihče ne sme jemati, samstvu hočem ostati zvest, ne smem ga niti spravljati v nevarnost!

*

Dežuje, dežuje, dežuje. Že štiri dni. Čepim v sobi, gibljem se mnogo manj, apetit ni več tako sijajen, čeprav je ob dobrotah, ki jih ustvarjajo umetniške roke gospe Frtinove, še vedno zadovoljiv. In me je včasih strah, kako se bo težko privaditi spet mestni gostilniški kuhi. Gotovo me čakajo tam nove sitnosti z želodcem.

Gospe Frtinovi sem svoje priznanje tudi izrazil nekako takole:

»Občudujem vas, ki ste kuharica vseh kuharic, dovršena do meja vseh skrajnih možnosti. Moj želodec vam srečen hvalo in slavo poje. Kar hudo mi bo ob slovesu od vaših mojstrskih izdelkov. Nejevoljen bom v mestu posedoval ob jedilih, ki me zdaj,

ko sem se tu pri vas razvadil, ne bodo več mogla razvneti, navdušiti. Vaša kuhinja je edinstvena na svetu!»

»Kako mlatite prazno slamo!« se je vmešaval v razgovor kontrolor Vran, človek brez srca. »To se pove kratko takole: — Žretje pri vas je kolosalno! Ne pa, da se oteplate s praznimi besedami in nam predavate. Še pesem boste morda napisali, vi sanjač! Taki sanjači sploh niso ustvarjeni za realno življenje.«

»Oprostite, to je vendar moja zasebna zadeva!«

»Vaše priznanje mi je v veselje,« se je hvaležno ozrla vame.

Kontrolor Vran pa ni odnehal:

»Zdi se mi, da se gospe Frtinovi hočete laskati. Toda čemu vendar toliko ovinkov? Povejte naravnost, da ste vanjo do ušes zaljubljeni, vi pesnik, fantast, potuhnjenec! Menil sem, da ste za take reči že prestari, pa ste še vedno podobni nespametnemu študentu, ki v luno gleda in mu solze teko po rilcu.«

Tako me je grozovitež napadel vpricho gospe!

»Vi ali jaz!« sem planil s stola in komaj me je zadržala gospa, da se nisem še bolj razvnel. Vran pa se je režal:

»Saj to je bila le šala. Pomirite se, gospod nadoficijal, imejte vendar kaj smisla za humor, ki naj nam krajša dolgočasje teh deževnih dni!«

Spet sem sedel in Vran je nadaljeval v hrešččem basu:

»Gospa Frtinova, spoštujem vas tudi jaz. Če se kdaj oženim, se oženim samo z vami, o tem ni dvoma. Mlajši sem od gospoda Tikviča, pogumnejši in podjetnejši. Zelo, zelo nespametno bi ravnali, če bi se me branili.«

Vstal je. Vedel se je, kakor da je pijan ali znorel, in si s prsti mršil brado:

»Tu pred pričo, gospa Minka, Vam ponujam svojo roko. Ali hočete skleniti z menoj zakonsko zvezo? Sem uradnik šeste skupine, nezadolžen, po neki teti, na katere smrt že dolgo čakam, smem pričakovati dediščino. Tu prodate hišo in kupite v mestu drugo. Izjavite se! Na jasnem hočem biti!«

»Saj ne mislite resno!« je presenečena jecljala gospa. Meni je vsa kri šinila v glavo, ust nisem mogel odpreti.

»Resno mislim, tak je moj sklep, na mojo dušo!«

»Dajte mi nekaj dni časa, da premislim!«

»Ni časa! Jutri mi poteče dopust. Prav zato moram jutri vedeti, pri čem sem. Da privolite, o tem namreč ne dvomim. In vi,

gospod nadoficijal,« se je okrenil vame, »ne spletkarite proti meni, ne bi bilo to zdravju vaših kosti koristno. Vsako lastno misel na gospo Minko si izbijte iz glave! Iz vaše moke ne bo kruha.«

Napihnil se mu je obraz, izstopile so mu žile na vratu in sencih, nabrekli so se mu oči. S strahom sem spoznal, da meni resno.

Čudak, zanešenjak pa je tale kontrolor Vran. Ali to še ne bi bilo najhujše.

Ko sem videl, da se zares hoče polastiti gospe Frtinove, sem čutil v sebi nekaj, kar bi utegnilo biti podobno ljubosumju. In nekaj tako sladko in bridko vznemirljivega, da bi moglo biti podobno ljubezni do ženske. V mojem primeru do gospe Minke Frtinove.

Njene oči, njena lica, njena okrogla zajetnost, njen gibki korak! In njene roke, mehke in v kuharski umetnosti tako dovršeno izvežbane! Ah!

Ne! Kontrolor Vran ne sme uspeti! Kako zlobna je nerazumljiva usoda, da ga je poslala meni na pot! Moji sreči na pot! Prav v najvažnejšem trenutku mojega življenja.

*

Vode rasto, dežuje še kar naprej. Reka je napolnila strugo že včeraj, danes izstopa, preplavlja obrežje. V kleti, ki smo jo izpraznili, že nastopa iz tal. S travnikov se bliža vrtu gospe Frtinove. Če doseže vrt, objame tudi hišo. To bo zares resnična povodenj.

Če bo deževalo v tako močnih curkih kar naprej, preklicani Vran ne bo mogel v mesto. Mineva mu zadnji dan dopusta in bi jutri rano moral na pot. In meni s poti.

Gospa Frtinova mu noče dati odgovora. Uspelo mi je, da sem jo odvrnil od odločitve, ki bi bila najbrž za Vrana ugodna. Zdi se mi, da bi se gospa kaj rada poročila. Bila sva par minut sama, ko je kontrolor ogledoval naraščajoče vodovje na vrtu.

»Svarim vas pred tem človekom,« sem ji dejal. »Nima dobrega srca, do vaše hiše in trgovine mu je, z vami pa bi okrutno ravnal. Odbijte ga!«

Hotel sem ji razodeti svoja skrivnostna čustva do nje, toda presramežljiv sem, take izpovedi pa zares težko teko z jezika. Zlasti nepokvarjenemu priletnemu samcu. Saj bo za to še čas, ko Vran odpotuje in bom z gospo sam.

Večerjali smo v njeni jedilnici in kontrolor je dolgo molčal.

Pravilno sem sklepal, da se iz tega molka nič dobrega ne bo rodilo. In res je pripravil velik naskok na njeno neodvisnost, na hišo s trgovino.

»Gospod nadoficijal, prosim vas, vzemite dežnik in stopite zdajle, ko ste se navečerjali, na vrt, ali pa vsaj v svojo sobico. Odpotujem namreč jutri zjutraj in bi prej rad na samem govoril z gospo. Saj me razumete v tem položaju. Blagovolite se torej odstraniti izlepa!«

Ozrl sem se na ubogo gospo, ki je zdaj šlo za njeno življenjsko usodo. In tudi moja bodočnost je bila ž njo v zvezi. Nisem mogel ostati ravnodušen. Stopil sem na vrt, da tam pod dežnikom počakam na njeno odločitev. Priznati moram, da me je vročina obletavala in begala me je zavest krivde, da sem bil premalo odločen in prepočasen. Saj bi bil moral gospe sam razkriti čustva in namere. In morda bo to le moja krivda, če uspe vražji kontrolor.

Napenjal sem ušesa. Zares! Ostre besede so padale. Glasen je bil Vran, terjal je in očital, dokler gospejin glas ni postajal vse tanjši, prehajal je v jok. Revica se je branila.

Da le ne podleže v neenaki borbi za svojo srečo in samostojnost, za mojo prijazno bodočnost! Njena zmaga naj bi bila moja zmaga!

»Vrag vas vzemi!« se je oglasil bas kontrolorjev, ko je bil odprl duri. »Kesali se bote, take prilike ne najdete več. Sicer pa vam še puščam časa v premislek, ne bote še imeli miru pred mano, še dolgo ne! Pa kaj je ženski sploh treba prevdarjati o stvari, kakor je zakon! Vse prste si lahko obliznete, če vam nudim redko priliko, da postanete soproga kontrolorjeva. No, prebedasti ste, da bi to znali pravilno ceniti.«

Te besede in Minkin jok so me uverile, da trdnjava še ni padla. Hvala Bogu!

Zdaj šele sem opazil, da so vode naraščale še kar naprej, dež ni pojenjal. Tokovi so se bližali hiši po potih med gredami. O, saj bomo skoro že okoli hiše imeli jezero!

»Že je tu povodenj!« sem oznanil ob vstopu v hišo.

»Naj potone ves trapasti svet!« je odvrnil Vran.

»Treba bo v pritličju vse urediti in pripraviti,« je menila gospa, še solzna po razburljivem nastopu s kontrolorjem.

Gospa, prodajalka, vajenec, dekla in midva z Vranom smo prijeli za delo. Dvigali smo pohištvo v stanovanju, praznili spodnje

predale v trgovini. Zunaj je voda zalivala že grede, obkolila je bišo, ki je po njenem zidovju lezla golazen vseh vrst, da uteče vesoljnemu potopu. No, lepa idila na takem letovišču!

Kako bomo le spali nocoj?

Tako smo se domenili, da se preselim v Vranovo sobo, v moji pa se nastani gospa Minka. Njeno posteljo smo razdejali in ponesli na podstrešje, tam smo jo spet sestavili, ah, njeno posteljo s tako mehкими in dišečimi blazinami! Tu bo spala nocoj, saj pritično stanovanje je bilo v nevarnosti, da ga že za uro ali dve zalije umazano valovje.

Rad sem povsod pomagal, tudi spanja v Vranovi sobi se nisem branil, tako mi je bila v veselje zavest, da je Vran propadel pri gospe. Ko sem bil sredi tega preseljevanja par trenutkov sam z Minko, sem ji šepnil, da jo podprem v nadaljnem odporu:

»Nikar ne dajte pristanka! On vas ne ljubi, ljubim vas... samo jaz. Da, gospa Minka! Daj Bog, da vas jaz osrečim! Mehka duša sem kakor vi. In v šesti skupini sem kakor Vran. Ah, gospa!«

Sam sebi sem se čudil, kako sem zmogel toliko poguma. Sovraštvo do Vrana in strah, da ne bi z lastno neodločnostjo omogočil Vranu uspeha, sta me silila k temu.

Pogledala me je z ljubeznivim pogledom, ki mi je dal tako mnogo radostnih nad. V naglici sem ji poljubil roko. In kmalu je zadonel kontrolorjev bas, prikazala se je njegova ostudna brada:

»Kaj neki se smučeta tam v kotu? Ne svetoval bi vama, da imata kake skrivnosti. Hej, gospod Tikvič, svarim vas pravočasno!«

»No, no!« sem vplival pomirjevalno. »Blagovolili ste se pošaliti, gospod kontrolor, a vode med tem naraščajo.«

*

Noč je, strašna noč. Voda v pritličju je visoka dobro ped. Električni tok je prekinjen, sveča žalostno brli v sobi. Zunaj v temi pa šumi valovje, dež prasketa ob okna, na streho. Imam občutek, da plovem z Noetovo barko. Nov vesoljni potop!

V podstrešni sobi sem gost kontrolorja Vrana, ki leži v postelji in kvari zrak s smrdljivimi cigarami. Pri tem pa me mori z govorjenjem:

»Ponudil sem se gospe Frtinovi za moža, a nespametnica se brani. Če ne uspem, bom vedel, da so vaši spletkarski prsti vmes. Potem seveda obračunam z vami. Razumete?«

»Čemu? Samostojna ženska je. Želim vam mnogo sreče.«

»Saj prav za prav mi do nje same ni tako zelo mnogo. Ali hiša njena s trgovino in njena kuharska izvežbanost, to je, kar me privlačuje. Vsega tega pač ne bi privoščil vam.«

»Toda ta hiša je preveč izpostavljena povodnjim. Tudi dobre kuharice dandanes niso tako zelo redke. Na polju znanosti in umetnosti pač naglo in splošno napredujemo.«

»Saj jaz bi to hišo potem prodal in v mestu kupil drugo. Vi pa mi morate biti pri vsem v pomoč. Prigovarjati ji morate. Hvalite me, kako sem plemenit, nežen, inteligenten! Izmišljajte si, kar si hočete, da le uspem!«

»No, veste, takih poslov nisem vajen. Gotovo pa je, da hočem reči besedo za vas. Ali vprašanje je v tem, če moja beseda pri njej sploh kaj zaleže.«

»Zaleže ali ne! Samo to vam pravim, ta ženska s hišo in trgovino mora biti moja! Če ne, ji zdrobim kosti! In tudi vam! Sicer pa, no, tudi sam bi moral kaj odločnega ukreniti.«

O, kontrolor Vran je brez primere grozovit človek, vsega zmožen. Gotovo tudi v njegovi glavi ni vse v redu. Uboga ženska, ki bi mu nasedla! Gospa Minka, sam Bog naj vam da moči!

Voda v pritličju že vso uro ne narašča več. Najbrž je že dosegla višek. Dež le še narahlo prši. Morda bo do jutra cesta prosta in Vran pojde. Ah, jaz pa ostanem. Edini letoviščar bom pri gospe Minki. Z jasno besedo pojdem na dan. Ne odkloni me, prikupil sem se ji, o tem so pričali njeni pogledi. Sladka Minka! Srečni časi!

Ura je bila polnoči. Kontrolor Vran se je dvignil s postelje. V sami spalni srajci se je bos ustavil pred mano:

»Treba bo kaj ukreniti. Razumete? Vaše pomoči sploh ne potrebujem. Idejo imam! Ali veste, kaj je ideja? Haha!«

O, kakšna je bila ta ideja! Roditi se je mogla le v njegovi zmedeni, zlobni glavi.

Iz sobe je stopil tiho po prstih na hodnik. Pred durmi gospe Minke se je ustavil.

Neki votlo šumeči, brneči glasovi so se rahlo začuli. In nato prasketanje nohtov po gospejinih durih. Vmes cvilenje in emokanje. Kaj naj vse to pomenja?

Oglasil se je Minkin preplašen krik. In nato spremenjeni glas kontrolorjev:

»Minka! Jaz sem, duh tvojega rajnkega moža. Kaj me ne poznaš po glasu? Dà, jaz sem. Iz vic, kjer še vedno trpim, priha-

jam. Draga, nepozabna Minka! Ali se me še spominjaš? Uuu, ššš, zzz, ppp . . . .«

»Vem, moja pomoč ti je potrebna. Odločiti se ne moreš. Zato prihajam. Svetujem ti: Poroči se s kontrolorjem Vranom, ki je plemenit človek in zlata duša. Dobro ti bo pri njem. Privoščim ti srečo. To sem ti hotel svetovati, jaz, duh tvojega nepozabnega soproga. Ah, kje so tisti časi! Še zdaj se rad spominjam lepih uric s teboj. Toda vse posvetno mine. Človek je prah in v prah se povrne. Torej, odgovori mi na vprašanje! Ali hočeš slušati moj nasvet, mojo zapoved? Hočeš sprejeti ponudbo gospoda kontrolorja? Da ali ne?«

In spet prasketanje, šumenje in nato šklepetanje z zobmi, kakor z zobmi mrtvaške glave.

»Da!« je dahnilo iz sobe.

»Me veseli! In zdaj, draga, nepozabljena, izpolni obljubo čimprej! Jaz se vračam v onostranstvo, jaz, duh tvojega pokojnega soproga. Pomirjen se vračam. In ti kličem v slovo naš pozdrav: Memento mori! Dolgost življenja našega je kratka . . . Izročam te kontrolorju Vranu, njegova bodi, ljubi ga zvesto. Zdaj bom lahko mirno spal. Zbogom! Rrzz . . .«

Gospa Frtinova se ni odzvala več.

S širokim posmehom se je vrnil Vran, v srajci in bos:

»To sem jo uganil! Zdaj mi je zagotovljena Frtinka s hišo, trgovino in kuhinjo. Babjo lahkovernost in bojazljivost je pač treba izkoristiti. Haha!«

»Nikar!« sem ves zbegan oporekal. »Gospe morda živci odpovedo, ali pa jo celo kap zadene. Za žensko taka reč ni enostavna. Imeli jo boste na vesti, vi kruti brezsrčnež! Ah, vse, kar je prav. Uboga gospa.«

»Mir!« se je obregnil Vran. »Spati hočem zdaj. Dovolj mi je komedij! Nobene besede več! Jutri nadaljujemo do končne zmage. Memento mori! Haha!«

Upihnil je svečo. Iz gospejine sobe ni bilo glasu. Strašna noč!

Gospo Minko so zjutraj našli duševno povsem strto. Kakor iz meglenih daljav onostranstva so ji zrle oči. V čeljustih jo je lomil krč, izpregovoriti ni mogla. Mučenica razbojnika Vrana! Kako bo ž njo?

Dež je bil ponehal, vode so se umaknile iz hiše, obilo blata so zapustile v stanovanju in trgovini. Blatna zelenjava na vrtu je

bila kakor pomandrana. Žalostne slike. Cesta pa je bila prosta. Toda kontrolor se je še obotavljal:

»Povodenj je višja sila, dopust sem moral prekoračiti. Popoldne pa vendarle odidem. Škoda, da z gospo Minko ne morem govoriti. Sicer pa mi je že ponoči rekla svoj sladki: Da! Duh rajnega mi je priča. Haha!«

Potem se je lotil mene:

»Ne morem vas pustiti tu, pokvarili bi mi račune. Z menoj pojdete! Vrnem se v soboto, da s Frtinko dokončno uredim skupne zadeve. Dotlej si že spet opomore. Torej, dragi gospod Tikvič, pripravite nemudoma kovčge! Pojdeva! Na vsak način! Ne bi rad rabil sile, da vas prepričam o nujnosti te potrebe. Mudi se nama!«

Kontrolorju so se prsti krčili v pest in tako ni bilo drugega izhoda. Moral sem ž njim potovati v mesto. Poslovila sva se od gospe in mi ni grozovitež nutil prilike, da bi ji bil dal dobro besedo v tolažbo, v bodrilo, v zagotovilo, da sem ž njo. Do groba ž njo, z revico. Uboga, sladka Minka!

Odpotovala sva in zvečer sva dospela v mesto.

*

Prihodnje jutro sem se vrnil na Ajdovo, h gospe Minki. Na skrivaj.

Povedal sem ji, kako jo je Vran strašil z duhom pokojnika. Potolažila se je, spet je lahko govorila, tudi se je že rahlo nasmehnila. Pripravila mi je krasno kosilo, rižoto z mešano solato. Kako je ustregla mojemu okusu, umetnica! Kdo je ne bi ljubil?

Navdušenja poln sem ji ganjen razodel ljubezen še enkrat, ponudil sem ji zakonsko zvezo in ni je odbila! Najine ustnice so se znašle v prvem, nepozabno mehkem in sladkem poljubu. Ah!

Preden sva se prav zavedla, sva bila zaročena. Gospa Minka Frtinova in gospod nadoficijal Matej Tikvič. Ona posestnica in trgovka z mešanim blagom, jaz uradnik šeste skupine. Bilo srečno!

Kaj naj zdaj še pripovedujem?

V soboto sva odšla na kratko zaročno potovanje k njenemu bratu, gozdarju na Pohorju. Hotela sva se ogniti strašnemu kontrolorju Vranu. Dospel je zares na Ajdovo, toda ni našel gospe doma. Klel je, ker mu nihče ni znal povedati, kam sva odpotovala. Pa se je vrnil brez uspeha.

Poročil sem se z Minko. Kako lepo jo je imeti za ženo! Po-

sestnico hiše in trgovine! Kuharico brez primere! Žensko, kakor se spodobi!

Srečala sva v mestu kontrolorja Vrana. V strahu sva skoro odrevenela. On pa, burkež in grozovitež, se je široko hahljal:

»No, saj sem vedel. Še dobro, da nisem nasedel jaz. Sedaj sem zaročen s šestnajstletno edinko bančnega ravnatelja. Pet hiš, med njimi dve trinadstropni, priženim. Kaj, to je partija! Za bedake je pač skromnejša sreča tudi dovolj velika. Na primer za vaju dva. Jaz pa se ne bi zadovoljil s hišico, ki jo prva večja povodenj odnese. Srečno plavajta ž njo vred! Pomilujem vaju. Duh rajnega naj vaju blagoslovi! Memento mori! Haha!«

Nesramnež je bil in ostane do groba.

Meni pa je zdaj tako dobro ob Minki. Vložil sem prošnjo za vpokojitev. Hočem še vsaj dvajset let v miru in sreči živeti. Saj je tako lepo življenje ob dobrotah, ki jih nudi Minka. Kolikokrat mi pove:

»Tista ljubezen je prava, ki gre skozi srce in želodec!«

Res je. In zdrav želodec je prva stvar na svetu!

Pomladna prošnja žejnega.

Cvetko Vonjavec.

*Pomlad, ti vir opojev srčnih, vzkipi,
razlij se mi v užejano srce —
poglej, pomladi moje zadnji hipi
ko blazni v nepovratnost mi beže.*

*Omami me, zagрни me, zagрни
s cvetovi samih rdečih nageljnov,
vsaj košček zamujene sreče vrni
mi zdaj, ko mimo zadnjih grem vrtov.*

*Srce mi je razpokano od žeje,
umiram z ustnami sežganimi ...
Daj, preden prekoračim časa meje,
telo vsaj enkrat upijani mi!*

Nekaj spominov na Antona Aškercu.

K osemdesetletnici pesnikovega rojstva objavil J. G.

Iz dobe, ko je Aškerc bil kaplan v Vitanju, mi je mariborski kipar Sojč — vitanjski rojak — pred leti, ko je pomagal pri izdelavi spominske plošče za Aškerčevo rojstno hišo, pripovedoval sledeče:

Aškerc je bil v Vitanju moj katehet. V šoli nikoli ni rabil šibe — če kdo ni znal ali mu je nagajal, ga je odpravil čisto na kratko: »Ta fant še nikoli ni nič znal; ves razred mi je priča!« Poklical je drugega — in stvar je bila končana.

Z ljudmi je bil prijazen, a redkobeseden. Večinoma je samotaril v kaplaniji. Da je šel v gostilno, se je zgodilo kvečjemu ob kakem obisku. Niti na sprehode ni hodil, pač pa se je rad igral z velikim psom Pazijem okoli cerkve.

Žensk se je izogibal. V svoji sobi ni sprejemal ženskih obiskov, odpravljal jih je kar pri vratih. Staro šego, da so stregle ženske, je odpravil: moral mu je postreči organist — veliko pa itak ni rabil, ker je bil zelo skromen. Ljudje so se čudili: »Takega kaplana pa še nismo imeli, da bi bab ne maral!«

Na zunanost ni gledal veliko; mnogokrat je bil neobrit.

Pri cerkvenih opravilih je zelo hitel. Maša je s pridigo vred trajala kvečjemu tričetrt ure, navadno celo samo pol ure. Enako hiter je bil v spovednici: to je kar tako delil križe! Za velikonočno spoved je oznanil s prižnice, naj se v redu pripravijo, da bo šlo spovedovanje brez zamude. »Malenkosti kar pustite — to Bog tako odpusti! Samo glavno povejte!« Pobožne ženske so šle k župniku in so vprašale, ali bo ta hitra spoved pri kaplanu pač veljavna. Župnik (dekan) pa jih je potolažil: »Le brez skrbi bodite! Takega gospoda kaplana Vitanje še ni imelo in ga menda tudi ne bo več imelo.«

Pridigoval je na kratko, a za ljudi preučeno. Bil je proti vražam in je rad razlagal, kaj in kako učijo prirodopisci. Zaradi

napak — n. pr. fantovskih pretepov ali pijančevanja — nikoli ni omenil nobene besede. Če je videl ali čul pijanca, je kvečjemu rekel: »Ti revež ti, se ga je pa nalezel.«

Iz Napotnikovega pastirskega lista, ki ga je župnik bral dve nedelji, je prebral samo nekatere odstavke. Vse drugo je izpustil in dostavil: »Tu je še veliko napisanega — a kaj vam bom to bral? Saj tako ne bi razumeli. Če pa kdo hoče, naj pride k meni ali h gospodu župniku, pa bo dobil pastirski list. Naj ga sam bere doma pri topli peči — kaj boste tu zmrzovali!«

Staro šego, da je kaplan molil po pridigi osem ali deset očenašev in češčenih marij, takozvano »pomnenje za rajne«, je odpravil: »Namesto tega bom bral rajši osem maš v ta namen. Mislim, da bo toliko že zaleglo, ko vaša molitev. Poleti itak dremljete, pozimi vas pa zebe.«

Ko je oznanil zbirco, je rekel: »Nosača bom poslal, ker je že taka šega. Sam pa ne bom prišel. Dajte pač, kakor ravno morete. Če pa kdo nič ne da, tudi nič ne škodi.«

V kaplaniji je nekoč želel nekega popravila (menda novega okna), pa je župnik omenil, da bi moral o stvari sklepati prej konkurenčni odbor; kajti ta bo moral popravilo plačati. »Tisto pa ne! To gre vse na moje stroške,« je ponosno odločil Aškerc.

Edino opravilo, ki mu je bilo neljubo, je bila spoved k bolniku ob slabem vremenu. »Ali naj me strela udari? Recite, da vse tiste grehe kar jaz vzamem nase!« Zgodilo se je, da je namesto njega hotel na spoved župnik. Tega pa ni pustil — takrat je vstal in šel.

Tako Sojč. Bistveno novih momentov njegovi spomini sicer ne vsebujejo, nanovo pa potrjujejo nekatere že znane poteze, ki so značilne za Aškerca duhovnika in človeka. Njih vrednost je v tem, da jih sporoča očividec.

Narodni gospodar.

V. T.

*Preveč ima časa,
premalo denarja —
zato z gospodarskim
vprašanjem se vkvarja.*

Igra.

(Antonu Aškercu.)

O. R.

Pod grajsko lipo igralcev krog:
dva grofiča-študenta, vzgojitelj-teolog
in poleg mlada kontesa.

Baš karte je razdelila med nje —
sedaj preko ram teologu zre
za kratek čas kontesa.

Veselo, objestno gre igra okrog —
»No, kaj se mudite, gospod teolog?«
Poredno smehlja se kontesa.

»Ustrašili ste se dame srca?
Seveda: Kdor lepih boji se gospa...«
Prešerno ga draži kontesa.

Končana je igra — in s smehom iz rok
položil je karte gospod teolog:
»Slabo ste delili, kontesa!« — —

A ko na večer je bil sam, zapuščen,
nenadoma čuden ugledal je sen:
glej, karte dele se življenja!

In padajo črne, rdeče — vsečez,
ljubezen, odpoved — o, pisana zmes!
Kaj vrgla usoda bo njemu?

»Tu: karte tvoje — čemu se bojiš?«
In ko jih pogleda, sam križ, sam križ —
da, to bo življenje njegovo!

P r i p o m b a. Kot bogoslovec je preživel Aškerc ene počitnice na falskem gradu, kjer je poučeval domača sinova v slovenščini in latinščini. Prosti čas so posvečali izletom in igram in pri tem se jim je včasih pridružila tudi sestra gojencev, »lepa grajska hči«, kakor jo pesnik imenuje v »Poroki«.

Asketova izkušnja.

Cvetko Vonjavec.

Molčé se nesem z zadnjimi močmi
po pesku svoje žejne vigredi,
da našel bi bohotno zelenico,
ah, da bi te nebeško sladke dni
v tem zevajočem molku slišal ptico
zapeti v senčnih vejah nad studencem.

Podajte mojim ustnicam sežganim
globok vrč vina, da se upijanim —
nič več ne zmorem te peklenske žeje!
O nič zato, čeprav se s tem od meje
obrnem, kjer bi z zmage belim vencem
pridružil se devicam in mučencem. —

Mladostnikova omama.

Cvetko Vonjavec.

V deviško dihajočem hladu brez
sem ležal sam na resi krvaveči;
čas čezme tekel je ko slap čez jez,
sladko primikal me mladostni sreči.
Pod gozdom z vrčem v roki deklica
v večerni zarji je k studencu šla.

Med debli tiho zarje blesk je vzcvel
ko greda rdečih nageljnov in moje
mladeniško telo mehko odel . . .
Zamižal sem in čutil, ko da dvoje
dekliških rok se sklanja nad menoj,
prinašajoč ljubezni mi napoj. —

Fantovo hrepenenje.

Cvetko Vonjavec.

*Skoz okno lune svit se utihotaplja
in tvojih ustnic rdeči brst poljublja,
in tiho, lahno — kot za kapljo kaplja
polzeč po rožah tvojih lic izgublja
se v sladki senci razpletenih kit.*

*Po beli sobici je vonj razlit,
vonj tvojega cvetočega telesa
kot lilij vonj — a meni ta nebesa
zaprta so, so le opojne sanje . . .
Ej, da nocoj bi mogel priti vanje!*

Jetnikov pomladni krik.

Cvetko Vonjavec.

*V teh svetlih spomladanskih dneh,
ko vse se blaženo pomlaja,
ko vse obilje svežih leh
in rožnih gred sladko opaja;
v teh sladkih spomladanskih dneh,
ko vse po stèzah in vrteh
ozarja deklic mehki smeh
in z rožnim upanjem navdaja; —
v teh grenkih spomladanskih dneh
le jaz na trdih, mrzlih tleh
z nočjo in lakoto v očeh
ne smem, ne morem najti kraja
z napoji srčnega studenca —
srce brez upov in uteh
strmi v prihodnjost kakor v greh
in mrje z mukami mučenca! . . .*

Ali ste že razmišljali o tem —

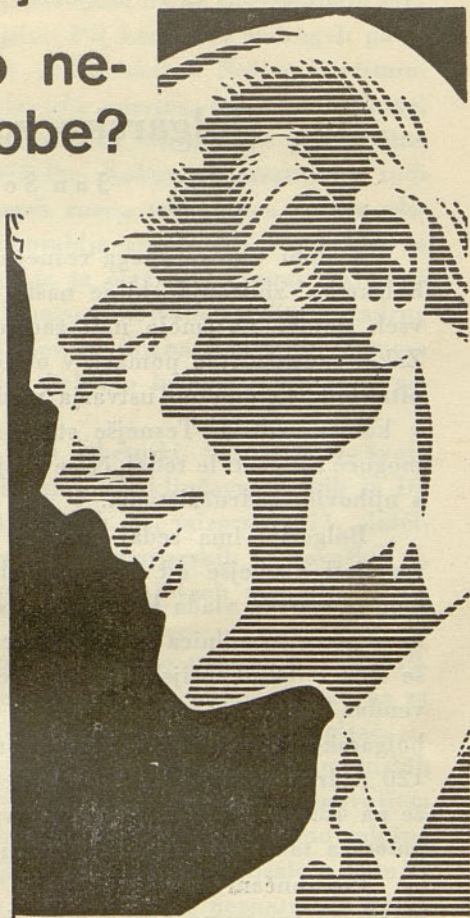
— če pravilno ne-
gujete Vaše zobe?

Viveste: zobje morajo zdržati celo življenje; njih ne morete nadomestiti! Dan na dan jih je treba čistiti — dan na dan celo življenje. Kolika zahteva! Ali se torej ne mora storiti vse, da bo čiščenje zob čim prizanesljivejše?

3 PREDNOSTI

jamčijo za Sargov Kalodont:

1. blaga pena specialnega ustnega mila temeljito čisti zobe tudi tam, kamor ne doseže ščetka.
2. izredno fina sestavina prizanesljivo čisti zobno sklenino.
3. sulforicin-oleat Dra Bräun-lica odpravi polagoma nevarni zobni kamen in prepreči, da se ne naredi drug.

ZATO VZEMI

SARGOV

KALODONT

PROTI ZOBNEMU KAMNU

DOMAČI IZDELEK

Bolgarsko zadružištvo.

Jan Šedivý.

V dobi vsestranskega resnega dela za iskreno jugoslovansko-bolgarsko zblizanje, ki je našlo zlasti v Mariboru razumevanje vseh slojev, ne smejo naši zadružniki zaostajati pri tem delu. Zakaj zadružištvo pomaga v odlični meri zatirati brezobzirni kapitalizem, ki umetno ustvarja med narodi sovraštva, da tem lažje v kalnem ribari. Tesnejše stike z bolgarskimi zadružniki pa je mogoče navezati le tedaj, če se prej vsaj v medlih obrisih seznanimo z njihovim zadružištvom.

Bolgarija ima sedaj cvetoče zadružištvo, dasi se je začelo razvijati poznejše od našega. Pobudo za njegovo ustanovitev je dala bolgarska vlada leta 1897., ko je res tudi nastala v vasi Mirkovo prva hranilnica in posojilnica, ki so ji do konca leta sledile še štiri v daljni sofijski okolici. Leta 1900. je bilo v vsej Bolgariji vendar še samo sedem zadrug. Od začetka našega stoletja je začelo bolgarsko zadružištvo naglo napredovati. Črez pet let je bilo že 120 zadrug, v naslednjih petih letih pa je poskočilo njih število že na 489. Za balkanske in svetovne vojne jih je propadlo več ko polovica tako, da jih je ob koncu leta 1918. ostalo samo še 222.

Po končani izgubljeni vojni, ko so morali Bolgari plačevati zmagovalcem vojno odškodnino, je začelo ljudstvo pod vodstvom bistroumnega Aleksandra Stambolijskega iskati rešitev iz težke povojne gospodarske krize v zadružištvu. Tako je bilo leta 1922. v Bolgariji že 665 zadrug. Za dvoletne vlade Aleksandra Stambolijskega, ki je podpiral zadružištvo z vsemi sredstvi državne oblasti, je nastalo 689 novih zadrug. Ker so te izvrstno poslovale, je zadružna misel kmalu prepojila ves bolgarski narod, kar je bilo tem lažje, ker je vlada A. Stambolijskega dala skoraj vsaki župniji progimnazijo (trirazredno meščansko šolo), prikrojeno gospodarskim potrebam kmetskega prebivalstva. Zato ni čudno, če se je ustanovilo od leta 1926. celo 1289 novih zadrug. Tako je sedaj

vseh bolgarskih zadrug 4202, večinoma na deželi. Članov štejejo 800.299.

Za bolgarsko združništvo je značilno, da ne prevladujejo kreditne zadruge, ampak so v manjšini. Pri kreditnih zadrugah pa je velika razlika med mestnimi in podeželskimi. Našim kreditnim zadrugam odgovarjajo samo bolgarske mestne kreditne zadruge, podeželske pa obenem nabavljajo svojim članom vse potrebščine in jim vnovčujejo poljedelske pridelke. Kakor pri mestnih se tudi pri podeželskih kreditnih zadrugah razen vplačanega deleža plačuje še letna članarina, ki se uporablja za obratni kapital in za rezervni fond. Na deželi se plačuje ta članarina skoraj izključno samo s poljedelskimi pridelki. Mnogo kmetskih kreditnih zadrug nakupi celo vrsto kmetijskih strojev in jih nato posojuje članom za neznatno izposojevalnino. Vlog beležijo bolgarske kreditne zadruge 2.296,207.260 levov.*)

V zadnjem času so začeli tudi obrtniki ustanavljati svoje zadruge. Največ je mlinarskih, namreč 27, ključavničarskih je 16, lončarskih 14, čevljarskih 12, krojaških 11, mizarskih 11, slaščičarskih 11, mesarskih 10, drvarskih 9, strojarskih 9, kovaških 5, tekstilnih 10, tiskarskih 9. Skupno je sedaj vseh obrtnih zadrug 132 s 3653 člani.

Zadruge za medsebojno pomoč in skupno proizvodnjo je 319, med njimi 42 za proizvodnjo elektrike, 12 za osuševanje, 28 pa za namakanje zemljišč in 18 za proizvodnjo brezalkoholnih pijač.

Splošnih zavarovalnih zadrug je 12, združnih posmrtninskih skladov 5, združnih zavarovalnic živine pa 794. V najnovejšem času so začele propadati tiste kmetske zadruge, ki so samo splošne in niso obenem tudi kreditne. Njih število se je zmanjšalo v zadnjih letih za dve tretjini in jih je še samo 63. Samo neznatno je padlo število vrtnarskih zadrug, ki jih je še vedno 88, dočim so mlekarke zadruge celo napredovale na število 58, lesnih in gozdarskih zadrug pa je 189.

Skoraj vse podeželske zadruge imajo svoje domove. Ves material za nje dajejo združniki brezplačno, ki opravljajo zastonj tudi vsa tista dela, kjer niso potrebni obrtniki. Združni domovi so obenem prosvetna žarišča, kajti vsaka bolgarska zadruge smatra za svojo najvažnejšo dolžnost, da z gmotnimi prispevki podpira

---

*) lev je 0'45 Din.

kulturne ustanove. Zato ustanavljajo bolgarske zadruge knjižnice in čitalnice, ki imajo na deželi svoje prostore skoraj vedno v združnih domovih. Tudi mnogo muzejev po manjših mestih se je ustanovilo in se vzdržuje predvsem s podporo zadrug.

V najnovejšem času skuša vlada razširjati smisel za združno skupnost na ta način, da daje posameznim zadrugam po 5—10 ha zemlje, ki jo mora zadruga obdelovati kot skupno last in je ne sme dati v najem.

Združništvo se je začelo širiti v zadnjih letih tudi v vinogradništvu, ki je v Bolgariji zelo razvito. Vinogradov je namreč 81.000 ha, kjer se pridelava letno okrog 500 milijonov kilogramov grozdja in okrog 1,710.000 hl vina. Bolgarsko grozdje si vedno bolj osvaja srednjeevropska tržišča. Vinogradniških zadrug je še sicer samo 34 s 3612 člani, toda imajo moderna skladišča za grozdje, moderne stiskalnice in kleti ter okrog 60 milijonov levov letnega obrata. Izdelujejo tudi žganje, konjak in likerje.

Slabo je bilo doslej bolgarsko združništvo med pridelovalci tobaka. Tobak goje na površini 37.500 ha. Pridelava se ga letno okrog 26,500.000 kg, prodajo pa ga okrog 20,250.000 kilogramov za približno 2400 milijonov levov. Dasi živi 80.000 rodbin od pridelovanja tobaka, vendar jih je samo četrtnina, namreč 20.681 organiziranih v 31 tobačnih zadrugah. Največja tobačna zadruga je v Asenovi kreposti v plovdivskem okraju, ki ima 1172 članov ter velike sušilnice in skladišča v vrednosti 43 milijonov levov. Zaposluje okrog 350 delavcev. Razen petih tobačnih zadrug v bolgarski Makedoniji so ostale tobačne zadruge združene v Osrednji zvezi tobačnih zadrug v Sofiji. V Makedoniji so namreč do ukinjenja makedonskih revolucionarnih organizacij v lanskem letu kupovali od zadrug tobak samo voditelji teh organizacij. Če bi se drznil kdo drugi trgovati s tobakom, so mu revolverске kroglice in bombe makedonskih revolucionarjev zapele smrtno pesem. Kupovali so v Makedoniji, kjer raste najboljši tobak, kilogram po 15 levov, prodajali pa so ga po 100—120 levov. Zato makedonske zadruge niso smele pristopiti k Osrednji zvezi, ki je plačevala visoke cene.

Svojevrstne zadruge, ki jih ni nikjer drugod na svetu, so zadruge za proizvodnjo rožnega olja. Pravo rožno olje, najprijetnejšo in največjo dišavo na svetu, izdelujejo namreč samo v Bolgariji iz rdečih in belih vrtnic, ki jih goje v 127 vaseh na površini 6500 ha. Ta rožna polja so v lasti malih kmetov. Do nedavna so

proizvajali rožno olje kmetje sami v velikih bakrenih kotlih. Po vojni, zlasti od leta 1923., je začel prodirati v Bolgarijo italijanski kapital, ki je osnoval tudi tovarne rožnega olja. Te tovarne so često primešale rožnemu olju celo do 70 odstotkov vode in manjvrednih dišav. Zato je cena rožnemu olju padla od 80.000 na 30.000 levov za kilogram.

Kmetje so si pomagali na ta način, da so njihove kreditne zadruge osnovale lastne tovarne, ki so zaprosile državo, da nadzoruje proizvodnjo rožnega olja. Preiščejo ga kemični inženjerji in nato se prodaja v zapečatenih posodah. Tako se je cena zopet dvignila, rožno olje se zopet lahko proda in večina italijanskih tovarn je prišla v last bolgarskih zadrug.

V bolgarskih zadrugah, ki so pravi blagoslov za bolgarski narod, je našlo kruh 7877 nastavljenecv, med katerimi jih je 195 z visokošolsko izobrazbo.

Bilo bi poučno in umestno, da bi priredila naša Nabavljalna zadruga s pomočjo mariborske Jugoslovensko-bolgarske lige izlet v Bolgarijo, kjer bi si ogledali najvažnejše zadruge.

Magrobni napis.

L. Zorzut,

*Sem klical dvajset fantovskih pomladi
zoreči klas na svatbi plodnih njiv,
sem v hribu dren pognal zdrav, listoživ,
sem dvajset let pel: rasti, orji, sadi!*

*So klas poželi mi, joj, zgodaj rano
in strtih kril sem kriknil pod nebo.
So dren posekali, zdaj pod zemljo
njih črne sence hodijo za mano.*

*Ne! Znanstva, vede mrtev ne bom tožil:
življenje in mladost sem v grob položil.*

Zadružništvo na Finskem.

Miloš Štibler, Beograd.

Zadrugarje vedno bolj zanima, kako se razvija zadružni pokret v drugih državah. To se vidi že po tem, da je pri vseh zadružno razvitih narodih vedno več literature o zadružništvu drugih narodov. Ljudje proučujejo zadružni pokret sveta, da bi v tem našli vzpodbude za lastno zadružno delo in morebiti nove metode za uspešnejše udejstvovanje na velikem zadružnem polju.

Na svetu je že precej narodov z visoko razvitim zadružništvom. Nabavljivo (konzumno) zadružništvo ima začetek v Angliji, kjer je posebno močno razvito, ali je izredne uspehe doseglo tudi pri mnogih drugih narodih, tako n. pr. pri Belgijcih, Nemcih, Švicarjih, Čehih, Poljaki, Bolgari, Rusih, v skandinavskih državah, na Finskem in drugod. Zibelka kreditnega zadružništva je tekla v Nemčiji, ali ta vrsta je močno razvita tudi pri mnogih drugih narodih, n. pr. pri Čehih, Poljaki, Jugoslovanih, Bolgari, Madžarih itd. Produktivne, posebno kmetijske zadruge so močne pri raznih narodih, a posebno v skandinavskih državah, na Nizozemskem, v Franciji, Nemčiji, Švici, pri Čehih in drugod. Veliko vlogo igra ponekod zadružno zavarovanje, tako na Finskem, v Angliji, v Švici, v Nemčiji itd. Mnogo je še držav z močno razvitim zadružništvom, toda eno prvih mest v tem pogledu zavzema Finska.

Do svetovne vojne je Finska spadala pod Rusijo. Z mirovnimi pogodbami je ustanovljena samostalna država Finska z glavnim mestom Helzinki. Finci so mongolskega porekla, jezik je soroden madžarskemu. Toda na Finskem je tudi švedska narodna manjšina. Vsega prebivalstva v tej deželi je 3.800.000, od tega odpade na Švede okoli 350.000 duš in na Ruse 60.000. Površina je 388.217 km², na jezera odpade 44.839 km². Prebivalcev na 1 km² je 10. V mestih živi 18% prebivalstva. Glavno mesto Helzinki

šteje okoli 250.000 duš. Po veri je nad 3,700.000 luterancev, 62.000 pravoslavnih, 1700 Židov.

Imajo tri univerze — od teh je ena švedska —, 130 gimnazij, 5120 osnovnih, okoli 100 kmetijskih in nad 40 gospodinjskih šol, 6 šol za vrtnarstvo in cvetličarstvo. Leta 1930. je izhajalo na Finskem 493 listov in revij v finskem jeziku, 144 v švedskem, 66 v finskem in švedskem obenem in 6 v drugih jezikih.

Industrijskih podjetij je 3800. 65% vsega prebivalstva se bavi s poljedelstvom in gospodarstvom. Zemlje za obdelovanje (njive, sadovnjaki, vrtovi) je 6.5%. V deželi je 285.000 kmetijskih posestev, in sicer: do 3 ha 109.000, od 3 do 10 ha 108.000, od 10 do 25 ha 51.000, od 25 do 100 ha 15.000 in nad 100 ha 827.

Veliko vlogo igra živinoreja. Proizvodnja surovega masla je bila 1930 leta 26.777 ton. Gozdov je na Finskem dvakrat več kakor v Nemčiji. Gozdarstvo je podlaga finski industriji. Zanimivo je, da je v tej deželi blizu 3300 pošt. Nad polovico (55%) vseh občin je elektrificiranih in se posebno poslužujejo elektrike tudi kmetovalci. Elektrifikacija je v precejšnjem delu izvršena s pomočjo zadrug. Finska je končno edina država na svetu, ki redno plačuje inozemstvu — tudi Ameriki — svoje dolgove.

Finci so že za časa, ko so še spadali pod Rusijo, izredno mnogo delali za zboljšanje svojega kulturnega in gospodarskega stanja. Kakor pri Slovencih za časa Avstrije, tako so tudi pri Fincih za časa Rusije predvsem šolani ljudje z veliko ljubeznijo opravljali kulturno drobno narodno delo. To pomeni, da so iskali stikov z vsakim rojakom, organizirali jih gospodarsko in dvigali jih prosvetno in moralno ter tako pripravljali teren za odločilne trenutke, ki jim naj prinesejo politično svobodo. V tem boju za lepšo bodočnost so kaj kmalu vzeli v pomoč tudi zadrugištvo. Zanimivo je, da so se splošno narodne manjšine v boju za svoje prirodne pravice vedno z velikim uspehom posluževale zadrugištva. Tak slučaj je bil v bivši Avstriji pri Slovencih, Čehih, Hrvatih in Srbih; v Nemčiji pri Poljakihi; v Angliji pri Ircih; v današnji Poljski pri Nemcihi in Rusih; v današnji Čehoslovaški, v Jugoslaviji in Romuniji pri Nemcihi itd. Isto je bilo tudi pri Fincih pred osvoboditvijo.

Prvi poskus za ustanovitev nabavljalne zadruge pada pri Fincih v letu 1866. Prof. Palmén se je seznanil z angleškim nabavljalnimi zadrugištvom, pa je hotel slično zadruge ustanoviti za

uradnike na Finskem, da bi na ta način podkrepil uradniške plače in da bi obenem tudi delavcem pokazal pot praktične gospodarske samopomoči. Vendar uspeha ni bilo. Drugi poskus je bil leta 1878, ko so delavci neke tovarne ustanovili konzumno društvo v obliki delniške družbe. Zadrúžnega zakona tam takrat seveda še ni bilo. Povod za drugi poskus je dal ravnatelj tovarne, ki se je v Angliji seznanil z angleškim konzumnim zadrúžništvom.

Toda prva moderna zadruga in to čisto po ročdelskem sistemu je ustanovljena na Finskem leta 1900 v kraju Tampere med delavci neke tekstilne tovarne. Finci še danes s ponosom opozarjajo na Tampere, na »finski Ročdel«^{*)}. Za ta lepi uspeh ima vsekakor zasluge tudi društvo »Pelervo« (bog rodovitnosti in bogate žetve v finski narodni pesnitvi »Kalevala«). To društvo je ustanovil leta 1899 Hanes Gebhard, ki se je z zadrúžnim pokretom seznanil v Nemčiji. Naloga društva »Pelervo« je bila, da »pospešuje gospodarski napredek naroda z združevanjem k skupnemu delu in da predstavlja zvezo med zadrúžnimi organizacijami v deželi«. To društvo obstoja še danes, toda ne kot poslovna, nego samo kot idejna centrala celokupnega finskega zadrúžništva. Društvo izdaja »List za finko zadrúžništvo« v 45.000 izvodih in mnogo knjig ter prireja tečaje in predavanja.

Zasluga društva, oziroma njegovega ustanovitelja profesorja Gebharda je, da je Finska že leta 1901 dobila prav dober zadrúžni zakon. Od tedaj se je začelo zadrúžništvo v tej deželi hitro razvijati. Nekaj številkk:

	Konzumne zadrúge :		Kreditne zadrúge :		Mlekarske zadrúge :		Druge :
	število	članstvo	število	članstvo	število	članstvo	
1903	72	13.144	22	521	55	4.025	25
1910	405	79.021	374	17.496	285	30.058	619
1920	623	330.887	616	32.867	345	41.639	1.233
1929	554	457.400	1.427	140.100	682	72.600	2.704

Konzumne (nabavljalne) zadrúge so po številu članstva najmočnejše. Danes štejejo že nad pol milijona članov. Začetek pokreta je bil med industrijskimi delavci in prebivalstvom mest, toda prav kmalu je prešel tudi na podeželje, med kmete. V začetku so zadrúge same nabavljale blago od producentov in posrednikov

*) V Ročdelu na Angleškem so tekstilni delavci l. 1844 ustanovili prvo moderno konzumno zadrúgo, ki je postala vzgledna za konzumno zadrúžništvo vsega sveta.

(grosistov), vendar so hitro zapazile, da je potrebno med njimi združenje, ki bi prevzelo vlogo veletrgovcev ter po možnosti tudi vlogo industrijalcev. Že leta 1903. je bil sklican v Tampere kongres nabavljajlnih zadrug, da se razpravlja o ustanovitvi poslovne centrale za skupne nabavke. Izvolili so odbor, ki naj stvar dobro prouči. Na kongresu naslednjega leta je bilo 37 zadrug. Prejšnje leto ustanovljeni odbor je predlagal ustanovitev Zveze konzumnih zadrug, ki se naj peča s skupnimi nabavkami za zadruge. 12 zadrug je takoj pristopilo. Med udeleženci kongresa je bil tudi Vajne Taner, poznejši predsednik finske vlade in današnji predsednik Mednarodne zadrुžne zveze v Londonu. Nova Zveza je začela s poslovanjem leta 1905. Začela je tudi z izdajanjem dveh listov: enega v finskem, a drugega v švedskem jeziku. Zveza sama nima le poslovne naloge, t. j. skupnih nabavk, nego se peča tudi z idejno propagando, proučevanjem in revizijo. Podobna je torej sličnim organizacijam v drugih državah, na primer Savezu nabavljajlnih zadrug državnih uslužbencev v Jugoslaviji.

Prva doba pokreta je seveda tudi na Finskem imela svoje težave. Do leta 1909. je bilo že okoli sto slabih nabavljajlnih zadrug. Nastopa doba konsolidacije; slabe zadruge odpadejo. Velik nedostatek je bil v celem pokretu v slabem zbiranju lastnega kapitala. Deleži so bili mali in zadruge so bile navezane na kredit. V političnem, verskem in jezikovnem pogledu pa so bile strogo nevtralne. Mala skupina ljudi je sicer zahtevala, da se naj od poslovnih viškov daje del neki politični stranki, toda ogromna večina zadrugarjev je to zahtevo odločno odklonila. Pač je prišlo do nesoglasja glede glasovalne pravice na občnih zborih zveze. Vsaka zadruga je namreč imela en sam glas, dasiravno so nekatere zadruge imele jedva nekaj sto članov, druge pa mnogo tisoč. Male zadruge so bile v glavnem na kmetih, velike pa večinoma v mestih in industrijskih središčih. Spor o tem vprašanju se je tako poostril, da je l. 1916. prišlo do preloma. Velike zadruge so izstopile iz stare Zveze in ustanovile novo. Od takrat imajo Finci dve zvezi konzumnih zadrug. Nova je začela s poslovanjem l. 1918.

Stara Zveza je imela leta 1918 434 zadrug z 128.053 člani in 988 prodajaln, a koncem leta 1930 je imela 423 zadrug, 2191 prodajaln in 225.367 članov. V teh zadrugah se prodaja kolonijalno blago, živila vseh vrst, blago za obleke, vsakovrstne hišne potrebščine in najraznovrstnejše kmetijske potrebščine, kakor umetna

gnojila, semena, stroji, cement, železo itd. Obenem se te zadruge v precejšnji meri pečajo tudi z vnovčevanjem kmetijskih pridelkov svojega članstva — 68⁰/₀ članstva je kmetovalcev, 19⁰/₀ javnih in zasebnih uradnikov, 12⁰/₀ delavcev.

Značilno je, da se ne daje velik ristorno (povračilo od poslovnega viška). Zadruge imajo malo lastnih sredstev, zato gre 60 do 70⁰/₀ viška v rezervni sklad, da bi se lastna sredstva okrepila. Mnoge zadruge sploh ne dajejo ristorna, druge največ 1—2⁰/₀ od prometa. Zadruge sprejemajo od članov hranilne vloge, da bi se osvobodile bančnih kreditov. Vloge so koncem l. 1930 znašale 236,000.000 finskih mark (ena finska marka je približno enaka dinarju). Blaga zadruge članom ne dajejo na kredit. Okoli 80 zadrug ima lastna produkcijska podjetja. Največ je pekarn, in sicer 55.

Zveza je organizirala skupne nabavke. Leta 1921 so zadruge nabavile od zveze blaga 31⁰/₀ svojega prometa, a leta 1930 že 57⁰/₀. Zveza ima celo vrsto lastnih industrij. Dva velika mlina, tovarno konfekcije, tovarno cikoriije, tovarno krtač, mila, vžigalic, margarine, bonbonov in čokolade, pohištva, rastlinskih konzerv, ribjih konzerv, papirnih vrečic, testenin itd. Vrednost lastne produkcije od celokupnega prometa v l. 1930 znaša 13⁰/₀. Vprašanje kapitala tudi pri zvezi ni dobro rešeno. L. 1930 je bilančna vsota znašala 284,000.000 finskih mark, od tega odpade na zvezine dolgove 160,000.000. Zveza ima svoje revizorje, pravni oddelek, laboratorije in stavbeni aparat. Ves ta aparat je na razpolago zadrugam. Ima tudi posredovalnico za službe in zaposlitve. Zveza zelo mnogo dela za propagando in zadružno vzgajanje. Izdaja dva tednika, enega v finskem, drugega v švedskem jeziku. Skupna naklada znaša 200.000 izvodov. Razen tega izdaja list v dveh jezikih za uslužbence zadrug; naklada obeh listov (finski in švedski) znaša 8000. Letno izdaja koledar v 100.000 izvodih. Razen tega izda mnogo knjig, brošur, letakov, pravil, formularjev, obširnih letnih poročil itd.

Zelo pogosto se prirejajo predavanja in tečaji. Eno in dvo-dnevni tečajev za uslužbence zadrug, za zadružne funkcionarje in zadrugarje sploh je letno približno trideset. Film igra pri tem veliko vlogo. V počitnicah se prirejajo po celi deželi posebni zadružni tečaji za učence in dijake. Krono zadružno-vzgojnega dela pa predstavlja zvezina stalna zadružna šola v Helzinki, »finska

zadružna trgovska šola«. Ima dva oddelka: finski in švedski. Predavajo se predmeti trgovskih akademij, a obenem vsi predmeti iz zadružništva, posebno zgodovina, ideologija ter tehnika organizacije in poslovanja.

Priprave za novo zvezo so se pričele l. 1916, leto pozneje je bila ustanovljena, a s poslovanjem je pričela l. 1918. Koncem tega leta je imela 166 zadrug s 757 prodajalnami in 132.000 članstva. Koncem leta 1930 je bilo 112 zadrug, 1504 prodajaln in 242.000 članov. Od tega je bilo 7000 kmetovalcev in kmečkih delavcev, 28.000 javnih in zasebnih uradnikov, 132.000 industrijskih delavcev. V vseh večjih zadrugah je uveden za letne skupščine delegatski sistem tako, da se volitev vrši po proporcu. Politika igra včasih vlogo pri volitvi delegatov in članov uprave, v samem poslovanju pa nikdar. Glasovalna pravica je odrejena tako-le: Vsaka zadruga pošlje na občni zbor zveze enega zastopnika. Do 5000 članov ima zastopnik za vsakih 200 članov po en glas, za nadaljnjih 5—10.000 članov ima na vsakih 500 članov po en glas, a če šteje zadruga nad 10.000 članov, tedaj za število nad 10.000 dobi zopet na vsakih 1000 članov po en glas.

Zadruge imajo povsod zelo lepe prodajalne. V večjih zadrugah je do 8000 raznih predmetov na razpolago, torej menda vse, kar si človek more želeti. Mnoge zadruge imajo svoje gostilne in kavarne. Sedaj jih je že nad 100. Alkohol se ne toči. Lokali so povsod najlepše urejeni in so zbirališče treznih prosvetljenih ljudi iz vseh stanov. Zadruge imajo nad 80 lastnih produkcijskih podjetij. Največ je pekarn, potem tovarne za mineralno vodo in za brezalkoholne pijače, krojačnice, čevljarne itd. Posebno vlogo igrajo najmodernejše velike pekarnice. Cene kruha in peciva sploh so ravno radi zadrug na Finskem nižje nego v mnogih drugih državah.

Vprašanje lastnega kapitala je tudi v tej organizaciji dosti težko. Začetek je bil z malimi deleži, a deleže in jamstvo pozneje povečati je bilo težavno. Zato gre tudi tukaj največji del viška v sklade, a na ristorno se da največ 1—2%, mnoge zadruge pa viška sploh ne vračajo. L. 1922 so lastna sredstva zadrug znašala komaj 19%, a l. 1930 28%, torej malo. Celokupna bilančna vsota zadrug je koncem l. 1930 znašala 763.000.000 finskih mark. Zadruge sprejemajo od članov tudi hranilne vloge. Blago se članom na kredit ne daje, kajti samo pri nabavljanju za gotov denar se more priti do zdravega gospodarstva v družini.

Zveza se mnogo peča s propagando. L. 1930 je bilo nad tisoč zborovanj, razen tega 270 predavanj. Film sodeluje povsod. Tudi ta zveza izdaja dva lista za najširše sloje, tednik v finskem jeziku, a list dvakrat mesečno v švedskem jeziku. Skupna naklada 140.000 izvodov. V tej organizaciji obstoja močan pokret žen-zadrugaric. Imajo že nad 70 lokalnih odborov. Za uslužbence zadrug se prirejajo posebni dopisni tečaji. Stalno delujejo štirje tečaji, v katerih sodeluje po več tisoč uslužbencev in drugih zadrugarjev. Razen tega se prirejajo tromesečni tečaji v sami zvezi in krajši specijalni tečaji.

Vsakega poletja se organizira štirinajstdnevni izlet s 25 udeleženci. Izletniki obišejo najlepše kraje z najboljšimi zadrugami. Predstavniki zadrug predavajo o delu svojih organizacij, misli se izmenjavajo, znanje izletnikov in obiskanih narašča. Vsako leto se prirejajo okrožne zadrugne konference. Zveza skrbi seveda tudi za revizijo. Skupne nabavke so l. 1930 znašale 671.000.000 finskih mark. Zadruge so v tem letu krile od svoje centrale že 55% vseh svojih nabavk.

Lastna proizvodnja centrale je zelo velika. Obsega: vžigalice, mline, konfekcijo, margarino, konzerve in drugo. Radi nedovoljnih lastnih sredstev je samoproizvodnja vseeno manjša, nego bi pri sedanjem stanju finskega združništva mogla biti. Centrala je izkazala l. 1930 bilančno vsoto 215.000.000 finskih mark; od tega odpade na dolgove (kredite) 123.000.000, na rezerve 92 milijonov.

Toliko o konzumnem združništvu. Neki ameriški novinar je prepotoval Finsko in napisal o svojih opazovanjih zanimivo knjigo, v kateri je objavljena tudi izjava predsednika finske Narodne banke. V tej izjavi pravi predsednik o konzumnem združništvu to-le: Velike važnosti v našem procesu obnavljanja so mali posredniški stroški, za kar pripada zasluga konzumnemu združništvu. Poglejte na primer samo cene mleka. S prodajo mleka, masla, jajc in mesa se bavijo pri nas skoraj izključno le nabavljalne zadruge. V Njujorku plača konzument za liter mleka 13 centov, a producent dobi le 4.5 centa. Na Finskem plača konzument 1.5 finskih mark, a producent 1.35 fin. marke. Ameriški konzument plača torej trikrat več, nego je prejel producent, dočim plača finski konzument samo za 10% več. Posredniški stroški so potemtakem v Ameriki 200%, na Finskem pa samo 10%. To ne velja le za mleko, nego za vse življenjske potrebščine, ki se

nabavljajo potom zadrug. Jasno je, da so radi tega pri nas stroški življenja mnogo nižji nego drugod, ker zadruge s svojo poslovno politiko silijo trgovce, da tudi oni zmanjšajo odstotek svojega zaslužka.

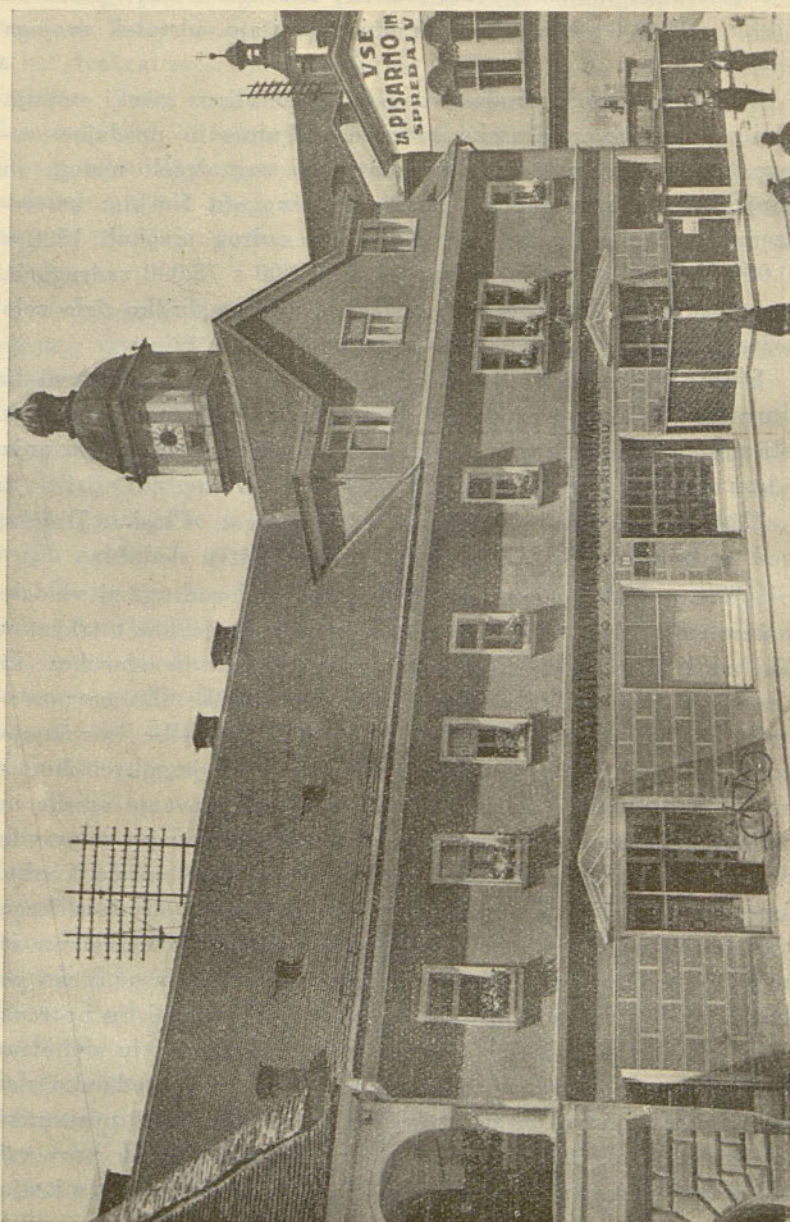
Tudi kmetijsko zadružništvo je v tej deželi na visoki stopnji. Kreditne zadruge, mlekarske zadruge, nakupne in prodajne zadruge, strojne zadruge itd., vse to je v vsej deželi malega in srednjega kmetijstva močno razvito in omogoča finskim kmetovalcem uspešno gospodarjenje. Kreditnih zadrug je okoli 1500 s 150.000 člani. Mlekarskih zadrug je okoli 700 s 75.000 zadrugarji. Razen tega je na Finskem tudi zadružno zavarovalniško delo zelo razvito, čeprav je še razmeroma mlado.

Finsko zadružništvo je odločujoči faktor v gospodarskem in kulturnem življenju naroda in države, a za poedinca je pot k zboljšanju gospodarskega stanja, pot do vedno večjega uživanja kulturnih dobrin življenja.

Finci so po osvoboditvi sami izdali knjigo: »Finska: Dežela, narod in država«, v kateri je čitati o zadružništvu sledeče:

»Ako pogledamo razmere, katere so pred zadrugami vladale v našem podeželju, tedaj se bomo spomnili, da je kmet takrat v veliki meri bil odvisen od trgovcev-posredovalcev in oderuhov, ki so vsako leto nagrajali velike milijonske dobičke. Danes posredovalec ne igra nobene vloge več. Kmetijske pridelke vnovčujejo kmetijske zadruge, konzumentje nabavljajo svoje potrebščine s pomočjo nabavljalnih zadrug; isto velja za nakupovanje orodja in raznih potrebščin za kmetijsko produkcijo. Zadruge so napravile tudi konec škodljivemu dajanju blaga potrošnikom na kredit. Vzporedno z razvijanjem zadrug je rasel socialni vpliv kmečkega in ostalega gospodarsko šibkejšega prebivalstva. Pomen stanu se končno ne ceni po političnem programu in številu glasov, nego po delu, ki ga dotični stan opravlja v korist celokupnosti, in po tem, koliko je ta stan sposoben pospeševati gospodarsko in duhovno povzdigo naroda. Razen manjših kmetovalcev in gospodarsko slabjših slojev pa imajo od zadružništva koristi tudi večji posestniki in premožnejši sloji. Tako so n. pr. v mnogih občinah prav vsi prebivalci včlanjeni v nabavjalne zadruge, ki predstavljajo v kraju središče gospodarskega in duhovnega življenja. Tudi je veliko število občin, v katerih prav od vseh kmetovalcev, od najmanjšega do največjega, mlekarske zadruge prevzemajo mleko.«

Zadružni dom Nabavljalne zadruga državnih uslužbencev v Mariboru.

Naša žena in zadruga.

—lj—

Zadruge ustanavljajo in vodijo skoraj izključno možje. Tako je bilo že pri prvi zadrugi pred dobrimi 90 leti v Ročdelu, ko še niso imele žene pravzaprav nikakih pravic v javnem življenju; in tako je še po veliki večini danes, ko so si žene že utrle pot v javnost in si priborile zlasti tekom zadnjih petdesetih let že dokaj pravic na polju ravnopravnosti z možem. Vendar pa ima združništvo v nekaterih državah, posebno v Nemčiji, na Danskem in v Angliji odlične pobornice tudi med ženskim spolom.

Kljub temu razmerju med obema spoloma pa je zlasti še v naših nabavljalnih zadrugah prisojena ženi velevažna naloga. Naloga žene v življenju naših »Nabavljalnih« je tako velika in važna, da bi brez sodelovanja naših žen sploh ne mogle obstojati. In če naše zadruge tako lepo prospevajo, imajo na tem uspehu poleg zavednega in smotrenega vodstva v prvi vrsti zasluge naše žene, ki so pravzaprav jedro v našem združnem pokretu.

Ne toliko možje, ampak žene so v prvi vrsti tisti element, ki daje Nabavljalni zadrugi življenje in ji omogoča razmah in procvit, ali pa povzroči nazadovanje in tudi propast. Žene imajo vsak mesec ali pa celo vsak teden večkrat osebni neposredni stik z zadrugo. Potrebno je preskrbeti si zdaj teh, zdaj onih potrebščin za gospodinjstvo, in največkrat je žena-gospodinja tista, ki jih gre nabavit, ker je v takih stvareh navadno bolj praktična od moža. Sicer pa ima prav gotovo vsak dan, če ne neposredni osebni stik z zadrugo, pa vsaj posrednega, in še celo po večkrat. Ko pripravlja družini zajtrk, kosilo ali pa večerjo, prav gotovo rabi živila, ki si jih je nabavila v zadrugi. Če so ta živila dobra, je zadovoljna sama s seboj, ker ji gre delo gladko izpod rok, in je že vsa srečna pri misli, da bo njeni družinici teknilo. Ako pa ta živila niso taka, kakor bi si jih želela, stresa svojo nevoljo na zadrugo.

Tako vidimo ženo-gospodinjo, ki ima skoraj pri vseh svojih

poslih opraviti z zadrugo, oziroma z nabavkami v zadruzi, dan za dnem, leto za letom. Može pridemo k zadruzi enkrat na leto na občni zbor, in pa bolj ali manj pogosto v zadružno restavracijo, da se tam razgovorimo o tem in onem in da v družbi tovarišev in znancev vsaj za nekaj trenutkov pozabimo na nevšečnosti, ki jih nam povzročata poklic in včasih tudi — naš dom.

Žena je že po svoji naravi mnogo bolj ustvarjena za zadružno življenje in delo nego moški. Ona je v splošnem mnogo bolj čustvena, obzirna in potrpežljiva nego mož. Lažje se vživi v položaj tujega človeka in je dovtetnejša za tujo bol, križe in težave. In ravno v zadružnem življenju so te lastnosti mnogo bolj potrebne, kakor kjerkoli drugod. Saj na vse zadnje ni zadruga ničesar drugega, kakor ena sama velika družina, katere člani živijo v istih okolščinah in imajo isti smoter: pomagati drugim, da drugi pomorejo meni. Zakaj v pravilno razumevani skupnosti, da podredi svoje osebne koristi in udobje splošnim koristim, koristim skupnosti, je velikanska nezlomljiva moč, ki ustvarja vsem skupaj in vsakemu posebej nešteto dobrin; in kolikokrat se pripeti ženi zadrugarici, da mora, čeprav samo za kratek čas, podrediti svoj lastni interes splošnemu. Često sicer to ni lahko, ali je neobhodno potrebno že samo z ozirom na red in hitrejšo postrežbo, da ne omenjam drugih vzrokov.

Kar je zadruga v velikem, to je družina v malem. In v tej mali zadruzi — v družini — je pravzaprav največkrat žena jedro in duša, ne pa mož. Res je sicer, da običajno mož vzdržuje družino s svojim zaslužkom. A s tisto vsotico mora gospodariti žena. Može oddajajo svoje mesečne prejeme ženi, češ, to-le je, pa ravnaj, kakor veš in znaš. In žena je tista, ki obrača pare in dinarčke, za kaj in kako jih bo obrnila, da bodo več zalegli. In čim manjši so prejemki, tem večja umetnica mora biti žena-gospodinja, da vzdrži čolniček hišnega gospodinjstva in gospodarstva nad vodo, da ga ne pogoltnejo razburkani valovi življenja.

Lahko in prijetno je gospodinjiti, dokler je vsega v izobilju. A silno težko je tedaj, kadar se potrebe večajo, prejemki pa znižujejo. Ob takih prilikah bi marsikateri moški ne vzdržal v ženskem krilu, naše žene pa morajo ne toliko radi sebe, kakor zaradi svojcev, družine. In v takih časih preživljajo naše žene res silno težke trenutke. Otroci potrebujejo obleke, obuvala, izdatnejše prehrane, tudi možu bi se prileglo to in ono, a denarja ni. Prava

mati in žena pa ustvarja čudeže, čeprav često sebi pritrga od ust, samo da zadovolji družino, kolikor pač more.

Socialna stiska ustvarja in krepí zadruge. Kjerkoli in kadarkoli so nastale zadruge, povsod in vselej je bila njihova mati stiska, pomanjkanje, izrabljanje enega sloja v korist drugega. Oni sloji človeške družbe, ki imajo večino življenskih dobrin v izobilju ter jih ne težijo socialne prilike, ti niso poznali, ne poznajo sedaj in tudi v bodoče ne bodo poznali pravega združništva, ki sloni na medsebojni pomoči in popolni enakopravnosti vsega članstva. S tem, da okrepim celoto, krepim tudi sebe, čeprav sem le majhen del velike skupne armade pod združno zastavo.

Dandanes, ko postajajo gospodarske prilike iz dneva v dan težje, danes smo lahko vsaj v tem oziru zadovoljni, da ima državno uslužbenstvo vsaj za silo že izgrajeno svoje združništvo. Zamislimo se samo v položaj, da nekega dne naše »Nabavljalne« ni več in da smo docela navezani na tujo, in ne več na svojo lastno medsebojno pomoč. Zašli bi kmalu v tako hude stiske, da bi se nam ne bilo več mogoče izmotati iz njih. Gmotna odvisnost bi povzročila že sama po sebi tudi moralno podrejenost in mučen občutek manjvrednosti. Zato pa je dolžnost vsakega državnega uslužbenca, da se oklene tem tesneje svoje gospodarske in socialne ustanove — zadruge. Neizprosna dolžnost naših žen in gospodinj je pa tudi, da nabavljajo vse potrebščine le pri Nabavljalni zadrugi. S tem krepijo svojo lastno ustanovo. In čim močnejša bo ta, tem več nam bo lahko nudila v tej ali oni obliki.

Poleg moža mora vedeti tudi žena, da je združništvo svetovni pokret, ki šteje že nad sto milijonov pristašev in ki posega globoko v gospodarstvo narodov in držav, kakor tudi v gospodarstvo vsakega posameznika. Tak pokret ima skupen cilj: Gospodarsko okrepiti malega človeka, mu lajšati socialno breme in ga končno gospodarsko osamosvojiti, da vzame svoje posle sam v svoje roke. Pri združništvu ne more in tudi ne sme poedinec živeti na stroške drugih. Vsi imamo enake dolžnosti, pa tudi vsi enake pravice.

Ako imamo pred očmi ta cilj, nam bo lažje podrežati lastne osebne koristi splošnosti in skupnosti v zavesti, da gre to za našo skupno stvar, od katere imam tudi jaz kot del te celote svojo korist. Če si gradi družina svoj lastni dom, uživajo njegovo udobje vsi člani družine. Prav isto je pri zadrugi. Seveda so potrebne tudi osebne žrtve, a te je mnogo lažje doprinašati, če vem, da je

to neobhodno potrebno, in da bodo te žrtve rodile vsem skupaj blagoslov, da bom torej tega blagoslova deležen tudi jaz.

Naše vrle žene so se že dokaj dobro vživle v praktično združništvo. Težkoče in nevšečnosti, ki spremljajo začetek vsake ustanove, so že po veliki večini odpravljene, pozabljene. Obrat, ki oskrbuje stalno okrog petnajst tisoč ljudi z vsemi potrebščinami, mora biti smotreno urejen, da more zadostiti svoji nalogi. Primerjali bi ga lahko kolesju v uri, kjer ima vsak tudi najmanjši del svojo nalogo in opravke, da ura teče. In s tem kompliciranim aparatom imajo naše žene-zadruharice največ opravka. Pa čeprav ne poznajo mnogo teorije o mehaniki, vendar shajajo z njim še dokaj v zadovoljstvo na obeh straneh.

Vsaka žena gospodinji, kakor ve in zna, in pa — zlasti danes — kakor more in mora z ozirom na mesečne dohodke. V tem oziru ne bi dosti zalegla še tako dobra navodila. Zato ne mislim na tem mestu na dolgo in široko razpravljati, kako naj si žena-gospodinja uredi v svojem kraljestvu. To je docela njeno področje. Če ne bode kaj prav, jo bodo skušnje in gmotne razmere prisilile, da si bo preuredila to in ono smotrnejše in morda tudi cenejše. Pač pa hočem dati nekaj napotkov našim ženam glede odnosa do lastne zadruge. Naj bi naše žene-gospodinje o njih tu pa tam razmišljale. Morda pridejo le komu prav.

Te smernice za gospodinje zadruharjev bi bile prilično take-le:

1. Nabavljaj vse potrebščine za svojo obitelj v zadrugi!

To združno načelo je prav lahko izvedljivo zlasti pri naši »Nabavljalni«, ki je založena z vsemi življenjskimi potrebščinami tako, da more ustreči v vsakem oziru tudi že razvjenemu okusu. Mnogo jih je pa kljub temu še med nami, ki nabavljajo drobnarije in malenkosti drugod, češ, saj se ne izplača hoditi v zadrugo po tako stvarco. Pa se le izplača, za te in za zadrugo! Le malo pomislimo! Recimo, da vsak član-zadruhar izda mesečno za take malenkosti samo 25 Din. Pri vseh 4000 članih je to že 100.000 Din na mesec. Letno pa 1,200.000 dinarjev. To je že prav čedna vsota tako za zadrugo, kakor tudi za zadruharje. Že te malenkosti bi dale pri 5% povračilu zadruharjem od nakupa za Veliko noč 60.000 dinarjev. Poleg vsega tega bi se pa še zadruga okrepila za lepe tisočake, kar je pravzaprav tudi naše — združniško. Torej

izdatki za drobnarije in malenkosti drugod vsaj pravemu zadrugi in zadrugarici ne smejo biti »malenkosti«.

2. Izigibaj se do skrajnosti dolgov tudi pri zadrugi!

Kakor vse kaže, so nekdanji časi, ko se je državni uslužbenec lahko zadolževal, kjerkoli se je hotel, minuli za dolgo dobo, če ne za vselej. Ker so pa današnje gospodarske razmere in socialne prilike tudi za državne uslužbence nepovoljne, zato nudi zadruga možnost večjih nabavk za kurivo, obleko, in še nekatere druge stvari za večmesečno odplačilo v obrokih, dasi se načelno vedno povdarja le nakup za gotovino. Ti obroki delajo često zadrugarjem — pa tudi zadrugi — precejšnje sitnosti. Dolg je bil narejen v normalnih razmerah, ko je bila družina zdrava in plača še kolikor toliko primerna; če bi vse tako ostalo, bi se še nekako dalo držati rokov in obrokov. Pa je nastala v hiši bolezen. Treba je zdravnika, zdravil in še drugih izdatkov, katerih nisem imel v svojem mesečnem proračunu. Ali pa pride nenadno znižanje mesečnih prejemkov. Pa zmanjka prvega tista vsotica, s katero bi moral poravnati zapadli obrok. Tako pridem nehote naenkrat v škripce, iz katerih se z muko izmotavam morda mesece in mesece. Zakaj tudi dolg v zadrugi mora biti poravnan prej ali slej, na ta ali na oni način. Začasna odložitvev plačila še ni izbris dolga. Tudi to načelo je treba upoštevati sebi in zadrugi v korist ter omejiti nabavke na obroke na najnižjo mero.

3. Ne kupuj, česar neobhodno ne potrebuješ!

Tudi zadrugarji se ne moremo iznebiti splošne človeške slabosti, da si želimo še to in ono, brez česar bi se morda tudi še dalo izhajati vsaj nekaj časa. Podobni smo otroku, ki pride v prodajalno in vidi toliko raznovrstnih in še celo prav dobrih stvari, pa bi radi imeli od vseh teh dobrot vsaj nekaj. Kako pa bode vse to plačal, otrok na to ne misli. Pomisliti pa mora odrasli človek, kateri ne bi smel nikoli izdati zadnjega božjaka iz rok, ker ne ve, kaj še pride pred prvim. Res je težko se odreči stvari, katera bi prav prišla meni ali morda moji družini in bi imeli vsi z njo veselje. A če mi ne gre v račun in morem še kako potrpeti, pač potrpi in počakam boljše prilike, ko mi bode možno, si to nabaviti. Zakaj pogovor pravi: »Če kupuješ, česar ne potrebuješ, boš prodajal, kar potrebuješ.«

4. Bodi varčna!

»Seveda, v takih razmerah naj še pa štedim«, bo rekla marsikatera dobra gospodinja. »Saj vendar ne morem delati čudežev!«

Prav ima. Čudežev s prejemki državnega uslužbenca res ni mogoče delati. A štednja ne obsega samo kupičenje denarja. Priznati pa je treba, da je tudi med našimi zadrugaricami več tako velikih umetnic v gospodinjstvu, da izhajajo s svojo družinico kljub pičli plači čisto zadovoljivo in še jim vsaj včasih na koncu meseca ostane kakšen kovač. Kdor to zna in zmore, blagor mu. Zakaj mala rezerva je zmiraj dobra, ker človek ne ve, kaj pride in kedaj.

A če že ne morem dobesedno štediti denarja, je še vse polno drugih načinov štednje, katere iznajdejo brihtne gospodinjke največkrat same. Ne mislim tu samo varčnosti v gospodinjstvu, ki nudi obilo prilik in oblik, da si izdatke zmanjšamo in jih uravnavesimo z dohodki. Tudi pri porabi časa je dobra gospodinja štedljiva. Smotreno urejeno gospodinjstvo rabi prav gotovo mnogo manj časa nego tisto, ki je urejeno samo površno, ali pa sploh ni urejeno. Koliko nepotrebnih potov in sitnosti pa tudi izdatkov sebi in svojcem prihrani dobra gospodinja, ki ima smotreno urejen svoj dom, kjer je vsaka stvarca na svojem mestu!

Izkušnja uči, da so se ljudje privadili štedljivosti le v časih stiske in pomanjkanja, ne pa v časih izobilja, ko so brez skrbi razmetavali razne dobrine. Tudi današnji časi so silno resni in bodo marsikoga naravnost prisilili k varčnosti. Naj bi ne bili mi združniki zadnji med njimi!

5. Naročaj razne potrebščine enkrat skupno za celi mesec!

Dobra gospodinja prav gotovo ve, koliko raznih potrebščin rabi njena družina na mesec. Zato ji ni težko sestaviti naročila tako, da z njimi izbaja. Pomisliti je treba, da s tem prihrani sebi na času in poti, prihrani pa prav tako zadrugi, kjer je treba vpisati naročilo in dostaviti blago na dom le enkrat v mesecu. Če pa grem v zadrugo desetkrat na mesec, imajo uslužbenci z menoj desetkrat posla. Ako bi vse gospodinjke to upoštevale ter se točno držale pri nabavkah naročil uprave, ki jih objavlja v svojem ceniku, koliko lažje bi šlo delo izpod rok v zadovoljstvo odjemalcev in v zadovoljstvo zadruge, ki bi mogla vsled tega zmanjšati režijske stroške.

6. Iznebi se predsodkov tudi v gospodinjstvu!

Neverjetno je, kako vpliva navada in tradicija na človeka. Česar se enkrat privadim, s tem ne morem izlepa prelomiti. Držim se navade še naprej, čeprav v svojo lastno škodo. Če to velja že v splošnem, velja v gospodinjstvu še prav posebno.

Vobče velja naziranje, da je dobro samo dražje blago, cenejše pa je neporabno. A vendar ti odleže cenejše blago često prav tako, kakor dražje. Mnogo je namreč odvisno le od načina priprave. Seveda ne boš zadela pri poizkusu že prvič docela enakega načina priprave. Zato je treba poskušati večkrat. Ne obsodi in ne zavrži blaga, če se ti priprava že prvič ne posreči!

Drug splošen predsodek je proti blagu domačega izvora. In vendar tudi ta ni vedno in povsod na mestu. Zakaj često doseza ali celo preseza vsaj pri nekaterih predmetih domače blago po kakovosti tuje, četudi je izdatno cenejše, ker pač ni obremenjeno s carino. Domača industrija v blagu in živilih je zadnja leta prav izdatno napredovala in je vsaj v nekaterih panogah na isti višini kakor tuja. Zato je tudi v tem oziru potrebno prej preizkusiti, preden izrečemo svojo sodbo.

Kako neumestni so taki predsodki, bi vedela povedati marsikatera gospodinja vse polno iz svoje skušnje v gospodinjstvu.

7. Ne zabavljaj o zadrugi napram drugim!

Dasi se uprava zadruga trudi, da zadosti vsem upravičenim zahtevam zadrugarjev-odjemalcev, vendar ne gre in tudi ne more iti pri tako velikem obratu prav vse popolnoma gladko in brez vsake najmanjše hibe. Nehote se včasih primerijo manjše napake, bodisi v kvaliteti blaga ali v načinu postrežbe. To je kljub največji pazljivosti skoraj neizogibno pri tako velikem prometu in navalu.

Ako se kaj takega pripeti nestrpni gospodinji, je že ogenj v strehi. V svoji razburjenosti si da duška napram znancu in znanki. Seveda takrat ne tehta besed in zdrkne z jezika marsikateri oster in tudi neupravičen očitek ali izraz.

Tudi v takih primerih treba obdržati razsodnost in mirno kri. Zavedajmo se, da je zadruga naš skupni dom, lastnina nas vseh. In gospodinja, ki opravlja in blati svoj lastni dom, menda vendar ne postopa pravilno. Če se pripeti kaj nevšečnega doma pri družini, naj se tudi tam poravna brez drugih prič. Če se pa ti to zgodi v zadrugi, ne razburjaj se. Iznesi svojo pritožbo na mestu,

ki je za to odgovorno. Pojdi h gospodarju, k dežurnemu odborniku, ali pa napravi pismeno pritožbo na upravo. Če je blago zamenjano ali pa po kvaliteti ne ustreza, vrni ga, da dobiš tako, kakršno si želiš. Uprava zadruga more le tedaj odpraviti nerednosti in morebitne pogrške, če je o njih obveščena. Potem šele more poiskati tudi pravi vzrok in se mu v bodoče izogniti. Tako postopanje je v interesu zadruga in zadrugarjev.

8. Ne zahtevaj zase nikjer izjem!

V združnem življenju mora vladati popolna enakopravnost. Nihče ne sme in tudi ne more imeti kakih predprav ali izjem. Zato se mora prav tako postopati z gospo v svili, kakor se postopa s preprosto ženico, — in čim večji obrat, tem strožja morata biti red in disciplina, ker sicer nastane v obratu zastoj na škodo vseh.

Ako je vse članstvo uvidevno in ima vsak vsaj malce potrpljenja, se tudi velik obrat lahko razvija naglo. V redu in disciplini prideš mnogo preje na vrsto, kakor če bi danes ti zahtevala izjemo, jutri pa jih že zahteva deset, — in to bi šlo tako naprej v nedogled.

Sicer pa ugled prave dame ne zavisi od moderne obleke ter samozavestnega in ostrega nastopa, ampak predvsem od njene srčne kulture, razsodne uvidevnosti ter dostojnega in umerjenega nastopa.

9. Vzgajaj svoje otroke v male zadrugarje!

Združni pokret med nami državnimi uslužbenci je še razmeroma prav mlad. Njegovi začetki segajo komaj petnajst let nazaj. 99% izmed sedanjih zadrugarjev je takih, ki nismo postali zadrugarji iz načelnih in etičnih razlogov, temveč nas je prisilila v to socialna potreba, ker je bil naš družabni obstoj vsled splošnih gospodarskih prilik ogrožen. Zato je velika večina izmed nas le praktičnih zadrugarjev, ker vidimo, da imamo od tega gmotno korist. Pravih idealnih zadrugarjev, ki bi pristopili v naše vrste iz ljubezni in uverjenja, da je ta pokret neobhodno potreben za ozdravitev sedanje človeške družbe, je bore malo. Dasi spremlja razvoj praktičnega združništva kolikor toliko tudi idejni razvoj, vendar smo kljub temu še daleč oddaljeni od pravih idealnih zadrugarjev, ki so pripravljene tudi na žrtve, — ako je potrebno —, da se pokret uspešno razvije do svoje končne zmage.

Iz teh razlogov je neobhodno potrebno, da si vzgojimo mlad

in zdrav združni naraščaj, ki bode tudi idejno bolje pojmoval združništvo od nas.

Dasi otroci rastejo v družini zadrugarjev in marsikaj vidijo in slišijo o našem pokretu že sami, vendar je v domu še več izrednih prilik, ko jim lahko s primernimi besedami pokažemo na važnost združnega pokreta. Zadruga dostavi na primer blago. Mati gospodinja ga pregleda. Radovedna deca seveda tudi tišči svoje noske zraven. In če je mama zadovoljna, je otrok tudi. Pa lahko ob tej priliki pove otrokom s par besedicami, kako važen činitelj je zadruga v našem družinskem življenju. Tudi mesečni cenik da lahko povod, da se razgovorimo včasih o zadrugi. Pa pride za Božič koledar. Tudi v njem je marsikaj, kar bi naj zanimalo zlasti doraščajočo zrelejšo mladino. Za Veliko noč pride na mizo žegen z gnatjo in drugimi dobrinami. Marsikje bi se praznoval ta praznik mnogo bolj skromno, ako ne bi bilo zadruge, ki takrat vračuna vračilo od nakupa nabav iz prejšnjega leta. Tudi to naj vedo otroci. Slovesnega praznovanja združnega dneva se udeležuje tudi naša mladina in je ob tej priliki še posebej obdarovana. Tudi to se vtisne ne samo v spomin, ampak tudi v srce, če oče ali mati prav uporabita to priliko.

Tako najde skrbna mati vedno dovolj prilik, da vpliva v tem smislu na otroke. In to njeno delo bo prav gotovo obrodilo pozneje dober sad.

10. Uvedi nakup v gotovini!

Dasi je to navodilo našim gospodinjam tukaj na zadnjem mestu, vendar je velevažno v življenju in razvoju zadruge. Nič manj važno pa je za zadrugarje same.

V naših krajih je še navada iz starih dobrih časov, da si državni uslužbenec nabavlja vse življenjske potrebščine proti naknadnemu plačilu prve dni prihodnjega meseca. Tako je bilo nekdanj in te stare navade se ne moremo iznebiti, dasi jih je precej v naših vrstah, ki so z njo prelomili. In prav so storili sebi in zadrugi v korist.

Zadruga nabavlja blago v velikih količinah. Trgovski običaj je, da odda tvrdka blago pri takojšnji poravnavi računa nekaj odstotkov ceneje. Pri 15 do 20 milijonskem letnem prometu zne-sejo ti odstotki že težke tisočake. Ta denar pride v prid zadrugi kot taki in obenem zadrugarjem. Blago je za toliko odstotkov

cenejše. Zato dobi zadrugar blago nekaj cenejše v roke. Če pa se blago pri zadrugi ne poceni za toliko odstotkov, kolikor je znašal popust tvrdke, pa dobi zadrugar povrnjeno ob koncu leta pri vračilu sorazmerno z nakupom.

Seveda more zadruga blago takoj plačati le tedaj, če ima dovolj gotovine. Gotovina se pa zadrugi za toliko zmanjša, kolikor ji zadrugarji dolgujejo, ker so prejeli blago, plačali pa ga bodo šele čez mesec dni. Mesec dni res ni ravno dolga doba, a vendar ima pri velikem obratu v trgovskem svetu velik učinek.

Je pa še drug važen činitelj, da združništvo tako propagira nakup z gotovino.

Če smo odkriti, moramo priznati, da smo pri nakupu z gotovino mnogo bolj previdni, kakor pa pri nakupu na kredit. Če mi ni treba takoj plačati, si često nabavim tudi stvari, ki mi morda niso tako potrebne, ali pa vsaj ne v taki kakovosti in količini. Mislim si pač, da bo že kako šlo tudi s plačilom. Ob mesecu pa vidim, da često ne gre tako lahko. Pri nakupu z gotovino pa si dobro premislim, kaj in koliko vzamem, da mi ne zmanjka denarja.

V sedanji dobi res ni lahko presedlati iz starega načina na novega. Saj bi imeli kar naenkrat izdatke za dva meseca: za prejšnjega in za tekočega. Takega dvojnega izdatka pa proračun državnega uslužbenca dandanes ne prenese. A skrbna gospodinja najde tudi tu pota in sredstva. Če ne zmore vsega naenkrat, pa vsaj sčasoma. Morda si prihranim po majhnih zneskih tekom celega leta vendar toliko, da doseže prihranek za nakup življenjskih potrebščin vsoto, ki jo potrebujem za izdatke v enem mesecu. Tej ali oni bode morda možno način nakupa spremeniti v mesecu marcu ali aprilu. Takrat prejmejo nekateri toliko vračila od nakupa prejšnjega leta, kolikor približno potrebujejo za živila v enem mesecu.

Sicer si pa vsak uredi, kakor ve, zna in more. Gotovo pa je, da se tisti, ki je začel enkrat kupovati z gotovino, ne bode brez prav velike sile vrnil zopet nazaj k mesečnemu odplačevanju.

*

V zdravem združništvu je velikanska sila in rešitev malega človeka. Ta moč sloni na vzajemni skupnosti armade poedincev, ki korakajo za istim ciljem in se borijo z istimi sredstvi. Zavedajmo se tega vsi, prav vsi, in dokaj lažje bomo prenašali breme, katero nalaga življenje na naša ramena!

Važnejši podatki iz poslovanja Nabav. zadruga drž. uslužbencev v Mariboru

od 1. januarja do 30. septembra 1935.

Zopet se bliža konec poslovnega leta naše zadruga in sicer petnajstega. Ker smo važnejše dogodke že sproti sporočali članom v našem »Ceniku«, jih omenjamo tukaj samo na kratko.

Zadružni avtomobil — moderni tank za pobijanje draginje — dne 12. oktobra 1935 prvikrat v Gornjem gradu.

To poslovno leto se sme prištevati med najtežje od ustanovitve zadruga. Prizadeti so bili ne le člani, kar močno čuti zadruga, ampak tudi zadruga sama; torej dvojni udarec. Treba je bilo plačati na novo predpisani družbeni davek za poslovno leto 1934 in na račun za leto 1935 okroglo 400.000 Din. Uprava je podvzela vse, kar je v njenih močeh, da bi ta znesek ne obremenjeval deleža

članov na čistem višku, ker je večina članov tega ristorna danes bolj potrebna nego kdajkoli v prejšnjih letih.

Tudi so v drugi polovici leta cene nekaterim najnujnejšim življenjskim potrebščinam v porastu. Zadruga se je sicer skušala kriti z zalogo, kolikor so ji pripuščala sredstva, da bi na ta način vsaj nekaj časa vzdržala cene brez preobčutnega povišanja.

Če bi imela zadruga več sredstev na razpolago, bi bila lahko koristila svojim članom še v večji meri. Lahko pa smo zadovoljni, da se uprava v prejšnjih letih ni popolnoma udala zahtevam onih članov, ki so vedno znova trdili, da zadruga ne sme poslovati z dobičkom in zbirati lastnega premoženja. Nobeden dotičnih članov ni pomislil, kako naj se zadruga brez lastnih sredstev razvija in zadovoljuje vedno večjim zahtevam članstva. Nezadružno je torej, zahtevati od zadruge samo trenutne koristi namesto trajnih, ktere pa zadruga more nuditi samo tedaj, če je gmotno dovolj močna.

Redni občni zbor, na katerem so se odobrili sklepní računi za 14. poslovno leto 1934., se je vršil 14. aprila 1935. Poziv na občni zbor je bil razglašen v »Ceniku« št. 4, potek občnega zbora pa je popisán v »Ceniku« št. 5. letošnjega leta.

Članstvo: Koncem leta 1934. je Nabavljalna zadruga štela 3726 članov; v teku leta jih je pristopilo 558, odpadlo 130, tako da je zadruga koncem septembra 1935 imela 4154 članov. Ta porast članstva jasno kaže, da število zadrugarjev raste najbolj v časih težke gospodarske krize, in to iz razloga, da bi si posameznik s pristopom v zadrugo vsaj nekoliko olajšal boj za obstanek.

Da se to res doseže, je dokaz, da naša zadruga, ki pri enakih in celo nižjih cenah s povračilom deleža na čistem višku podpre kupno moč svojega članstva na leto za preko 1,200.000.— Din.

Lastna obratna glavnica obstoja iz:

rezervnega sklada . . . . . Din 3,208.000.—

sklada za članske namene . . . . . Din 881.000.—

vplačanih članskih deležev . . . . . Din 401.000.—

skupaj . . . . . Din 4,490.000.—

Ta znesek za potrebe zadruge daleko ne zadošča, ampak je še navezana na pomoč Saveza v obliki hipotekarnega, rednega in skadentnega kredita; ti znašajo skupno 4,000.000.— Din in se obrestujejo letno po 4°/. Če bi imela zadruga sama dovolj glavnice, bi to breme na pasivnih obrestih odpadlo.

Zgodovina zadružištva nas uči, da mora vsaka zadruga po poteku gotovega števila let poslovati z lastnimi sredstvi, sicer jo prvrže vsak večji gospodarski pretresljaj, ker gospodarski slabič

Ob otvoritvi naše celjske prodajalne.

nikjer ni deležen izdatne zaslombe: Ravno vsled premajhnih lastnih sredstev se druge zadruge državnih uslužbencev niso mogle razviti tako, da bi se državni in samoupravni uslužbenci včlanili v isti meri kakor v Mariboru.

Vseh nabavljalnih zadrug državnih uslužbencev v državi je 77, od teh so 3 zadruge uslužbencev državnih železnic, ostane torej

74 istovrstnih zadrug kakor je naša. Te slednje imajo koncem leta 45.036 članov ter:

članskih deležev	Din 5,794.463.—
rezervnih skladov	Din 8,904.836.—
in ostalih skladov	Din 4,089.531.—
skupaj	Din 18,788.830.—

ali na člana 417.— Din lastnih sredstev, naša zadruga sama na 4154 članov pa 4,490.000.— Din, to je na člana 1080.— Din. Če izločimo iz statistike našo zadrugo, preostane na 40.882 članov 14,298.830.— Din lastnih sredstev, to je na člana 349.— Din. Vsled takega pomanjkanja lastnih sredstev se tudi nobena druga zadruga državnih uslužbencev ni mogla tako razviti kakor mariborska.

Sklad za članske namene. Sklad za članske namene znaša z dnem 30. septembra 1935 . . . . . Din 881.000.— ki so v obratu zadruge.

Na račun članov se je med letom izplačalo Din 150.000.—
naloženo pri Kreditni zadrugi drž. usl. v Mariboru Din 130.000.—
torej stanje . . . . . Din 1,161.000.—

Zadruga je izplačala od ustanovitve tega sklada na račun skupno Din 220.000.— podpor in še ustanovila iz svojih dohodkov Din 1,161.000.— rezerve, iz česar se razvidi njeno koristno delovanje za članstvo. Članski prispevki po Din 2.— za vsak smrtni slučaj so se v celoti izplačali in znaša izplačilo do danes 814.300.— dinarjev.

Promet je v vseh panogah kljub današnjim težkim razmeram zadovoljiv. Porastel je skupno do 30. septembra proti istemu čas lanskega leta za okroglo 1,000.000.— Din. Važno je, da nobena vrsta obratov ni pasivna.

Da se omili čakanje članov na postrežbo, smo otvorili na Rotovškem trgu št. 6 novo prodajalno špecerijskega blaga, posode, stekla in porcelana. Uprava se ni vstrašila stroškov, zanašajoč se na združno zavest, da bodo člani nabavljali tudi najmanjše potrebščine v zadrugi, da se tako nadomestijo večji stroški.

Meseca oktobra 1935 smo prvokrat dostavili blago na dom z združnim avtomobilom v Ljutomer in v Savinjski dolini na progi iz Celja do Gornjega grada. V mesecu novembru smo dostavili v Laško in meseca decembra bomo dostavljali najbrž tudi na progi Celje—Rogatec. Državni uslužbenci izven Maribora pristopajo v

Bolgarski in jugoslovanski zadrugarji v Sofiji.

prav lepem številu v zadrugo in dolžnost zadruge je, da to strem-ljenje podpira, kolikor je to združljivo z njenimi močmi. Čas ni več daleč, ko se bode naš zadružni avtomobil vsaj enkrat na mesec pojavil v vsakem trgu in celo v vaseh bivše mariborske oblasti, izvzemši delokrog nabavljajlnih zadrug državnih uslužbencev v Ptuju in v Murski Soboti.

Tovariši v Gornjem gradu so naš tovorni avtomobil pri prvem posetu slikali in ga šaljivo nazvali: »Moderni tank za pobijanje draginje«.

OTVORITEV PRODAJALNE V CELJU.

Samostojna celjska zadruga državnih uslužbencev je likvidi-rala in se je izbrisala v zadružnem registru. Prevzeli smo njene prostore, jih dostojno adaptirali in na novo opremili. Vsa aktiva in pasiva je prevzel Savez nabavljajlnih zadrug v Beogradu, mi pa od Saveza po dejanski vrednosti premoženje bivše zadruge.

Deleži so ostali vsem članom ohranjeni. Vsak bivši celjski za-drugar je plačal pri vstopu v našo zadrugo samo 5.— Din vpisnine. Od nekdanjih 290 članov je do danes pristopilo naši zadrugi 152, poprej še nevčlanjenih državnih uslužbencev pa 88, tako da znaša število članstva v Celju in okolici 240. Promet v tej prodajalni že znaša mesečno okroglo 80.000.— Din, tako da obrat ni pasiven. Ostali bivši člani celjske zadruge še odlagajo svoj pristop; ni nam znano, iz kakega razloga, ker smo storili vse, kar je bilo v na-sih močeh.

Tako je prenehala samostojno poslovati ena, istočasno z našo zadrugo ustanovljenih zadrug, ki je v prvih letih celo naši zadrugi prednjačila. Člani so večinoma valili krivdo neuspeha na upravo, ker se niso zavedali, da zadruga in uprava pač ne more biti ne slabša in tudi ne boljša, kakor so njeni člani.

Dne 15. aprila 1935 se je otvorila naša prodajalna v Celju. Otvoritvi so prisostvovali člani našega poslovnega odbora, zastop-nik Saveza in kot gosti predsednik okrožnega sodišča g. dr. Franjo Vidovič in člani bivše uprave. Popis svečane otvoritve vsebuje naš »Cenik« št. 5.

Upamo, da ne bodo žrtve Saveza in trud naše uprave zaman, ampak da zopet postane tudi Celje močna postojanka zadružništva. Mnenja smo, da je mariborska zadruga žrtvovala dovolj za za-družno propagando; čakamo samo še na neverne Tomaže, da bodo

Mariborski zadrugarji pred cerkvijo na Oplencu.

tudi oni pristopili, a ne kot papirnati vojaki, temveč kot pravi združniki.

SKUPŠČINA SAVEZA.

Dne 1. junija 1935 se je vršila v Nišu 14. redna skupščina Saveza nabavljajnih zadrug državnih uslužbencev, na kateri je bila zastopana tudi naša mariborska Nabavljajna zadruga. Ta skupščina je bila pomembna zlasti radi tega, ker so ji prvič prisostvovali zastopniki bolgarskega združništva. Vodja bolgarske delegacije g. dr. Palagov je v imenu 800.000 bolgarskih zadrugarjev izrazil željo, da se v času, ko se vršijo samo še pogajanja o bratstvu med obema jugoslovanskima narodoma, združimo in to bratstvo utrdimo z gospodarskimi vezmi.

Gospod Miloš Štibler, ki je kot predsednik Saveza vodil skupščino, je podal poročilo o razvoju Saveza, ki kaže sicer znaten napredek napram lanskemu letu, ki nas pa vendar ne more zadovoljiti, dokler je komaj ena tretjina upravičencev včlanjena v zadruge. Vseh v poedinah zadrugah včlanjenih državnih in samoupravnih uslužbencev, aktivnih in vpokojenih, je 116.895, dočim znaša število oseb, ki izpolnjujejo pogoje za vstop v članstvo, blizu 400.000. Savez šteje 206 zadrug: 92 nabavljajnih, 97 kreditnih, 12 stanovanjskih in 5 produktivnih. Kapital Saveza znaša 129 milijonov dinarjev. Lastnih sredstev imajo nabavljajne zadruge 35,707.000.— Din, kreditne zadruge pa 30,342.000.— Din. Blaga so prodale zadruge svojim članom v lanskem letu za 196,000.000.— Din, kreditne zadruge pa so dale svojim članom 25.366 posojil v znesku 70,654.642.— Din.

Skupnih dobav je izvršil Savez v vrednosti 27,873.000.— Din, razen tega je dobavil zadrugam iz svojih mlinov 874 vagonov moke v vrednosti 13,967.000.— Din.

Veliko je storil Savez tudi za združno propagando.

Važna je resolucija, ki zahteva izboljšanje gnotnega položaja državnih uslužbencev, ker ima znatno število državnih uslužbencev prejemke daleč pod eksistenčnim minimom. Zanimiv je uvod resolucije, ki pravi, da je sam finančni minister ob priliki ekspozicije o proračunskem predlogu za leto 1934-35 smatral za potrebno ugotoviti, »da se po večkrat izvršenih znižanjih prejemkov v prejšnjih letih, ne sme več po tej poti dalje. Kraljevska vlada smatra danes, da se je z zadnjim znižanjem prejemkov državnih uslužben-

Na kolodvoru v Beogradu s predsednikom Saveza g. Milošem Štiblerjem.

cev dospelo do stvarnega eksistenčnega minima. Prej bi se torej moglo govoriti o velikem številu državnih uslužbencev, kakor o tem, da se v današnjih težkih časih žrtvuje nov del njihovih prejemkov interesu uravnoteženja proračuna. Z znižanjem prejemkov je dosežena zadnja meja, katere prekoračenje bi dovedlo v nevarnost pravilno funkcijoniranje javne službe in protivna svojemu cilju, ker bi zadela v živo in povzročila popolno ohromitev celega državnega aparata.«

V nadaljnem zahteva resolucija, naj se dajo na razpolago potrebna finančna sredstva iz državne hipotekarne banke za razdolžitve državnih uslužbencev; naj se Savezu dajo na razpolago sredstva, vplačana po čl. 70, točka 2. zakona o zadrugah državnih uslužbencev; naj se vrnejo doklade poročenim ženam brez ozira na zaposlitev njihovih zakonskih drugov; naj se z vsemi sredstvi podpira razvoj in okrepitev zadrugištva državnih uslužbencev; naj se zadruge državnih uslužbencev oprostijo vseh davkov in doklad tako državnih kakor samoupravnih itd.

Pri volitvah v upravni in nadzorstveni odbor je bil vnovič izvoljen naš član, šolski upravitelj g. Anton Hren iz Studencev pri Mariboru.

Skupščina je vsestransko lepo uspela in je pokazala napram lanskemu letu lep napredek. Podrobnosti so objavljene v našem »Ceniku« št. 7.

POSET PRI BOLGARSKIH ZADRUGARJIH.

Velikega pomena je bil obisk jugoslovanskih zadrugarjev v Sofiji, ki se je izvršil 2. junija 1935 takoj po skupščini Saveza v Nišu. V delegaciji so bili navzoči tudi naši mariborski zadrugarji. V Sofiji so bili zadrugarji gostje bolgarskih zadrugarjev, ki so jih nad vse pričakovano lepo sprejeli, kakor more le brat sprejeti svojega krvnega brata. Poročilo o tem je objavljeno v »Ceniku« št. 7. Razvoj zadrugištva v Bolgariji je napravil na nas mogočen vtis. O bolgarskem zadrugištvu prinašamo poseben članek. Pripominjamo tukaj samo, da razpolagajo bolgarske zadruge s kapitalom v znesku 16.916.000.000.— bolgarskih levov, kar znaša 8 in pol milijard dinarjev, ali štirikrat več kakor državni proračun kraljevine Bolgarije. Od stikov z brati Bolgari pričakujemo večjih uspehov na zadrugišnem polju in utrditev medsebojnih bratskih odnošajev med kraljevinama Bolgarijo in Jugoslavijo.

Zadugarji se zbirajo pred zadružnim domom.

NA OPLENCU.

Dne 29. julija 1935 je 434 mariborskih zadrugarjev posetilo grob prvega jugoslovanskega zadrugarja, blagopokojnega Viteškega Kralja Aleksandra I. Ujedinitelja, ter položilo na njegov grob v kraljevski zadužbini na Oplencu srebrn venec z napisom: »Nabavljalna zadruga državnih uslužbencev v Mariboru — 29. VI. 1935 — svojemu velikemu Kralju, prvemu zadrugarju — v imenu svojih 4000 članov.« Ob grobu je govoril član poslovnega odbora g. Anton Brandner, pevsko društvo »Jadran« pa je pelo žalostinke. Ob povratku so si zadrugarji-romarji ogledali Beograd, kjer so bili iskreno sprejeti od zastopnikov Saveza s predsednikom g. Milošem Štiblerjem na čelu. Romanje mariborskih zadrugarjev na Oplenec je obširno popisano v »Ceniku« št. 8.

PROSLAVA MEDNARODNEGA ZADRUŽNEGA DNEVA.

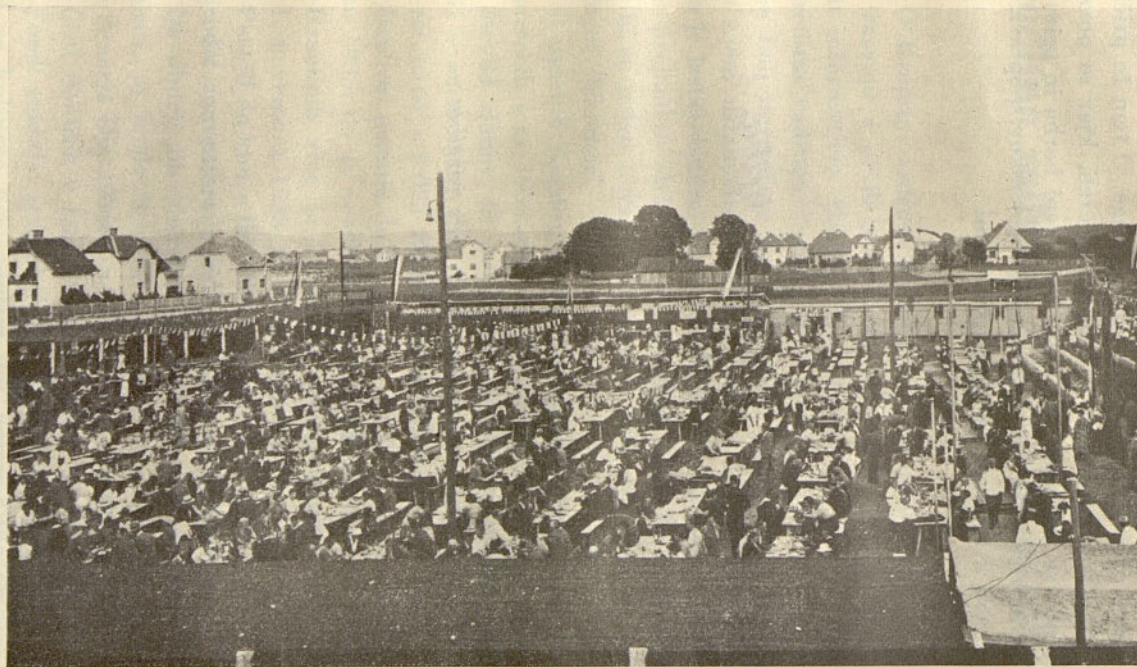
Lansko leto prvič v velikem obsegu izvršena proslava mednarodnega zadružnega dneva (glej opis v lanskem Mariborskem kalendarju) se je ponovila na praznik sv. Cirila in Metoda dne 5. julija 1935 v prav istem obsegu. Le deca zadrugarjev je bila to pot obdarovana že na Rotovškem trgu in se je nato formirala na čelu sprevoda takoj za člani upravnega in nadzorstvenega odbora obeh naših zadrug, to je Nabavljalne in Kreditne. Na Rotovškem trgu, ki je bil sijajno okrašen, je pred odhodom zapela Ipavčeva pevška župa. Nato se je pomikal skozi mesto dolg sprevod s tremi godbami, vojaško, poštno in železničarsko na letno telovadišče Sokola Maribor I v Magdalenskem predmestju, kjer se je vršil koncert ob sodelovanju godb in pevskih društev. Po odpošiljatvi udanostnih brzojavk Kralju in pozdravnih brzojavk poedinim ministrom sta govorila o pomenu mednarodnega zadružnega dne predsednik zadruga g. Reher in odposlanec Saveza g. Ikonić.

Po sprejetju resolucije se je vršil zabavni del prireditve s plesom, ko se je znočilo pa tudi z ognjemetom. Prireditve je sijajno uspela. Resolucija in celi potek je razviden v »Ceniku« št. 8.

— o —

Iz gornjega popisa se vidi, da je bilo gibanje v naši zadrugi tekom leta 1935 sila živahno in to ne le na znotraj, ampak tudi na zunaj. Načrt glede stalnih družabnih večerov s predavanji itd., ki

Pogled na prosto zabavo po svečani proslavi zadružnega dneva.

si ga je zamislil upravni odbor, pa je moral zaenkrat radi skrčenja prejemkov državnih in samoupravnih uslužbencev odpasti. Pričakovati pa je, da se bodo državni in samoupravni uslužbenci ravno sedaj še tesneje oklenili svoje zaščitnice zadruga. O tem že pričajo pristopi novih članov v mestu in zlasti na deželi, kjer se povsod širi propaganda za združno idejo. Na eni strani borba in prizadevanje, da se krivica, izvršena z znižanjem prejemkov, popravi, na drugi pa pristop k zadrugi. Drugega izhoda ni!

O, pesem z Meljskega hriba.

(Vinotoška.)

L. Zorzut.

*Sproščena hiti čez gorice
med trtami živoposkočna,
med prešami rádosno-zvočna,
v glorijski ožarja nam lice.
V polét, na korajžo, kriči, nas razgiba:
oj, pesem z Meljskega hriba.*

*Okrog polovnjakov nas pelje,
so polne majolke, bokali,
še z vragom se brati, se šali
in z Melja jo melje, jo melje
po klancih, po stezah, dol v mesto nas ziba:
oj, pesem z Meljskega hriba.*

*V pondeljek v uradu je z nami,
na hrib se ozira otožna,
je v molih hinavsko-pobožna,
po aktih izziva, nas mami.
Pa v glávicah — kakšno je vreme — ugiba:
oj, pesem, oj, pesem z Meljskega hriba.*

Kreditna zadruga državnih uslužbencev v Mariboru.

O Kreditni zadrugi državnih uslužbencev v Mariboru in njenem razvoju v prvih petih letih smo objavili že v lanskem kalendarju informativen članek. Z zadovoljstvom lahko trdimo, da se ta kreditna zadruga v enaki meri povoljno razvija tudi naprej ter vedno bolj upravičuje nade, ki so jih stavili v to združeno ustanovo njeni ustanovitelji. Vedno bolj se kaže, kako velikega pomena je lastni denarni zavod v sedanjih časih težke krize in zmanjšanja prejemkov državnih uslužbencev. Kje bi ti dobili posojilo, kam bi se mogli obračati za pomoč, če ne bi imeli svoje kreditne zadruge? Nikamor!

O uspehih Kreditne zadruge v lanskem letu in v prvih desetih mesecih leta 1935. naj kažejo sledeče številke:

Število članov, ki je koncem leta 1934. znašalo 820 z 2.158 deleži v znesku Din 246.760.—, se je do 1. novembra 1935 zvišalo na 1.161 s 3.022 deleži v znesku Din 352.085.—.

Denarni promet do konca leta 1934. je znašal 23,475.499 Din, v letu 1935. do 1. novembra pa Din 28,232.986.—.

Hranilnih vlog je bilo koncem leta 1934. Din 1,159.457.—, dne 1. novembra 1935 pa Din 1,736.366.—.

Posojil do konca leta 1934. je bilo dovoljenih Din 1,613.787.—, stanje s 1. novembrom 1935 pa znaša Din 2,678.878.—.

Da obdrži likvidnost in more vsako vlogo takoj na zahtevo izplačati, je imela Kreditna zadruga koncem leta 1934. naloženega denarja Din 193.470.—, 1. novembra 1935 pa Din 194.541.—.

Čisti dobiček v letu 1934. je znašal Din 54.900.—.

Fondi znašajo: rezervni Din 71.238.—, penzijski Din 3.579.—, Fond za kulturne namene Din 3.377.— in za dubiozne terjatve Din 35.648.—, skupaj Din 103.842.—.

Promet v letu 1935. do 1. novembra naj pokažejo tile podatki:

Hranilnih vlog, novih	Din 1,327.403.—
hranilnih vlog, dvignjenih	„ 686.953.—
posojil, novih	„ 2,161.865.—
posojil, vrnjenih	„ 1,065.074.—

Novih hranilnih knjižic je bilo izdanih tekom leta 175, novih posojil dovoljenih 692.

K stalni štednji je pristopilo do sedaj 69 vložnikov, ki so naložili Din 28.363.— svojih prihrankov; to je sicer razmeroma majhen znesek, a vendar lep začetek.

Hranilne vloge sprejema Kreditna zadruga od vsakogar ter jih obrestuje vezane na odpoved po 5⁰/₀, nevezane po 4⁰/₀; posojila daje samo svojim članom državnim in samoupravnim uslužbencem proti letnim 6¹/₂⁰/₀ obrestim in ¹/₂⁰/₀ letni proviziji, določeni za kritje upravnih stroškov.

Delež znaša Din 100.—, jamstvo je po pravilih petkratno.

Kreditna zadruga uraduje sedaj v novih poslovnih prostorih na Rotovškem trgu št. 6, I. nadstr., vsak delavnik od 9.—12. ure in od 17.—19. ure; prvih pet dni v mesecu pa uraduje popoldne od 14.—19. ure.

O album.

L. Zorzut.

*Si bila zapisana
s črkami rdečimi v mojih analih,
pa saj sem izmolil vso vero do konca
in pesem visoko s planinskega solnca
sem hranil v posušenih srčnih predalih.*

Spomini se vrnejo.

*Ti, gospodična, prevzvišena dama,
veš, pevci ponižni ostanejo skromni;
o, tvojega pevca tedaj se mi spomni,
ko boš te vrstice prebiral — sama.*

Gospodinje zadrugarice, ali je čakanje v naši zadrugi prodajalni res potrebno?

Š. C.

Na občnih zborih naše nabavljalne zadruge se vsikdar vrši debata o tem, da zadruga zlasti v špecerijski prodajalni prepočasi posluje in da gospodinje vsled čakanja po nepotrebem izgubljajo svoj dragoceni čas. Vsakdo ve ceniti prezaposelnost naše gospodinje, ki gara od jutra do večera, da opravi svoje vsakdanje gospodinjske posle, in mnogokrat dela celo v pozno noč za dobrobit svoje družine. Ker pa žal gospodinje ne obiskujejo v zadostnem številu naših občnih zborov, kjer bi naj vprašanje čakanja same rešile, prepuščajo to svojim možem, ki se v delo gospodinje ne morejo tako vživeti, hočem kot gospodinja v naslednjem podati nekaj misli in nasvetov, kako temu čakanju napraviti konec, kar smatram, da bo v prid gospodinjam samim in tudi naši zadrugi.

Da so nam zadruge prepotrebne, nam dokazujejo težki primeri, ko smo svoje življenske potrebščine mnogo dražje plačevali pri trgovcih in celo dobivali blago pogostoma slabše kvalitete, dočim nam je naša nabavljalna zadruga ob istem času nudila sveže blago po znatno nižji ceni. To sem občutila na lastni koži. Naj navedem samo en primer: Leta 1929 sem pri trgovcu plačevala za 1 l bučnega olja 28.— Din, medtem ko je stalo v zadrugi že 18.— Din. Isto razmerje je bilo pri masti. Kako to občutijo družine s svojimi skromnimi dohodki, posebno one družine mlajših in nižjih uslužbencev, bo vsakemu jasno. Zato smo kar po vrsti začeli pristopati v zadrugo in nas je že toliko, da je kljub povečanju lokalov »postal naval v trgovini«.

Če prideš ob dopoldanskih urah v zadrugo, slišiš opazke in nevoljo gospodinj, češ da morajo toliko časa čakati, predno dobijo, kar želijo. Da se tem nevoljam in izgubljanju časa izognemo, sve-

tujem vsaki gospodinji iz lastne izkušnje, naj dobro preračuna, koliko tega ali onega porabi povprečno v enem mesecu. V novoletnem ceniku zadruga čita razvrstitev, kateri dan v mesecu dostavljajo špecerijo na dom v njenem okolišu. Tri dni poprej, predno pride njen okoliš za dostavljanje na vrsto, naroči potrebno blago takole:

Na list papirja napiše, koliko naroča te ali one moke, koliko sladkorja, koliko čistilnih in pralnih sredstev, koliko in kakšnih začimb i. t. d. Olja in kisa ni priporočljivo naročati za dostavo na dom, ker se steklenice pri prevažanju lahko strejo, pri čemer bi imele gospodinjje in zadruga škodo. Naročilni list vloži gospodinja v nabavno knjižico, ki jo odda pri blagajni v špecerijski prodajalni. Točno določenega dne ji postavijo naročeno blago v kuhinji na mizo. Kadar pa pošlje po olje in kis, naj prej pogleda, če ji ni še kaj drugega zmanjkalo, kar se zgodi le redko kedaj, da lahko vse prinese z enim potom.

Gospodinjje, držimo se tega reda! Takšen red sem si osvojila v svojem gospodinjstvu. Jaz na ta način kvečjemu dvakrat na mesec pridem v zadružno trgovino. S takim redom bomo najbolj koristile same sebi, ker ne bomo več s čakanjem po nepotrebem zapravljale zlatega časa, ki nam ga doma tako primanjkuje.

Če bomo vse gospodinjje mesečno skupno naročale svoje potrebščine, bo zadruga pri sedanjem obratovanju z lahkoto ustregla vsem članom v vseh delih mesta in bodo same po sebi izostale zahteve po podružnicah, ki bi bile nepotrebne in samo v breme zadrugi.

Tudi v manufakturnem oddelku bi lahko precej čakanja odpadlo, če bi nabavljale blago skupno, na primer za posamezne letne čase, in ne bi hodile po vsak mali kos posebej.

Končno še naj povem, da o tem pišem iz lastnega nagiba in iz svojihkušenj zgolj v dobrobit gospodinjam zadrugaricam in naši zadrugi.

Pravilo za volno in svilo.

To pravilo je zelo važno za vsako ženo ter se glasi: Ako hočeš imeti dolgo veselje s svojimi lepimi volnenimi in svilenimi stvarmi, tedaj jih peri v mlačni raztopini Schichtovega RADIONA.

Kreditna zadruga državnih uslužbencev v Celju.

Pobuda za ustanovitev Kreditne zadruge državnih uslužbencev v Celju je padla na občnem zboru Nabavljalne zadruge celjske dne 29. februarja 1932. Še istega dne je bil izvoljen pripravljalni odbor dvanajstih članov. Po dovršenih pripravljalnih delih se je dne 22. oktobra 1932 zbralo v Narodnem domu 37 članov k ustanovnemu občnemu zboru. Upravni odbor, ki je bil takrat izvoljen, se je takoj lotil dela, zavedajoč se, da samo nesebična delavnost, požrtvovalnost in vztrajnost v borbi za medsebojno pomoč zamore roditi uspehe. In res, že prvo bilančno leto je pokazalo, da se zadruga razvija v pravem združnem duhu. Število članov je namreč narastlo na 110, hranilne vloge so dosegle znesek Din 34.600.—, na posojilih pa se je izdala vsota Din 149.218.—; celokupni denarni promet je znašal Din 840.000.—, čisti dobiček pa Din 2400.—.

Upravni odbor pa se ni zadovoljil z navedenim uspehom, temveč je opozarjal z okrožnicami uradništvo v področju okrožnega sodišča celjskega na obstoj nove uradniške združne ustanove, ki ji lahko zaupajo svoje prihranke, ki pa je tudi pripravljena, v sili in stiski prožiti sigurno pomoč. Poziv res ni ostal brez uspeha, kajti zadruga je krajem leta 1934 štela že 148 članov s 404 vplačanimi deleži. Vlagatelji so ji zaupali Din 99.718.41, tudi

GOSPODINJI

je goveja juha vedno potrebna za pripravljanje juh, prikuh, omak i. t. d. Toda le malo gospodinj ima govejo juho vselej pri roki. **MAGGI**-jeve kocke za govejo juho pa omogočajo vsaki gospodinji, da porabi govejo juho, kjer in kadar jo le hoče. Ni ji treba drugega kakor kocko z vrelo vodo politi in takoj ima izvrstno govejo juho. **MAGGI**-jeve kocke za govejo juho se spoznajo po imenu **MAGGI** na rumeno-rdečih etiketah.

deca je bila že prihranila Din 4492.18. Posojila so dosegla znesek Din 264.320.25. Čisti dobiček je poskočil na Din 8064.33.

Tudi v letu 1935 se je promet v vseh ozirih dvignil. Število članov se je zvišalo na 194; tudi hranilne vloge so narastle na Din 184.123.44, kar znači, da uživa zadruga navzlic krizi vsled svoje solidnosti močno zaupanje, saj izplačuje vse vloge po želji vlagateljev in je tudi dosedaj dovoljevala z malimi izjemami za-prošena posojila. Da je zadruga resnično prožila potrebnim svojo pomoč, kaže znesek Din 419.830.28, ki je bil do konca oktobra 1935 izdan na posojilih. Tudi stalna štednja lepo napreduje, saj so člani vložili Din 23.836.97, deca pa Din 5706.23. Celokupni denarni promet pa je do konca oktobra 1935 dosegel znesek Din 3,875.912.18.

Kreditna zadruga je zbrala že tudi lepe fonde: Rezervni fond je dotiran z Din 3926.03, fond za humanitarne namene članov z Din 1000.—, fond za kritje dvomljivih terjatev pa z Din 3099.—. Po dosedanjih uspehih upa upravni odbor, da se bo tekoče leto zaključilo s čistim dobičkom okoli Din 15.000.—.

Iz gornjih podatkov je razvidno, da je Kreditna zadruga državnih uslužbencev v Celju kljub svojemu kratkemu obstoju postala za državne uslužbence zelo važna socijalna ustanova in gre njen uspeh baš na rovaš dejstva, da je organizirana na zadružni osnovi.

Zadrugo upravlja upravni odbor: Sodnik okrožnega sodišča dr. Josip Dolničar, predsednik; šolski upravitelj Fran Voglar, podpredsednik; višji davčni kontrolor v p. Josip Močan kot tajnik in blagajnik; sreski tajnik Franjo Kocjan, profesor Konrad Lenassi, jetniški paznik Martin Proselec in poštni kontrolor Josip Savelli kot odborniki. V nadzorstvenem odboru so: Profesor Milan Fabjančič, predsednik; viš. sodni oficijal Adolf Bervar, viš. davčni kontrolor v p. Anton Cvahte, profesor Konrad Fink in učitelj Branko Zemljčič kot odborniki.

Kaj najbolj škoduje loncem?

Loncem kakor tudi drugi posodi in jedilnemu priboru najbolj škodujejo razni raskavi predmeti, s katerimi jih čistite. Uporabljajte radi tega Vim univerzalno čistilno sredstvo, pa se Vam ne bo treba bati, da bi se ti predmeti prehitro obrabili.

Dijakova ljubezen.

Cvetko Vonjavec.

*Sedela v senci je sladkà ko bel cvetoč lokvanj,
od mene k njej so pljuskali valovi rožnih sanj.
Ko zlat metulj je solnčni soj na usten cvet ji sél,
opil z dekliškim medom se in blaženo medlel. —
Jaz z muko žejnega srca sem bolno gledal nanj.*

*Ej, da bi tudi jaz kot on do ustnic njenih smel —
kako zavriskal od srca bi, srečen in vesel!
Tako mi pa ljubezni cvet mrè v tmi pričakovanj.
Ah, z vsakim dnem grenkeje vem, da njej ni prav nič zanj —
da njen cvet meni vekomaj ostal bo bridko bel.*

**Zahtevajte vedno kakao
in čokolado tvrdke**

**BENSDORP
BUSSUM HOLANDIA**

V uporabi najcenejša, ker je odlične kakovosti

V družini imate deco ..

bolni sorodnik Vam prizadeva težke skrbi, pa sedaj ne veste, kako bi mu pomagali na noge ... Vaši starši ne prenesejo več

težke hrane, stari so pač ... Vi sami ste nervozni in utrujeni ...

Ne odlašajte več! Pojdite in si kupite zavojček dvojnosladne

**r ž e n e
K A V E
, Ž I K E ,**

Ta poizkus Vas ne stane mnogo. Povemo Vam pa že sedaj, da ne boste nikdar več brez nje.

Mariborske snamenitosti.

(Spisal Jurček F r n i k u l a.)

Prelepi slovenski Maribor je praf znamenit po svojih snamenitostih. Prva in narveča mariborska snamenitost je prekrasni spomenik pred Frančiškansko cerkvijo. Tukej počivajo sredi javnih nasadov premnogi ostanki premnogih neznanih mariborskih junakof in se zato imenuje grob neznanega junaka. Rasvetljuje ga prelepa večna luč in okusen vodnak. odtod prideš čes cesto skozi mogočen slavolok med dvema drevesoma spremnogimi umetniškimi slikami naravnost u pisarno atfokata. Zato je snamenita in tvori harmočno sveso s prekrasnim spomenikom.

Nekako nadalevanje teh snamenitosti je snameniti mariborski grad. Tu so bile nekoč grofice kisel in Brandis in raznovrstne druge starine. Zato je kupila grad mestna občina da bi nastanila tu mestne svetnike in urade in druge snamenitosti. Namesto teh prekrasnih starin pa hoče nadomestiti Baš še druge in še večje starine kakor našopane tiče piskre, kamne i. t. d. iz muzeja. Največa znamenitost u gradu pa bo gospod Baš. Pa tudi sicer je mariborski grad zelo zanimiv cooloski vrt. Tukej je prelepa sbirka živih krvolocnih zuželk, podgan in netopirov. Okoli gradu pa frfotajo nočne pticke. V grajsko klet hodijo velike živine is mesta in dobijo tam opice in trugi dan hude macke kar je selo zanimivo.

Na glavnem trgu stoji pred starodavnim magistratom prelepa centrala bodoce mariborske podsemelske zeležnice na katero pa spominja sedaj samo še duh od velike kuzne epidemije za katero so postavili mariborčani kužn spomenik.

Na krala Petra trgu je prekrasen ringelspil okoli katerega se suče ves promet kar pospešuje selo javne nesrece.

Pod državnim mostom je udobno stanovanje za državne namsence kar je selo koristno radi najemnin in znižanja plač. Sicer pa stanujejo nameščenci sedaj lahko v parku ali pod spomenikom pred frančiškansko cerkvijo. Ker je bila stanovanska kriza

zelo huda so gradili pri treh ribnikih tudi preznamenit žabji grad kar je tudi zelo koristno. Zelo koristno je bilo tudi da so posekali fse drevorede ker so meščani vredni da jih opsije sonce. Pohorska železnica pa je snamenita zato, ker opstoja samo u bujni fantasiji. Tako je prelepi Maribor selo znamenito mesto.

Prošnja.

Vse naše člane — čitatelje Mariborskega koledarja — ki se zanimajo za napredek in izpopolnitev našega koledarja, prosimo, da sporočijo svoje tozadevne želje in nasvete upravnemu odboru Nabavljalne zadruge. Dobrodošli so nam tudi stvarno in zanimivo pisani članki.

Uredništvo.

Za kratek čas.

(Castor & Pollux.)

Konjiček in kraljeva pot.

K	43	24	43	J			
	L	J	B	E	E	A	34
22	J	O	A	P	Č	V	
	K	Š	N	T	T	R	14
86	I	R	U	E	S	E	
	P	N	L	H	Z	D	56
16	V	Č	K	E	R	A	
	A	O	O	Č	A	U	22
11	L	E	J	D	E	G	
B		14		25		16	M

Razreši zunanji okvir!

Sestavnica.

la, lo, met, o, si, sos;
a, ga, ja, li, ma, na, va;
aj, čr, da, i, kra, viv;
da, e, la, li, no, si, ša;
ba, go, ka, la, ma, o, pe;
an, ga, ka, le, tra, va;
al, čo, ir, ma, pe, pič.

Sestavi iz zlogov vsake vrste po tri besede; ako besede prav razvrstiš in vzameš iz vsake po eno črko, dobiš rek!

Zveržena.

idacem — meri — ibor — recil — lajme — enecjesi

Razvozlaj te zverženke; po gotovem vrstnem redu dobiš imeni dveh mest.

Katero mineralno vodo naj pijem?

Tako vprašanje si postavijo mnogi ljudje pod vplivom raznih oglasov ali druge reklame.

Odgovor je kaj enostaven:

Vzemite vedno tisto, ki Vam zraven prijetnega okusa nudi največ koristi za Vaš organizem, a to je

ROGAŠKA SLATINA!

Tempel, Styria in Donat, to so trije znameniti vrelci Rogaške Slatine, okoli katerih se zbirajo vsako leto velike množice ljudi iz vseh krajev sveta. Prihajajo telesno in duševno potrti, bolni, slabotni kot starci, ki od življenja ničesar več ne pričakujejo. Po kratkem bivanju v Rogaški Slatini pa zopet tako oživijo, da jih ni več prepoznati.

Vračajo se prerojeni, polni življenskih moči in ne morejo prehovati čudovitega učinka, ki ga je povzročila ta čudovita voda na njihovem organizmu in splošnem razpoloženju.

Tempel je v prvi vrsti odlična namizna voda za vsakodnevno rabo, kot dietetična pijača, za mešanje z vinom in sadnimi sokii, a zraven tega služi kot izvrstno pomožno sredstvo pri slabem apetitu, sploh motnjah v prebavi, želodčnem in črevesnem katarju ter malokrvnosti v začetnem štadiju.

Styria je medicinalna voda, ki se uspešno uporablja pri kroničnem želodčnem in črevesnem katarju ter pri želodčnih in črevesnih čirih.

Donat služi kot zdravilna voda pri zaprtju, pri žolčnih in ledvičnih kamenčkih, gihu in sladkorni bolezni. Voda vrelca Donat deluje blagodejno, brez draženja! V vsakem slučaju resnega obolenja je pa brezpogojno vprašati tudi zdravnika.

Vino in sadne soke pijte vedno le z Rogaško slatino „TEMPEL“ vrelca, ker Vas to res prijetno osveži in obenem pospešuje prebavo!

Dva pregovora.

v
r d a a i č s p e
p n o e p d l s a i s
d k i e e r d č a
 e

Črkovnica.

2	a	a	a	a	a	a	a	a		instrument
2	a	a	a	a	a					gora v Sav. plan.
9	a	b	c	č	d	d	d	e	d	njen sosed
4	e	e	e	f	f					ples
5	g	g	g	i	i					morski pojav
3	i	i	j	k	k	k				vihar
2	k	k	l	l	m					lik
1	n	n	n	n	o	o				vetrovi
2	o	o	o	o						palma
5	o	o	o	p	p	r				pročelje
3	r	r	r	s	s					model
7	s	s	f	f	f	u	u	v		kamela

Rešitev da zgodovinski izrek!

Številčnica.

5, 1, 7, 4, 8 — 3, 9 — 5, 1, 7, 8, 1 — 10, 1, 6, 1, 8, 1.

d o m — *č l e n* — *k a p*

Dopolnilnica.

POK — — — *KA*, *O* — *V* — — — *A*, *ŠOL* — — — *A*,
PR — *Z* — — —, *O* — *O* — — —, — *OS* — — —, *O* — *M* — — —,
S — — — *TA* — *A*, *V* — — — — *A*, — — — *O* — — — *L*, *PE* — — — — *CA*,
LI — — — — *A*, *K* — — — — *P* — *T*, *K* — — — — *PO* — *T*, *P* — — — — *TEPA* — — —,
C — *L* — — —, — — — *N* — *M* — *A*, — — — *E* — *NOS* — — —, — — — *OT* — *N*,
PRO — *L* — — — *A*, *FEN* — — — — *JA*.

Vstavljene črke dajo Prešernov stih!

Iz cenika št. 5.

Franck	1/2 kg	7.50
Grašek zeleni, sveži v doz. à	1/2 kg	-----
Ječmenova kaša št. 10	kg	3.50
Koruzna moka (mehka) Ia.	kg	1.75
Malinovec	1/2 kg	9.50
Mešanica (pražena kava)	kg	+54.—
Milo Elida 575 Glicerin	komad	8.—
Poper Tellicherry črn, cel	kg	42.—
Salama polska	kg	20.—
Špageti »Franzovi«	kg	6.—

Nagrade.

Za pravilno rešitev vsaj 5 ugank razpisujemo večje število nagrad, ki jih bo določil žreb.

Rešitev smejo poslati samo člani naše Nabavljalne zadruga ali njihovi svojci: sin, hčerka, bližnji sorodnik, a samo eden na zadržno številko. Na rešitvi je treba navesti zadržno številko, ime in stanovanje.

Rešitve je treba poslati v zadržno pisarno najpozneje do 8. februarja 1936. Žrebanje se vrši v zadržni prodajalni dne 12. februarja 1936 ob štirih popoldne.

MLEKARSKA ZADRUGA NA VRHNIKI

R. Z. Z. O. Z.

ustanovljena leta 1904., odlikovana na Pokrajinski razstavi v Ljubljani leta 1926. z bronasto in leta 1927. s srebrno kolajno.

Proizvaja najfinejši polnomastni ementalski sir v hlebih po 80 do 90 kg in polnomastni polementalski sir v hlebih po 30 do 70 kg ter topljeni sir znamke »Jazon« v škatlicah s 6 komadi.

Zmerne cene, solidna postrežba!

Kazalo.

	Stran
Rodovnik dinastije Karadjordjevičev	8
Razne takse in pristojbine	9
Koledar	10—32
Dr. France Veber, Dušeslovne osnove nacionalne misli	35
✓ Franjo Baš, Iz starega velikega Maribora	49
Dr. Ljudevit Pivko, Sokol v Mariboru pred vojno	70
V. T., Epigram	74
Janko Glaser, Ivan Cankar in Karl Linhart	75
Cvetko Vonjavec, Pomlad v jeseni	81
Mario Grisold, Tri zgodbe s koroške fronte 1919. leta	82
Fran Roš, Na letovišču	100
Cvetko Vonjavec, Pomladna prošnja žejnega	109
J. G., Nekaj spominov na Antona Aškercu	110
V. T., Narodni gospodar	111
O. R., Igra. (Anton Aškercu.)	112
Cvetko Vonjavec, Asketova izkušnja	113
Cvetko Vonjavec, Mladostna omama	113
Cvetko Vonjavec, Fantovo hrepenenje	114
Cvetko Vonjavec, Jetnikov pomladni krik	114
Jan Šedivý, Bolgarsko združništvo	116
L. Zorzut, Nagrobni napis	119
Miloš Štibler, Združništvo na Finskem	120
-lj-, Naša žena in zadruga	129
Vажnejši podatki iz poslovanja Nabav. zadruge drž. uslužbencev v Mariboru od 1. januarja do 30. septembra 1935	139
L. Zorzut, Pesem z Meljskega hriba	152
Kreditna zadruga državnih uslužbencev v Mariboru	153
L. Zorzut, V album	154
Š. C., Gospodinje, ali je čakanje v naši združni prodajalni res potrebno?	155
Kreditna zadruga državnih uslužbencev v Celju	157

	Stran
Cvetko Vonjavec, Dijakova ljubezen	159
Jurček Frnikula, Mariborske snamenitosti	160
Prošnja	161
Za kratek čas	161
Nagrade	164

Slike:

Kralj Peter II.	6
Bivša Dravska ulica	51
Policijski zapori v Ključavničarski ulici šte. 2	57
Vzhodni del starega Glavnega trga	61
Nekdanji samostan celestink, Koroška cesta šte. 26	67
Zadružni dom Nabavljalne zadruge državnih uslužb. v Mariboru	128
Zadružni avtomobil — moderni tank za pobijanje draginje — dne 12. oktobra 1935 prvikrat v Gornjem gradu	139
Ob otvoritvi naše celjske prodajalne	141
Bolgarski in jugoslovanski zadrugarji v Sofiji	143
Mariborski zadrugarji pred cerkvijo na Oplencu	145
Na kolodvoru v Beogradu	147
Zadrugarji se zbirajo pred zadružnim domom	149
Pogled na prosto zabavo po svečani proslavi zadružnega dneva . .	151

Bizjak *keksi*

Rako pripraviš okusno kavo?

V posodo, katere ne uporabljaš za drugo kuho, nalij potrebne količine sveže vode, vrzi vanjo košček »KOLINSKE CIKORIJE« in pristavi. Ko zavre, kuhaj približno še eno minuto. Nato šele dodaj cikoriji poljubno količino fino zmlete zrnate kave, ki naj le nekoliko povre. Posodo nato pokrij, da ne izpuhti aroma, ter jo odstavi od ognja in pusti, da se kava usede. Lahko pa priliješ tudi žlico hladne vode, da se kava hitreje usede, nato pa jo precedi skozi snažno cedilo. Kavo lahko pripraviš z mlekom ali brez mleka in jo poljubno osladiš. Pij kavo vedno le sveže kuhano! Postana in pregreta kava je slaba in neokusna. Vedno in povsod zahtevaj le sveže praženo kavo, ki jo hrani dobro zaprto in na suhem. Zmelji kavo samo tedaj in le toliko, kolikor je potrebno za kuhanje. Da »Kolinska« ostane do kraja okusna, je potrebno, da jo hraniš na normalno hladnem in zračnem prostoru. Mokrota, vročina, solnce in močne dišave škodujejo okusu cikorije!

Kolinska tovarna cikorije d. d.
LJUBLJANA

„Sidol“

PRIZNANO NAJBOLJE SREDSTVO ZA ČIŠČENJE IN
POLIRANJE VSEH VRST KOVIN

Domači izdelek!

TOVARNA ZA KIS
PRODUKTA
DRUŽBA Z O. Z.
LJUBLJANA

IZDELKI:

NATURAL KIS 12% - VINAL KIS 9%
- NATURAL ESTRAGON KIS ZA
VLAGANJE KUMARC IN SOČIVJA
12%. TEHNIČNO IN HIGIJENIČNO NAJ-
MODERNEJŠA KISARNA V DRŽAVI

TOVARNA BUČNEGA OLJA
A. STIGIER
SLOVENSKA BISTRICA

Bučno olje, zajamčeno pristno, znamke „KRONA“, se dobavlja v popolnoma čisti kakovosti in brez vsedline

---

Glavno zastopstvo in skladišče:
JOSIP HOLZMANN, MARIBOR, MAISTROVA 14
Telefon interurban štev. 24-84

»H A G«

Trgovačko d. d., Zagreb

Kratka roba na veliko

Paraz

Izvolite si pred nakupom obuvala
ogledati bogato zalogo najnovejših
modelov pri tvrdki

Vilka Blatnik

zaloga čevljev

Maribor - Gaspaska ulica 1

Tozadevne nakaznice dobite v pisarni Nabavljalne za-
druge državnih uslužbencev v Mariboru, Rotovski trg 2

Trgovina z južnim sadjem in sočivjem

S. Kos Maribor

Na veliko: Vetrinjska ulica šte. 8

Na drobno: Prva stojnica na Glavnem trgu

JUGOSLOVANSKE TEKSTILNE TVORNICE

MAUTNER D. D.

ZAGREB, TRG KRALJA PETRA 7

TELEFON 66-95 in 95-36

PREDILNICA: **LITIJA** — TKALNICA IN ODDELEK TISKARNE »COSMANOS« **SV. PAVEL PRI PREBOLDU**

PRI NAKUPU MASTI, SLANINE IN OGRSKE SALAME PAZITE NA PRIZNANO NAJBOLJŠO ZNAMKO

»HERZ«

BANATSKI KARLOVAC

POZOR ČLANI ZADRUGE!

Spalnice, jedilnice, kuhinjske opreme, železne postelje, posteljnine, žične vložke, žimnice, otomane, kauče, naslonjače, linolej, voščeno platno, preproge, stolce vseh vrst, najnovejše tkanine za pohištva in zavese, gradl za madrace v specialnih zajamčenih kakovostih in po nizkih cenah dobavlja

FRANJO NOVAK — MARIBOR

VETRINJSKA 7 Telefon 29-05 **KOROŠKA 8**

ŽELEZNINA

PINTER & LENARD

MARIBOR

VELIKA ZALOGA ŽELEZA
IN KUHINJSKE POSODE

»SIVA«

MEHANIČKA TVORNICA ČETAKA, KEFA, ZUBNIH
ČETKICA, METALA I T. D.

OSIJEK II.

TVRDKA

JOSIP BAUMAN

veležganjarna, izdelovalnica ruma, konjaka, likerjev
in sadnih sokov v Št. Ilju pri Mariboru priporoča svo-
je izdelke kakor: poznano pristno domačo slivovko,
raznovrstne likerje, pelinkovec, rum, pristno
droženko, pravi naravni brinjevec, tropinovec
in gorski malinovec. Ceniki in vzorci na razpolago

MARIBORSKA MEHANIČNA
TRALNICA IN APRETURA

DOCTOR & DRUG

M A R I B O R
PREDILNICA - BARVARNA

Kupujte samo čarape marke

„Rose d'or“

i
„Gold Star“

jer Vam kvaliteta istih pruža najboljšo garancijo

ALBUS a. d.

Sedište Beograd

Tvornica sapuna Novi Sad

PROIZVODI: Albus Zvono sapun - Albus terpen. sapun - Albus domači sapun
- Glycerin-Kristalnu sodu - Toaletne sapune - Palmira kozmet. proizvode

Generalno zastupstvo za

ODOL vodu za usta - ODOL pastu za zube
LADY kolonske vode

Adresa za telegrame: Albussapun Novi Sad

VI-KO

Skladišče galanterijskega,
nürnbërškega in toalet-
nega blaga na veliko

LASTNIK

Šorš Viktor

BEOGRAD

BOGOVIĆEVA 6

priporoča svoje izdelke

KAVA HAG

je prava zrnata kava, toda oproščena kofeina in zato zajamčeno neškodljiva. Pri boleznih srca, ledvic, živčnih boleznih in nespečnosti prija kava HAG vsaki čas odlično. 40 852 zdravnikov v zemlji in inozemstvu jo priporočajo. K a v a H a g varuje srce in živce.

Ka-Aba,

 redilni tro-
pični napitek, ima okus po čokoladi.

Ka-Aba je lahko prebavljiva in ne zapira. K a - A b a vsebuje enake redilne soli kot materno mleko, pospešuje rast kosti in opornega staničja. Zato se jo priporoča kot dodatna hrana celó za majhne otroke.

DOBRO POZNATE PRVORAZREDNE SIREVE
MOŽE SE DOBITI KOD

Radića i druga

TVORNICA SIRA I PUTRA

Beli Manastir

A. Šarabon, Ljubljana

Ustanov. l. 1886

Uvoz kolonijalne robe - Veletrgovina s
špecerijo - Velepražarna za kavo - Mlini
za dišave - Glavna zaloga rudninskih vodá

Ludvik Franz in sinovi

eksportni mlin in tovarna za testenine

Maribor

Ustanovljeno leta 1864.

PERJE

Gosje, račje, purje in kurje - PUH vseh vrst, kakor tudi
gotove blazinice, pernice in odeje iz puha z znamko in
čiščeno razpošilja najceneje. — V jeseni razpošilja vsako
količino pitanih gosí in rac, sušeno gosje meso in mast

Eksport perja

A. Majerović

Čonoplja (Dunavska banovina)

Stora d. d., Št. Vid nad Ljubljano

Brzjavni naslov: »Stora« Št. Vid Ljubljana

Št. poštno-čekoynega računa: Ljubljana 12.039

Tekoči račun: Zadrúžna gospodar. banka Ljubljana TELEFON: Ljubljana 29-40

Tovarna za vezene zastore, bonfams in pregrinjala od preproste do najfinejše vrste,
v vseh slogih — Zavesa za kavarné — Zastori za hotele — Svilene čipke na tulli in
organdy — Vezni etamin, robe, pajčolani — Vezanine za perilo — Odmerjene
preproge in jute-tekače — Predposteljniki — Posteljne garniture — Blago za po-
hištvo — Angleške gardine na meter — Frotirke in frotir blago — Lastna belilnica,
apretura in barvarna

CENTRALNA TOVARNA: ŠT. VID NAD LJUBLJANO

1. podružnična tovarna: GJAMELJNE, 2. podružnična tovarna: TEZNO PRI MARIBORU

„Cefina“

najveća jugoslavenska tvornica tjestenina i keksa

Omiš - Split - Zagreb

Telefon 3   Telefon 168   Telefon 64-94

preporuča svoje proizvode odlične kvalitete
ilustrov. katalogi i cjenici na zahtjev gratis

Erklavec Gustav

Ljubljana—Moste, Kodeljevo 10

Brzjavke: Erklavec Ljubljana Moste   Telefon 25-91

Trgovina na veliko in malo s kislim zeljem in repo lastnega
proizvoda, dalje s krompirjem in deželnimi pridelki
Cene konkurenčne!

GOSTILNIČARJI!

NUDITE GOSTOM NAJSIJAJNEJŠE JUGOSLOVENSKO

BIERMIENT-VINO

ČRNINO S FRUŠKE GORE

V SODČKIH OD 50 LITROV NAPREJ GA POŠILJA

B. MARINKOV

SREMSKI KARLOVCI, FRUŠKA GORA

Fabrika trikotaže i rukavica

»ŠUMADIJA« a. d.

Beograd, Miloša Velikog ulica broj 92

Telefoni: Direkcija 25-1-72, kancelarija 23-3-58, farbana Umka 27.
Sve vrste muškog, ženskog i dečijeg rublja od pamuka, svile i vune,
kako letnjeg, tako i zimskog (postavljenog). Kompletan izbor sviju vrsta
kožnih i triko rukavica letnjih i zimskih, muških, ženskih i dečijih.
Sve vrste ženskog svilenog rublja običnog i šarmez i francuske bere kape
vunene, dečije, muške i ženske u velikom izboru.

za pranje perila!

DOMAČICE

NE Z A B O R A V I T E K U P I T I

Unione Unione

ČOKOLADU za kuhanje UMAK

*Varaždinska
industrija svile d. d.
Varaždin*

TELEFON 159

BRZOJAVI: »VIS«

NAŠI PROIZVODI:

KREPDEŠIN,
KREPSATEN, KREP MANOKEN, ŽORŽET,
MODNE SVILENE TKANINE, SVILA ZA PODSTAVU,
ŠALOVI, MARAME OD NARAVNE I
UMJETNE SVILE

KUPUJTE DOMAČU ROBU!

Priporoča se tvrdka

GREGORC & Co.
LJUBLJANA

veletrgovina špacer. in kolonijalnega blaga

Brzojavni naslov: Gregorc Ljubljana

Telefon 22-46